

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

5574

Գրքերի շարք

Գրքերի շարքը Արմենիայի

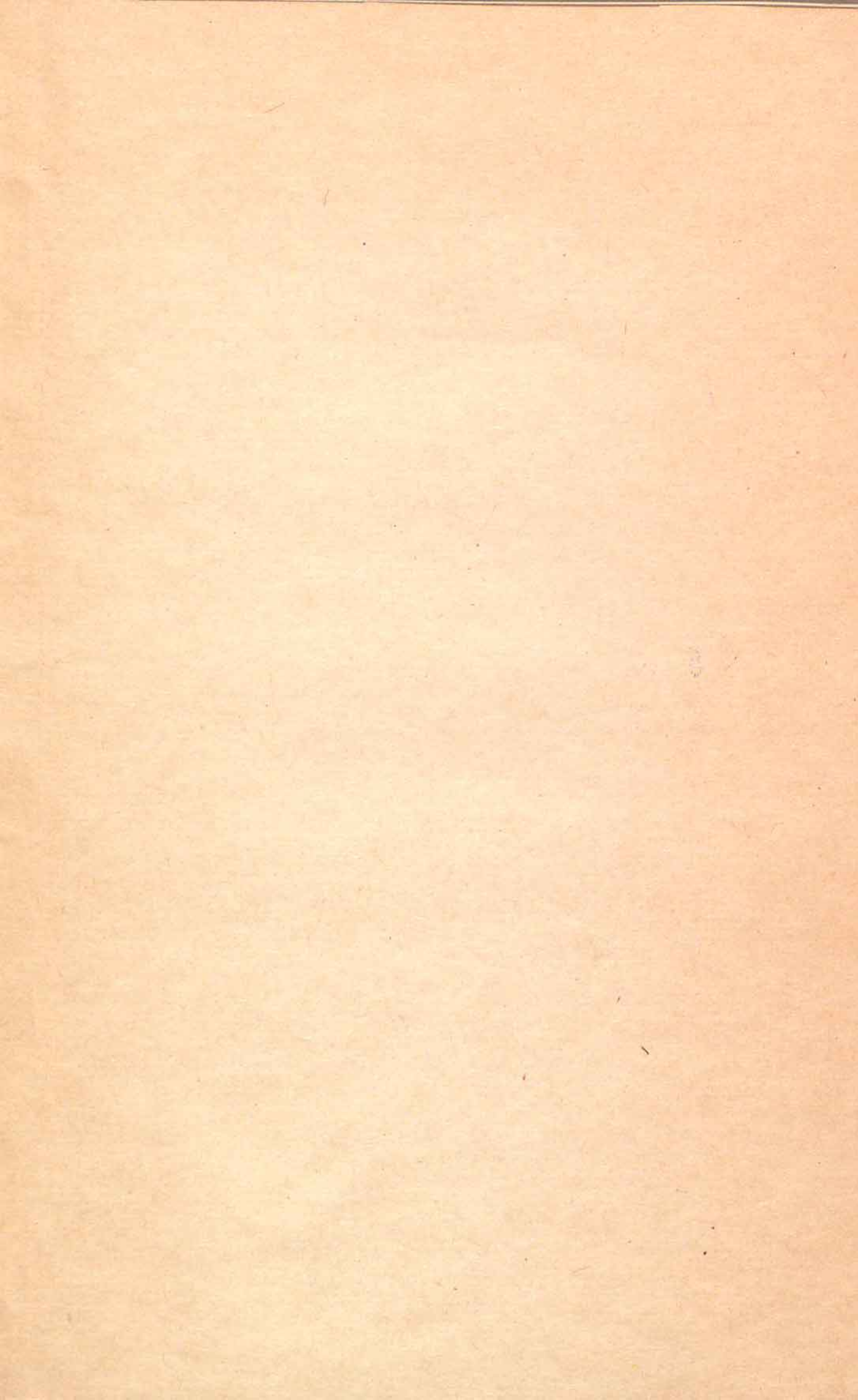
Կ. Թուրքիա

1867

891.99

Ա-43

2011

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐ

Գ Ա Ր Ե Գ Ի Ն

ՍՐՈՒՄՆՁՏԵԱՅՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՐՍ ՄԱՍՆՈՎ

ՀԵՂԻՆԱԿՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԿՈՍԻ ԱՂԱԲԷԳԵՍՆ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՌՈՒԲԵՆԻ Յ. ԲԻԻՐՔՃԵԱՆ
ՖԻՆՃԱՆՃԸԼԱՐ ԵՕԳՈՒՇՈՒ ԹԻԻ 19.

— 1867 —

891.99
Ա-43
այ.

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏՐ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՅՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՐՍ ՄԱՍՆՈՎ

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ո. Յ. ԲԻԻՐԲՃԵԱՆ

— 1867 —

1805

2482-579

2003

ԹՈՒՂԹ

ԱՌ Պ. ԳԱՐԵԳԻՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆՑ

Քեզ եմ համարձակում նուիրել, Աղնիւ բարեկամ, այս՝ քեզ համանուն ողբերգութիւնը, որն որ մեր այժմեան քերթողական գրականութեան մէջ՝ իմ ունեցած երախայական կարողութեանն առաջին երախայրիքն է: Այս՝ առաջին անգամն է, Աղնիւ Հայաստանցի, որ կամք ու փափաք ունեցայ մեր երբեմն ծաղկած ու բերրի և այսօր աննշակ և անբերրի Գողթան դաւառի դաշտերի և բլուրների վրայ թռթռալով ման գալ իմ երերուն թեւերով և դողդոջուն ծնկներով: Այս՝ առաջին անգամն է, ասում եմ, որ բանաստեղծների դրախտը մտնել յանդգնեցայ, որպէս զի մի քանի վարդ և շուշան, միխակ և մանիշակ քաղելով՝ արդեան ազգային գրականութենէն մի քերթուածոյ փունջ շինեմ: Կարծում եմ շինած լինել այդ փունջը և արժանի քեզ նուիրելու, որ քո հողեղէն զգացողութեամբ նրա անոյշ բուրմանէ զմայլելով՝ զգաս, և տեսութեան ճաշակովն նրա դոյնզգոյն տեսքէ հիանալով՝ վայելես: Արդ՝ քեզ և քեզ նման բանասէրների կը մնայ քննել իմ այս նոր գրականական փունջը և վկայել, թէ արդեօք բաղդաւոր եղել եմ, սրտի համար դիւրալի, աչքի համար հաճելի և բուրելու համար անոյշ ծաղիկներով զարդարել, եթէ ոչ՝ անբաղդ, կոշտ ու կոպիտ թփերով և վայրի դալարներով եմ շինել: Իմ նպատակը, ջանք և փոյթ անել է եղել յաջողելու, եթէ հասել եմ իմ նպատակին, բաղդաւոր եմ համարում ինձ, իսկ եթէ չեմ հասել, ընդունեցէք և այնպէս իմ այս չնչին նուէրը ի նշան իմ շնորհակալութեան այն մտերիմ և անկեղծ բարեկամութեան, որ ինձ նման տար աշխարհների մէջ ծընած ու սնած մի հայկազն երիտասարդ եկել է ու գտել քեզ նման բուն իր հայրենի աշխարհի մէջ մեծացած ու զարգացած հայկազն երիտասարդի մօտ:

Մի քանի տեղեկութիւն տալ քեզ այս ողբերգութեան մասին ամենեւին անպատշաճ չթուեցաւ ինձ: Այս ողբերգական հատուածուն մէջ, մի միայն մեր հայրենական աշխարհի, ազգի և կրօնի հողին, կիրքն ու կեանքը նկարագրելուս համար ԱԶԳԱՅԻՆ վերնագիրը

աւելացնել յանդգնեցայ : Իսկ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՏԻ անուն տալ կամենալս ուրիշ բան չէ՝ այլ նրա ձեւուն և կերպին մի առանձին յատկութիւն և կերպարանք տուած լինել եմ կարծում, առ հասարակ եւրոպական թատրոնների ձեւերէն հեռացնելով նրան և ասիական ձեւեր տալով, կամ թէ աւելի պարզն ասեմ, նախնի Հայոց քրիստոնէական վարքն ու բարքը նրա առանձին կերպարանք և հանգամանք անելով : Եթէ մի ցաւալի ճշմարտութիւն գիտենալ կը կամենաս, Աղնիւ բարեկամ, կը փութամ այս առթով խնայ անել քեզ թէ ըստ իմ կարծեաց, մենք այսօրուայ Հայքս չենք կարող մեր ներկայ վիճակին նայելով մի ճշմարիտ Հայկական կամ Ազգային թատրունենալ թէ դիւցազնական և թէ ընտանեկան կեանքէ վեր առած, սրա հազար ու մէկ պատճառները քեզ յայտնի են անշուշտ, որոնց գլխաւորներն են, նախ՝ մեր նախնեաց իրանց համար թատերական խաղերու նման մի յատուկ հրապարակական դրօսանք չունենալը կամ եթէ ունեցել են, որն որ խիստ շատ հաւանական է, մինչեւ մեր ձեռին չհասնելը, երկրորդ՝ ի՞նչ եւս տեսնում այժմեան ժամանակ, բայցի Հայոց աշխարհի մի քանի կողմերի բնիկ որդւոց մէջէն՝ օտար աշխարհներ տարագիր եղող Հայոց մէջ, որոնց ազգային վարքը, բարքը, զգացմունքը, հոգին, կիրքը այսօրուան օրս այն աստիճան զգալի, երեւելի և նշանակելի լինի, որոնք կարելի լինին թատերական բեմի վրայ իբրեւ կենդանի պատկեր ներկայացունել : Եւ այլ սրանց նման այլեւայլ պատճառներ կան, որոնք ուրիշ անգամ, թէ առիթ կունենամ՝ յառաջ կը բերեմ, թատերական խաղերու վրայ ճառելու որ լինիմ :

Ուստի ես, Աղնիւ բարեկամ, այսօրուայ Հայոց քաղաքական և ընտանեկան բարքն ու վարքը արդեան դրականութեամբ պատկերացնելու ճարտարութիւնն ուրիշ կորովի, հանճարեղ գրիչների թողելով, յետ մղուեցայ հազարաւոր տարիներով՝ վեր կացայ գնացի իմ սիրական նախնեաց մէջ Հայկական հոգի, սիրտ և կեանք փրնտրուելու, շատերի պատահեցայ, բայց իմ հոգին և ուշքը գըրաւողն եղաւ Գարեգին Սրուանձտեայցը, այն մանկագոյն նախարարը, որոյ անունը, Գ՛՛՛՛՛՛՛, քո վրայ ես կրում և որոյ պատմութիւնը, մեր երանելի Եղիշէ վարդապետի, գրեթէ առաջին ուշադրութեան արժանի առարկայն է եղել, ինչպէս երեւում է իր ՎԱՍՆ ՎԱՐԻԱՆԱՆՅ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ գրուածքին մէջ :

Աղնիւ բարեկամ, Գարեգին Սրուանձտեանի պատմութիւնը, որքան ինձ, անշուշտ և քեզ էլ այնքան և կարելի է աւելի ծանօթ է : Ես նրա պատմութիւնը Եղիշէէն եմ վեր առել, բայց փարպեցւոյն և ճառընտրոյն մէջն էլ մի քանի տեղեկութիւնք եմ գտել նրա մասին, որոնք Եղիշէի ասածին այնքան յարմար չեն պատասխանում : Փար-

պեցին յիշումէ երկու եղբարք ի տանէ Արուանձտեայց , խուրս և
Գարեգին անուն , որոնց նահատակութիւնը վարդանանց պատերազ
մին է դնում . իսկ Եղիշէն թէ և խուրսն էլ է յիշում , բայց Գարե
գնի համար ասումէ , թէ Յազկերտ երկու տարի ձեռքն ու ոտքը
կապած՝ չարչարել տալէն յետոյ նրամէն առնելով իր տէրութիւնը ,
սպանել տուաւ :

Ահա՛ քեզ նաեւ , Չամչեան Միքայել վարդապետի պատմածն էլ
այս դէպքի մասին , որն որ այս ողբերգութեան առարկայն պար
զացնելու համար բաւական լոյս կը տայ :

« Ի պատերազմիլ Յազկերտի ընդդէմ Հոնաց՝ տեսեալ , թէ եր
կարի այն դործ , շինեաց մօտ ի դուռն Ալանաց բազում աշխատանօք և
բազում ծախիւք դբերդ մի մեծ և հզօր . և այս այն է , որ կոչի ի
դիրս Եղիշէի Պահակ Հոնաց , և շուրջ զնովաւ կանգնեաց զբազում
աւանս ի բնակութիւն մարդկան իբրեւ դքաղաք . և արար անդէն
զարքունիս , և բնակէի անդ . և ընդ ժամանակս ժամանակս գնայր
ի Տիսբօն , և դառնայր անդրէն : Այսպէս առնէր մինչեւ ի մետա
սաներորդ ամս թագաւորութեան իւրոյ : Եւ հանապազ երկնէր ի
սրտի՝ որսալ ի կամս իւր զքրիստոնեայս , որք էին ի բանակի , երբեմն
խրոխտայր ի վերայ նոցա , և երբեմն ողոքէր , երբեմն արհամար
հանօք խօսէր , և երբեմն ցուցանէր առ երեսս՝ թէ հաւանէ ընդու
նել զճշմարիտ Աստուածն . քննեացի , ասէր , և տեսցի , որ Աստուած
լաւ իցէ , ընտրեացի նա ի պաշտօն , և ապա անտի բանիւք դովէր
զարեգակն և զհուր , և արհամարհէր զօրէնս քրիստոնէից . և բա
զում անգամ եպերելով ասէր . որպիսի է այն Աստուած , որ խաչեալ
իցէ և մեռեալ և թաղեալ :

« Ի հանապազորդել նորա զայսպիսի բանս , յաւուր միում մանկա
գոյն նախարար ոմն ի Հայոց ի տոհմէ Արուանձտեայց՝ որում անունն
էր Գարեգին , չհանդուրժեալ այսչափ անարդանաց նորա՝ ասէ
ցնա . արքայ քաջ՝ դու սուտի դիտես , թէ խաչեալ է Աստուած մեր ,
և մեռեալ և թաղեալ : Եւ նա ասէ , իմ առաջի ընթերցան զդիրս
մարտութեան ձերոյ : Ասէ ցնա պատանեակն ընդէր արքայ ցարդ վայր
միայն ետուր ընթեռնուլ , այլ եւս յառաջ տնւր կարդալ , ուր լուի
ցես և զյարութիւն նորա և զվերանալ նորուն յերկինս , և զխոս
տումն միւս անգամ դալստեան , եւայլն՝ որ ի կարգի : Ընդ այս զա
մօթի հարեալ թագաւորին՝ ծիծաղեցաւ ի վերին երեսս և ասէ .
այդ ամենայն խաբէութիւն է : Պատասխանի ետ Գարեգին և ասէ ,
եթէ հաւատարիմ թուին քեզ չարչարանքն և անարդական մահ
նորա , ապա հաւատարմագոյն եւս թուեսցին փառաւոր յարութիւնն
և համբարձումն նորին , և ոչ թէ խաբէութիւն : Բարկացեալ ընդ
այս արքայի՝ նոյն ժամայն ետ կապել զձեռս և զոտս նորա , և ար

կանել ի բանս , յորում տառապեցաւ երանելին ասն իբր երկու , որ և թէպէտ վճիռ մահու եւս էր ընկալեալ , բայց յետոյ ընդ այլ նախարարսն արձակեալ ի խնդրոյ նոցա՝ նահատակեցաւ ընդ սրբոյն վարդանայ ի մեծի պատերազմին ⁽¹⁾ » :

Իսկ Գարեգնին՝ Երանուհի անուն մի քոյր որ տուել եմ և որն որ երկրորդ դիւցադն եմ արել իմ ողբերգութեան մէջ . նոյնպէս էրէցներն , որոնք մասնակից եմ արել Գարեգնի արկածին , Չամչեան Միքայէլի պատմածին նայելով եմ արել , որ ասում է Եղիշէէն և Փարպեցիէն վեր առած՝ իր Հայոց պատմութեան Բ. Հատորին , Ե. Գլխին և 43 երեսին մէջ :

« Իբրեւ տարածեցաւ լուր այսր գործոց յաշխարհս Հայոց , ամենեքին առ հասարակ զինու վառեալք՝ հասանէին անդր , ընդ որս և կանայք ոմանք սուր ածեալ ընդ մէջ՝ վահան ի ձեռին և սաղաւարտ ի գլուխս՝ պատրաստեալք ի պատերազմ , այլ և եպիսկոպոսունք և քահանայք բազում յոյժ , եւս և նա ինքն Յովսէփի կաթողիկոս՝ դիմեալ եկին և անդր ի յորդոր քաջութեան : Եւ եւս բազումք ի նոցանէ՝ որք ի բանակին էին ընդ մոզպետին՝ քահանայք և ժողովուրդք , զատեալք ի բանակէ անառի , անկան ի քաղաք անդր և եղև ամբոխ բազմութեան մեծ յոյժ » :

Միւս նախարարները , ինչպէս են Մանածիհր Ռչտունի , Ատովմ Գնունի եւ այլն , որոնք իբրեւ երկրորդական անձինք են ներկայանում ողբերգութեան մէջ , նոյնպէս և դրանց մասին Չամչեանն այս կերպով է պատմում այս դէպքին մէջ :

« Չայսպիսի գործ Յազկերտի տեսեալ երկուց ի նախարարացն Հայոց , Ատովմայ Գնունուոյ և Մանածիհրի Ռչտունուոյ , որք էին արքերեւելիք և պատուեալք առաջի արքայի , և դիտայեալ՝ թէ այս հուր որ ըստ օրէ առաւել ճարակի և թէ յառար միում հանդերձեալ է Յազկերտ և զինքեանս ստիպել յուրացութիւն հաւատոյ , առին զիւրեանց զառանձին զօրս , և մեկնեցան զանխուլ ի տեղւոյն անառի , ընդ որս էին և վարս Սեպուհ յՌատանեայ տանէ և Ներսէհ Երուանդունի և վարձաւոր Արծրունի :

« Իբրեւ լուաւ Յազկերտ զիսխուստ ոոցա , զայրացաւ անհնարինս՝ և կամեցաւ առնուլ վրէժ ի նոցանէ , բայց զի մի զայրացուցէ զսիրտ այլոց զօրականաց Հայոց՝ որք առ իւր էին , գրեաց նենգութեամբ թուղթ ողբքական առ Ատովմ և առ ընկերս նորա , այսպէս :

« Յազկերտէ յաստուածոց հաւատարէ՝ արքայից արքայէ՝ առ սիրելի ծառայսդ , առ ազատսդ և առ ուամիկ հեծեալս Հայոց , որ ի

(1) Չամչեան Միքայէլ վարդապետի Պատմ. Հայոց: Հատ. Բ. ԳԼ. Գ. Եր. 19:

մարդէ աստի մեկնեցայք , ողջոյն հասցէ ի մերմէ տէրութենէս : Յիշեցայք զվաստակս ձեր և զքաջութիւն՝ որ առ թշնամիս մեր , և կամիմք մեծաւ պատուով ճոխութեամբ արձակել զձեզ յաշխարհ ձեր , զի տեսեալ եղբարոյն ձերոց՝ առաւել փութասցին ի մեր ծառայութիւն , միայն զի փութով հասանիցիք առ մեզ :

« Զայս թուղթ եւս Յաղկերտ ի ձեռս միոյ ուրուք ի հաւատարիմ ծառայից իւրոց և փութապէս արձակեաց զկնի Ատովմանց , և նորա հասեալ առ նոսա ի միջոց սահմանակցութեան աշխարհին Հայոց և Պարսից՝ մատոյց նոցա զթուղթն և յորդորեաց դառնալ յետս : Իսկ նոքա յայտնի դիտելով զհնարս թագաւորին՝ ոչ կամեցան անտալ նմա . դիտեմք ասեն՝ զի կայ մեզ առաջի վտանգ հոգւոյ , վասն որոյ և ոչ կամիմք դառնալ : Յայնժամ վաղվաղակի դարձարարեալ պատգամաւորին՝ ծանոյց Յաղկերտի զմիտս նոցա : Եւ նա նոյն ժամայն առաքեաց ստուար գունդ մի յիւրոց անտի՝ գնալ զհետ Ատովմանց մինչեւ յաշխարհն Հայոց . և թէ ոչ հաւանեացին դառնալ մահու սպանցեն զնոսա : Հասեալ գնդին ի Հայս՝ լուր առին թէ Ատովմ ընկերօք իւրովք և Մանածիհր այլովքն հանդերձ շրջին անապատ տեղուշ ուրեք յաշխարհին վասպուրականի ի կողմանս Մնձեւացեաց : Գտեալ ապա իւրեանց զոք առաջնորդ և մատնիչ՝ դիմեցին զհետ Ատովմանց :

« Իսկ Ատովմ և ընկերք իւր՝ որք դեգերէին ի դաւառն Մնձեւացեաց , ընկալան յայտնութիւն ի կրօնաւորէ միտջէ սրբոյ , եթէ հանդերձեալ են մարտիրոսանալ : Եւ ապա ի բանակիլ նոցա ուրեք՝ ետես Ատովմ նախարար տեսիլ սքանչելի , զի ձգեցաւ լուսեղէն կամար ի վերայ գնդին իւրոյ և զօրավարացն՝ որ ընդ նմա և այր մի լուսաւոր բաշխէր պսակս ամենեցուն՝ բոլորեալ ի կարմիր վարդից : Զայս տեսեալ նորա՝ պատմեաց ամենեցուն՝ որք ընդ իւր էին և նոքա սկսան ուրախ լինել , և ասեն . երանի է մեզ , զի փոխանակ պսակելոյ յերկրաւոր և ի բռնաւոր թագաւորէ՝ պսակիմք յերկնաւորէն : Զայս ասացեալ՝ կային յաղօթս ցնծութեամբ սրտից :

« Եւ մինչդեռ յայտմ ուրախութեան էին , հասին Պարսիկք ի վերայ . և նոցա տեսեալ զայն՝ զէն հանին պատերազմիլ ընդ նոսա : Յայնրմ վայրի դարձեալ երեւեցաւ ամենեցուն նոցա տեսիլն այն , զոր տեսեալ էր Ատովմ , յայն հայեցեալ նոցա ընկեցին զզէնս իւրեանց : Իսկ Պարսիկք , սկսան ստիպել և փութացուցանել զնոսա դառնալ յետս և հնազանդիլ Յաղկերտի , և ուրանալ եւս զհաւատս . բայց իբրեւ տեսին թէ նոքա հաստատուն կան , սուր հանին ի վերայ նոցա կոտորել զնոսա և նոքա ցնծալից ուրախութեամբ մատնեցին զանձինս իւրեանց ի զենումն . ուր նա ինքն երանելին Ատովմ նախ մատոյց առաջի զորդի իւր զվարտս և ապա զինքն բոլոր գնդաւն : Մի

ոմն ի Պարսից տեսեալ անդանօր զտեսիլ պատկաց սրբոցն՝ ինքն եւս հաւատաց ի Քրիստոսս և խառնեալ ի դունդ նոցա՝ նահատակեցաւ ընդ նոսա :

” Իսկ Մանածիհր հանդերձ գնդաւ իւրով գնայր ի Ռչտունիս առ որս հասեալ Պարսիցն՝ կոտորեցին և զնոսա յոչխարանոցն ընդ նը մին օրինակի : Ի նահատակիլ սրբոց կրօնաւորն այն , որ դուշակեալ էր զմարտիրոսութիւն սոցա , առեալ յաստուծոյ զյայտնութիւն վասն մարմնոց երանելեացն՝ ազդ արար եպիսկոպոսին և նա եկեալ ուխտիւն և այլ բազմութեամբ թաղեաց զնոսա և շինեաց վանս , որ կոչեցաւ Ռչխարանից վանք ” :

Եւ մի յատուկ դրոշմ , որ ջանք արի տալ իմ ողբերգութեան , այն եղաւ՝ որ բոլորովին զանց արի նրա մէջ՝ թագուն բանասարկութիւնք և սիրահարութիւնք խառնել , ինչպէս սովորական է Եւրոպական թատրերգուներին : Մի միայն հայրենի աշխարհի և եկեղեցւոյ սիրոյ զգացողութիւնը մի անհնարին յուզմունք արի իմ դիւցազանցն հողւոց մէջ իրանց մարմնաւոր և երկրաւոր կրքերը յաղթել տալով այդ զգացմունքէն և նայեցայ , որ իմ հատուածն աւելի նկարագրական լինի քան թէ բանաստեղծական :

Սրանք են , իմ Սղնիւ բարեկամ , այն տեղեկութիւնքը , որոնք ձեզ տալով՝ նոյն և մի ժամանակ իմ ընթերցողներին էլ մաս կը հանեմ :

Մնամ ձեր ազնիւ բարեկամութիւնը միշտ յարգող ,

ՄԱՐԿՈՍ ԱՂԱԲԷԳԵԱՆ

Թիֆլիզ . 1861 Յունուար 2 .

ՄԻ ԽՍՕՒ ԷԼ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

ԱՅՍ ԵՐԿՐՈՐԴ ՏՊԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԱՌԹՈՎ,

Թատերական դիտութիւնը մեր ազգայնոց մէջ, ամեն տեղ, դեռ առաջին երախայութեան մէջ է և մեզ այնպէս կը թուի, որ դեռ երկար ժամանակ պիտի մնայ այդ վիճակին մէջ. վասն զի, դեռ մեր ազգայինք չեն հասկացել ու չեն կամենում հասկանալ, որ ինչ բան հրապարակ դուրս պիտի դայ և հասարակաց համար պիտի լինի, այդ բանն ենթակայ է ու պէտք է լինի բանաքննութեան: Բանաքննութեան տակովն ընկնիլն ամենեւին չեն սիրում մեր ազգայնոց մէջ նրանք, որոնք հասարակաց համար հրապարակ դուրս կը դան, հապա, միշտ կապասեն գովեստ լսել. գովեստն՝ կը կարծեն դրանք իրանց գործին յաջողութեան և կատարելութեան ամենամեծ ապացոյցն է: Սխալ կարծիք, ամենէն հեշտ և ամենէն աժան բանն որ կայ այսօր մեր բանաքննիչների համար, գովեստ տալն է որ և է ազգային հեղինակութեանց: Պատճառ, որ գովեստ դրելու համար ոչ աշխատանք և ոչ դիտութիւն է հարկաւոր: Իսկ բանաքննութիւն անելու համար տարակոյս չկայ, որ մի հեղինակի շինած գործին վրայ ընդհանուր հայեցումածք պէտք է ունենալ, այդ հայեցումածքն էլ ունենալը շատ դիւրին բան չէ այսօրուայ մեր հրապարակախօսներին:

Ազգային թատերական գրականութիւնն էլ այդ վիճակումն է այսօր Պօլսոյ մէջ. ուր թատրոն կայ, բանաքննութիւնն էլ դրանը կանգնած է: Մենք էլ մեր մէջ թատրոն ունինք, բայց բանաքննութեան տեղը բռնած է սուտ գովեստը՝ ուղիղ նայումածքի տեղը՝ ծուռ նկատողութիւնը և արդար գատողութեան տեղը, շողոքորթ քաջալերութիւնն: Եւ աւելի ցաւալին, պարսաւանք Հայոց ժողովրդին՝ մեզադրելով նրան, իբրեւ թատրոնական ճաշակ չունեցող, ազգային զգացմունք չկրող իր մէջ և ազգային աշխատաւորներին չվարձատրող, չքաջալերող և այլն: Մենք բոլորովին դրա հակառակն կը պընդենք և կասենք թէ մեր ազգային լրագրերն ու թատերականքն ամենեւին ամենապիտքը աշխատութիւնն անգամ չեն առել իրանց վզին Հայոց ազգային թատրոնի կատարելութեան համար: Երբէք Հայոց՝ ոչ պատմական կեանքին վրայ են միտ դրել, ոչ նրա այսօրուայ վիպասանական լեզուն են սովորել և ոչ էլ այդ լեզուի արտաբերու-

Թեան մասին ամենափոքր մտադրութիւնն են մատուցել, այլ ամեն մասնով եւրոպականն են օրինակել առանց որ և է քննողութեան և ընտրողութեան և զարմանալին էլ այն է, որ սրահանջել են՝ որ Հայոց ժողովուրդն այդ թատրոնը հաւանի և թատերականքը քաջալերէ այդ ճանապարհին մէջ:

Պիտի ասեն մեզ թէ, ուրեմն դու վեր կայ ու բանաքննիր մեր թատրոնը, ու մեզ մի ճանապարհ ցոյց տուր: Հէնց այդ նպատակով է, որ մենք էլ սրամէն վեց տարի յառաջ մեր մի շինած ողբերգութիւնը հրատարակում լոյս կը հանենք և գործով ցոյց տալուց յետոյ մեր տկար հասկացողութիւնն թատերական արհեստին մէջ, թէ կեանքի, թէ պատկերի, թէ կրքերի, թէ լեզուի և թէ քերթութեան կողմանէ, կը հրաւիրենք բանաքննիչներին իրանց հայեցումածքը դարձունել թատերական գրականութեան վրայ և մենք պատրաստ ենք մեր ձեռքէն եկածին չափ դժհացունել իրանց եւ ուանդն այս մասին:

Ս.յս ԳԱՐԵԳԻՆ ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՅՑ ողբերգութիւնն յառաջն կը հանենք մեր ազգայնոց երկու կերպարանքով: Առաջինն է, մի հայեցումած ցոյց տալ հինգերորդ դարու Հայոց կեանքի վրայ: Երկրորդն է, Հայոց այժմեան վիպատանական լեզուէն մի օրինակ յառաջ բերել: Մենք ազգային թատրոն չենք ունենալ, թէ որ մեր պատմական կեանքի և վիպատանական լեզուի վրայ քաջ հմտութիւն և ճաշակ չենք ստանալ: Թատրոնն ուրիշ բան չէ, բայց միայն կենդանի պատկեր, նախ՝ նախնեաց պատմական կեանքի, երկրորդ՝ այժմեան ժողովրդային բարքին և վարքին: Առաջնուն համար մի գրաւոր կենդանի լեզու է հարկաւոր, երկրորդին՝ ժողովրդի կենդանի խօսուն լեզուն: Ս.յդ գրականութիւնը, այսինքն դիւցազնական և ժողովրդական լեզուները թատերագրին հանձարն այնքան պիտի բարձրացնեն՝ որ նա կարող լինի դնալ մինչեւ հին դարերն և փնտռել նրանց մէջ այս օրուայ մարդկանց դիւր գալու պատկերներ, նոյնպէս այնքան ընդարձակեն այն, որ նա (թատերագիրը) կարող լինի ամեն կարգ ժողովրդին, արհեստաւորին կամ գործաւորին կեանքը, բարքը և վարքը պատկերացունել կենդանի գոյներով և հասկանալի խօսքերով: Ահա՛, ըստ մեզ, մեր ազգային թատերականներին հետեւելու ուղղութիւնն այս է: Ճանաչել մեր նախնեաց պատմական կեանքն ամեն կողմէն. նմանապէս այսօրուայ Հայոց կեանքն, ամեն աշխարհ, ամեն քաղաք ուր կը գտնուին և ծանօթ լինել նրանց բարքին, վարքին, լեզուին և կրքին հետ: Ս.յս կերպով, այն ժամանակ Երեւանցին ճաշակ կառնէ Պօլոս կեանքէն, նոյնպէս Մոսկուայու Հայն բան կը հասկանայ Իզմիրու Հայու կեանքէն եւ այլն. իսկ նախնեաց կեանքի թատրոնական պատկերները, պէտք է լինին մեր ամեն տեղի ազգայ-

նոց համար ընդհանուր բան , Մոսկուայու , Պօլսոյ , Թիֆլիզու , Կալկաթայու Հայքն այդ ազգային պատմական թատրոնի մէջ պէտք է այն դարու Հայոց կեանքի , բարքի , վարքի , սովորութեանց պատկերն տեսնայ , որոյ կը պատկանի , և ոչ թէ ամեն երկրի Հայն իր շինած թատրոնին մէջ դնէ իր դարուն , իր ասպրած ընկերութեան կեանքի պատկերը :

Կը մնայ մի դժբաւոր հանգամանք , այն է թատրոնական լեզուն որոշել : Դիւցազներդական թատրոնի համար անպատճառ վիպասանական լեզու է հարկաւոր և այսօր էլ այդ լեզուն ունեցողքն են Հայաստանցիք և Ռուսահայք : Դրանց մէջ անհամար վիպասանական և անհամեմատ դերազանց են Թուրքահայոց մէջ գտնուածներէն , Սայաթ Նովայն , Պատկանեանք , Յ. Ամբիկեան , Պ. Մաթաթեան , Արծուիկն Վասպուրականի Գարեգին Սրուանձաւեան (1) և այլ շատերն կարող են ամեն մէկն մի մի տեսակ վիպասանական դրայրոցի հիմնադիրը լինել և դրանց ընթերցումն քիչ չօգնեց և մեզ այս Գարեգնի վրայ աշխատելիս , թէ առաջին հրատարակութեան և թէ այս երկրորդ տպագրութեան ժամանակ : Մեր մէջ , եթէ մի անման վիպասան ունինք ՆԱՀԱՊԵՏՆ է (2) Պլուսին Աւարայրի քերթուածին հեղինակն , բայց այդ քերթուածն Պօլսոյ բարբառով գրուած չէ և երբէք այդ բարբառով էլ չէր կարելի մի Պլուսին Աւարայրի ստեղծել : Իսկ ժողովրդական թատրոնի , այն է կատակերգութեան , +աղ+ի հանա+ ասուած քերթուածների համար , տարակոյս չկայ՝ որ ամեն կենդանի կեանք և իր կենդանի լեզուն իր բնական վիճակովն պէտք է ներկայանայ . ուստի իզմիրցին իր կեանքն իր մէջ խօսուն եղած լեզուով պէտք է պատկերացնէ , նմանապէս Մշեցին , Թիֆլիզեցին , Շուշեցին +աղ+ի հանա+ (վօտվիլ) կամ ըստ Պօլսեցւոյ պաւլոս և կատակերգութիւնքն իրանց յատուկ բարբառովն պէտք է պատկերացնեն առանց ամենափոքր փոփոխութեան :

Անյաղթելի դժուարութիւնք են դրանք , կարելի է ասող լինին մեզ . հէնց մեր ասածն էլ այն է մեր թատերականաց համար՝ թէ ոչ ինչ աշխատութիւն չեն կրել Հայկական թատրոնի կատարելութեան կամ յառաջադիմութեան համար : Մեր տեսածներն մինչեւ այսօր Հայոց թատրոնական բեմերի վրայ՝ ուրիշ բաներ չէին , այլ Եւրոպացւոյ թատրոնների Պօլսոյ դրաւոր լեզուով թարգմանութիւնքը , իսկ ազգային ասուած թատրոններն անյաջող նմանութիւն եւրոպականին , և ոչ թէ մեր նախնեաց այն դարերու մարդկանց կեանքի պատկերը՝ որն որ ազգային թատրոնի յատուկ կերպարանքը պէտք է լինի :

(1) Այսօր Գարեգին վարդապետ :
 (2) Հայր Ղեւոնդ Ալիշանեան :

Մեր Հայոց ազգին , ուր որ է , ինչպէս դպրոցը , օրագիրն ամե-
նէն հարկաւորն են , հաւասար հարկաւոր է և թատրոնը , ինչպէս մեզ
այլեւայլ կարգ դպրոց , և տեսակ տեսակ օրագրեր են հարկաւոր
այնպէս էլ թատրոններ են հարկաւոր : Փափաքելի էր , որ ամեն քա-
ղաք ուր դպրոց և օրագիր ունինք , ունենայինք և մի փոքրիկ թատ-
րոն , բայց այդ թատրոնների համար էլ երեւելի թատերագրեր են
հարկաւոր , մենք կարծենք որ երբ մեր մէջ թատերական վիպա-
սանների գրուածքներ կը լինին , այնքան կը ներդործեն դրանք մեր
հոգուն և սրտին վրայ , որ քարոզ հարկաւոր չլինիլ թատրոններ կա-
ռուցանելու , բայց քանի վիպասան ունինք այսօր , որ մեր նախնեաց
կեանքն իր հանճարով երգած լինի՝ որ արժանի լինի թատրոնական
բեմի վրայ երեւալու : Խնդրենք ուրեմն Ստուծմէ , որ մեր մէջ էլ
թատերագիր վիպասաններ ունենանք : Կունենանք՝ երբ այն երկ-
նային հուրը , որ է ազգային սիրոյ զգացումը մեր մէջ եւ կը դայ ա-
մենի սրտումը :

1867 Յունուար 3.

ՄԱՐԿՈՍ ԱՂԱԲԵԿԵԱՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՅՑ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԶՈՐՍ ՄԱՍՆ ՈՎ

ԱՆՁԻՆՔ

ԱՏՈՎՄ ԳՆՈՒՆԻ	}	<i>Նախարարք</i>
ԳԱՐԵԳԻՆ ՍՐՈՒԱՆՁՏԵԱՅՑ		
ՄԱՆԱՃԻՀՐ ԽՇՏՈՒՆԻ		
ՎԱՐՍ ՍԵՊՈՒՀ		<i>Ոստանեաց տանէ</i>
ՆԵՐՍԷՍ ԵՐՈՒԱՆԳՈՒՆԻ	}	<i>Ազատանի</i>
ՎԱՐՁԱԽՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ		
ՂԵՒՈՆԴ	}	<i>Երէցք</i>
ԽՈՐԷՆ		
ՄԻ ԾԵՐՈՒՆԻ ԿՐՕՆԱԽՈՐ		<i>Գաստիարակ եւ վերակացու տանն Սըրուանձտեայց</i>
ՄՈՒՇԵՂ		
ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ		<i>Մայր Գարեգնի</i>
ԵՐԱՆՈՒՀԻ		<i>Քոյր Գարեգնի</i>
ՄԻ ԿԻՆ		<i>Գայեակ Երանուհու</i>
ՅԱԶԿԵՐՏ		<i>Թագաւոր Պարսից</i>
ՄՈԳՊԵՏԱՆ ՄՈԳՊԵՏ		
ՄՈԳՊԵՏ ԵՒ ԳԵՆՊԵՏ		
ԲԱՆՏԱՊԵՏ		
ԶՕՐԱՎԱՐՔ		
ԶՕՐԱԿԱՆՔ		
ՄՈԳԵՐԻ ԳՈՒՆԴ		
ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԳՈՒՆԴ		
ԳԱՀԻՃՔ		
ՍՊԱՍԱԽՈՐՔ		

*Դէպքը պատահումէ, Հայաստան և Պարսկաստան,
Յիսուսի Քրիստոսի 449 թուին.*

ԳԱՐԵԳԻՆ ՄՐՈՒԱՆՁՏԵԱՅՑ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՏԵՍԻԼ Ա.

Տեսարանն է Բաղրեւանդայ գաւառին մէջ Բագուան քաղաքումը Գարեգնի հայրենական ապարանքի մի դահլիճը, որն որ մի գմբեթով ծածկուած է, մէջ տեղէն ունենալով մի բոլորակ լուսամուտ, ուր տեղէն լոյս է առնում դահլիճը: Գահլիճն է վեց անկիւնի կիսաշրջան երեք կամարաւոր դռներով, մինը մէջ տեղը, երկուան երկու կողմէն. զարդարանքն են պատերի վրայ կախ արած նախնեաց պատերազմական դէնքեր, դրահներ եւ դրոշներ. դէս ու դէն հնաձեւ ահագին աթոռներ եւ մէջ տեղը մի սեղան, որոյ վրայ մի փայտէ խաչ, մի երկսայրի սուր եւ մի մեծ սուրբ գիրք է դրուած: Նախարարք ու աղատանիք կիսաբոլոր կանգնած են երէցների աջ ու ձախ կողմերը: Գարեգինը ներս է մտնում եւ ողջոյն տալուց եւ առնելուց յետոյ սկսում է խօսել:

ԳԱՐԵԳԻՆ

Երէցք եւ նախարարք, սեպուհ, աղատանի,
 Պաշտպանք, աղատարարք Մեծին Հայաստանի.
 Բարի է ձեր գալուստ, ի՞նչ պաշտօն պիտանի,
 Հարկ է որ կատարէ Սրուանձտեանն պատանի:
 Չըլնի թէ վերջն ու վերջ մի բօթալի համբաւ,
 Մեր մեծին վարդանայ ականջին էլ հասաւ.
 Թէ Յազկերտ մեծ արքայն Յունաց հետ խռովեցաւ,
 Եւ բիւրաւոր զօրքով գընաց կարին զարկաւ:

Տէր հարք իմ, ձեզ եմ հարցընում,

ի հարկէ, դուք էք իմանում.

ինչ որ այսօր անց է կենում,

Պարսից, Յունաց աշխարհներում:

Նախարարներ և Սեպուհներ,

Աղատանի և Ասպետներ.

Գիտէ՞ք քանի դաւաճաններ,

Յազկերտ պաշտօնի է դըրեր:

Գիտէ՞ք, որ ասում են թէ՛ վասակ Սիւնին ինքն է սպանել,

իբր հօրեղբայր վաղինակին ու նրա տեղն իրան գրաւել.

Յազկերտի թելադրութեամբ Սիւնեաց մեծ իշխան է տարել,

Որ մին օր էլ մեր վըրայ կարող լինի բռնի տիրել:

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԷՑ

Գարեգին իմ, աղնիւ որդեակ, դուք, նախարարք ազատանի,
Ականջ դրրէք, ասեմ ես ձեզ. Յազկերտ արքայն Արեաց ազգի.
Հրաման է տուել իր սիրական Միհրրնեքսէ մարըզպանի,
Արեաց գընդով գընալ տիրել Բաղրեւանդայ մեծ գաւառի:
Իսկ ինքն Յազկերտ կատաղութեամբ դիմել, հասել է կարնոյ վրայ,
Ազգաց, ազանց սարսափ տալով երկիրն արել է տակն ու վրայ.
Ինքն անօրէն ու սրբապիղծ ձեռն ու ոտն արիւնդուայ,
Ընդունել է կայսեր ողջոյնն ի ձեռն մեծին Անատոլայ:
Այսպէս, իմ քաջ որդեակ, Յազկերտ իբրեւ մի հրէշ ամբարտաւան,
Յետ է դարձել քարուքանդ արած՝ ամեն քաղաքն ու աւան.
Նոր օրէնք, նոր քարոզ է հանել իր մոգպետաց խիստ հաւան,
Մըտքումն է դրել, որ ազգ և ազինք բոլորն իրան հաւատան:
Ի՞նչ էք ասում, տազնապ, սարսափ Հայոց երկրին չի՞ սպառնում,
Հայաստանեայց եկեղեցին վտանգումը չի՞ գըտընում.
Ժամ է, ժամ է, պատանիք իմ քարոզ կարդալ եկեղեցում,
Թէ սէր կրօնի և սէր ազգի մեզ յերկինս են վերացընում:
Եթէ հոգի, եթէ մարմին, եթէ վարք բարք միաբանին,
Ի սէր կրօնի, ի սէր ազգի արիարար պատերազմին,
Պաշտպանելով հայրենիքն ու եկեղեցին աստուածային,
Ըստ Յիսուսի Քրիստոսի Տեառն մերոյ պատուիրանին:
Արթուն կացէք, պատրաստ եղէք արեւելքէն մինչ արեւմուտ,
Արեաց ազգը վեր է կացել լոյս կրօնն մեր անում է մութ.
Մոգպետութեան, դենպետութեան երբ թագաւոր լինի հըմուտ,
Ողջ աշխարհիս ազգաց ազանց տիրապետել է հետամուտ:
Ժամ է արդ ժամ, որ վըտանդէն մեր աշխարհըն մենք ազատենք,
Հոգւով մարմնով, խօսքով սրբով եկեղեցին մենք պաշտպանենք.
Մեր արիւնն ու քրրտինքը նր'ազատութեան համար թափենք,
Եւ սուրբ խաչըն, որ մեր դրօշն է, մեր աշխարհի մէջ տեղ կանդնենք:
Մեր աշխարհին թշնամիքը Բիւզանդիօն ու Պարսկաստան,
Սուրբ ուխտն ու դաշն մեր վեհ նախնեաց չի սպհեցին միշտ անասան
Հաւատալով և մենք նըրանց կեղծ ու պատիր սուտ մուտ խոստման,
Բաժանեցինք մենք մեր ձեռքով մեր աղնիւն ու մեծն Հայաստան:
Կայսրըն Յունաց Բիւզանդիօնում,
Արքայն Պարսից ի Տիաբօնում.
Հըպարտ հըպարտ գոռողանում,
Թէ ո՞վ իրանցմէ կարողանում
Հայոց մեծաց աշխարհն ջնջել,
Եկեղեցին ուխտէն քակտել:
Ինչպէս, մարմնոց կամին իշխել

Սյնպէս հողւոց տքնին տիրել :
 Սյսպէս , իմ սրդեակք սիրականք ,
 Մեր այս երկու մեծ բըռնակալք •
 Իրար արիւնուուշտ սխակալք ,
 Եղել են մեզ մեծ ինքնակալք :

Սակայն , թէ մինը , թէ միւսը իրանց նըպատակին համար ,
 կորուսին զօրք , կորուսին փող , պատերազմելով մեզ համար ,
 Միուն միւսին կորուսան ու մնան է անհամար
 Մարտընջելով իրարու հետ այնքան տարի կատաղարար :
 Բիւզանդիոն սարսափում է Եւրոպիոյ աղաւ հողուց
 Արեաց աշխարհն տատանում է բռնաբարոյ խուժդուժ մոզուց :
 Մեծն վարդան , Տէր մեր Յովսէփ միաբան են , դիտեմ վաղուց ,
 Եկեղեցին Հայաստանեայց սրաշտպանելու ամեն զինուց :
 Բայց , աւանդ , ողբամ մեր վըրայ , ահա՛ իշխան վարազվաղան ,
 Սիւնեաց իշխանին վասակայ , ուրացող անօրէն փեասն ,
 Դիմում է առ Միհրներսէհ , լինել բանսարկու դաւաճան
 Տապալել վասակն իր աները ու թաւալել Հայաստան :
 Բաւ է , արդ իշխանք , որ մենք մեր անողորմ ու անգութ ձեռքով
 Զարդ ու բուրդ , ցիրուցան անենք մենք մեզ մեր թըրումն ու հըրով ,
 Մուանանք Պապն ու Արշակն Արտաշէսն ու Խոսրով
 Իրանց այլ և այլ սրբապիղծ ու անպիտան գործքերով :
 Միայն մեր Հայրենեաց , միայն Եկեղեցուն
 Միայն Հայոց ազգին հարազատ սրդուն ,
 Ազատութեան վրայ խորհինք օրն ի բուն
 Որպէս զի կանգնենք մեր հայրենի տուն :

ԽՈՐԷՆ ԵՐԷՑ

Քաջ խօսեցար Ղեւոնդ եղբայր իմ հողեւոր
 Ներիր ինձ էլ և ես խօսիմ իբրեւ զինուոր ,
 Եկեղեցու ու Հայրենեաց մեր երկնաւոր
 Ի՛նչ տառապանք ի՛նչ հալածանք կրելն այսօր :
 Որդի եմ ես , անուած , օծուած մեր Հայրերէն
 Որոնց հողին էր սիրաշունչ աստուածեմէն
 Լուսով , սիրով փառաւորուած անհուն երկնէն ,
 Սակայն նրանք էլ հալածուեցան մեր պապերէն :
 Ա՛խ , մենք ամենքըս երկպառակ ենք , երկպառակ ,
 կորուսինք դահ , կորուսինք թագ աննըստակ ,
 վոյելում ենք կեանք և փիճակ մեզ հակառակ ,
 Եկեղեցին աշխարհիս հետ է աւերակ :
 Մի՛թէ և դո՛ւք , Ազատութիւն և հախարարք

2482-57

Պիտի լինիք ոմանց նրման խրուովարարք ,
Չէք տեսնում, որ խուժդուժ ազգեր և բռնակալք
Հարածում են Եկեղեցին ու մեր աշխարհք :

Ի՛նչ օրէնքով, ի՛նչ ասելով, Պարսիկները մեզ են ախրել
Մեր երկրումը, մեր դաշտումը դաղթականներ են հաստատել
Երասխու մօտ, Բադուանումը ատրուշաններ են կառուցել
Մեր կանայքը, մեր որդիքը մոգպաշտութեան են դարձուցել :
Չի հաւատանք նրանց մեծ մեծ խարեպատիր խոստմունքներին ,
Ս. յօր սիրող, վաղն ասող պիտի լինին մեր ամենքին
Իբրեւ դերի իբրեւ ըստրուկ պիտ' ամեն օր մեզ հետ վարուին ,
Ինչպէս արին ազգաց ոմանց արեւմտեան հիւսիսային :
Մի հաւատար, ասում եմ ես, նրանց խօսքին ու օրէնքին
Մնհաւատ են, անկրօն են ըստ օրինաց զըրադաշտին
Դաւ են լարում, հնարք են ճարում տիրապետել տիեզերքին
Ընդդէմ խաչի, ընդդէմ անուան Տեառն մերոյ Քրիստոսին :

Եւ այս էլ ասեմ ձեզ, իմ սիրական որդեակք ,
Յազկերտ կանչում է ձեզ ի դուռն անդ սրահակ ,
Ս. յրուձին միատեղ, նոյնպէս և հետեւակ
Մեր Հայոց զօրքերն դիմեն անդ միայնակ ,
Առանց նախարարաց քաջ առաջնորդութեան
Երթան պատերազմին ի ճորայ, ի ֆուշան :
Ս. յս դաւն է վասակայ կամ թէ վարազվաղան
Խորհուրդ է տալի միշտ արքային, անպիտան ,
Որ Հայոց նախարարք բաժնելով զօրքերէն
Մնզօր, անօդնական չապատամբին Պարսիկէն ,
Եւ այդ ինչ իրաւամբ, կը հարցունեմ ձեզմէն ,
Սակք ինձ, ինդրեմ բաժնեց ձեզ այրուձիէն :
Ո՛չ ասկաքէն վասակ իր մտքումն է դըրել
Ձնջելով նախարարք կարենայ մեզ ախրել ,
Եւ Հայոց աշխարհին իրան միայն տէր կոչել .
Միթէ պէտք է տանինք և թողնենք նրան իշխել :

Չե՛ղ եմ ասում, իմ նախարարք

Չե՛ղ եմ ասում, ազատանիք

Եթէ մենք, դուք պի՛նդ միանանք

Կը սարսափենք մոգն ու արիք :

Դո՛ւ, իմ ազնիւ Գարեգին ,

Դո՛ւ իմ տիրոջ քաջ որդին ,

Ցաւազին է ցաւազին

Թողնել մայր, քոյր առանձին :

Սակայն հարկն է պահանջում ,

Տէրն մեր է վարձատրում .
 Ով իր համար մարտընջում
 Ով, իրան պէս զոհ լինում ,
 Դու Ստովմ Գընունի
 Որդի իմ սիրելի
 Ըստ քաջ օրինակին
 Մեր սրբոյն Տրդատին ,
 Դուք , Սեպուհ Ռատանի ,
 Մանածիհր Ռըշտունի ,
 Ներսէհ Երուանդունի ,
 Վարձաւոր Արծրունի ,
 Տուէք ձեր ձեռներն ինձ ,
 Խոստացէք իսկոյն ինձ ,
 Պիտ' ազատէք
 Եկեղեցին ,
 Պիտ' պաշտպանէք
 Հայոց ազգին
 Քաջալանջ
 Քաջութեամբ
 Նորասքանջ
 Զօրութեամբ ,
 Այո՛ ,
 Թէ ոչ
 Եղէք
 Միշտ ողջ :

Ա՛նհր փասին թ արեւիան յայնով
 Այո՛ , այո՛ , ի՛նչպէս թէ ոչ ,
 Պատրաստ ենք մենք ամենքս ողջ ,
 Յառաջն առնել բռնաւորին
 Հալածողին մեր սուրբ կրօնին ,
 Այո՛ , այո՛ , ի՛նչպէս թէ ոչ ,
 Կերթանք և մենք ամենքս ամբողջ
 Մողպեաներին արտաքս վանել
 Բազինները քանդել աւրել :
 Այո՛ , այո՛ , Դեւոնդ , Խորէն ,
 Օրհնեցէք մեզ հէնց այս բոպէն
 Մեր երկսայրի սուրն ու թուրը ,
 Զընջեն նրանց ջուրն ու հուրը :

ԽՈՐԻՆ ԵՐԷՑ

Ս,յո՛ւ , իմ՛ քաջ որդեակք , այո՛ւ , աղատարարք ,
 Չէք լինիր քաջ ասպետք և քաջ զօրավարք ,
 Եթէ լոյս , եթէ յոյս ձեր հոգուն չեն շընջել
 Եթէ սէր և հաւատ ձեր սրտումն չեն դըրել :

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԷՑ

Օրհնեալ լինի՛ք , օծեալ լինի՛ք , Սամուէլի օրհնութեամբ
 Արի լինի՛ք , հըզօր լինի՛ք Դաւթի մեծի քաջութեամբ :
 Տէր մեր ինքը վառաւորէ , քաջալերէ ձեր հոգին ,
 Տէր մեր ինքը արիութիւն , զօրութիւն տայ ձեր բաղկին :
 Պատրաստ կայէ՛ք , մեր սուրբ կրօնին աստուածային զօրութեամբ
 Յուզի ընկէ՛ք վաղուայ օրն ամենքըդ էլ քաջութեամբ :
 Առաջն ելէ՛ք մեծ արքային Պարսկաստանի ատենին ,
 Չգոյշ կայէ՛ք հըրասպուրէն մոգպաշտական չար դենին ,
 Չըլնի թէ ձեզ ոմանց նրման պատրեն , խարեն , համողեն ,
 Որոգայթով իրանց կրօնին որսան տանին , դարձունեն ,
 Մերթ ահ ու դող , աքսոր , պատիժ , տանջանք ու մահ ապառնան
 Մերթ յարդ , պատիւ , վառք , աստիճան , պաշտօն նշան խոստանան :
 Եթէ երբէք , այդ խօսքերով թագաւորը ձեզ տանջէ ,
 Եթէ երբէք այդ կերպերով թագաւորը ձեզ պատուէ ,
 Մի՛ հաւատաք նրա խօսքին , կեղծաւոր է կեղծաւոր ,
 Չգոյշ կայէ՛ք նրա դաւէն , նենգաւոր է նենգաւոր ,
 Արիք որդիքս , յուզի ընկէ՛ք , Աստուած ձեզ հետ է , ձեզ հետ ,
 Չարթի՛ք արդիքս , յուշի բերէ՛ք այս երկիրն է մեր երդ , մեր երդ ,
 Եկեղեցին ու դերդաստան , ազգայնութիւն , ընտանիք ,
 Թող ձեզ լինին մի ասրատան , ժառանգութիւն , հայրենիք :
 Սէր հայրենեաց , սէր ընտանեաց թող ձեզ շնորհեն սուրբ պսակ
 Յազգաց յազգս ձեր սերընդոց անմահական է կրտակ :
 Արդ ուրեմն , խորէն երէց Աւետարան ու ժամագիր
 Պատրաստ արա՛ վաղուայ համար , որ եղել ենք ժամագիր ,
 Օրհնենք այժմէն եկեղեցուն քաջ զինուորաց և արանց
 Օրհնենք արդէն Հայաստանուոյն մեր հայրենեաց պաշտպանաց ,
 Արիք , քաջաղն մեր նախարարք , մերկացուցէք ձեր թրերը
 Արիք , մեծաղն աղատանիք արխացուցէք ձեր սրտերը ,
 Ա,յս սուրբ խաչով , այս սուրբ դրփով օրհնում ենք ձեր թուրն ու սուրը ,
 Ա,յս սուրբ խաչն , այս սուրբ դիրքը լինին միշտ ձեր լոյսն ու թուրը ,
 Երթա՛ք և դուք խաղաղութեամբ և Տէր Յիսուս ընդ ձեզ լինի ,
 Երթանք և մենք խաղաղութեամբ և սուրբ հոգին ընդ մեզ լինի :

(Երեցները դուրս են գնում)

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԳԱՐԵԳԻՆ , ԱՏՈՎՄ , ՄԱՆԱՃԻՀՐ , ՎԱՐՍ , ՆԵՐՍԵՋ , ՎԱՐՁԱԻՈՐ

ԱՄԵՆՔԸ ՄԻԱՍԻՆ

Գարեգին , յիրաւի՞ քո մլտ.քումն ես դըրել
Դո՛ւ , մեզ հետ միասին Յազկերտի դէմն ելնել

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի հարկէ , մի՞թէ դուք տակաւին չէ՞ք դիտել
Որ վաղուց հետէ ես հաստատ ուխտ եմ դըրել ,

ԱՏՈՎՄ

Դո՛ւ էլ իմ Գարեգին , դո՛ւ էլ ես ուխտ արել ,
Մայր , քոյր , տուն տեղ անտէր և առանձին թողնել ,
Մուանում ես , որ դու՝ Տանն Սրուանձտեայց
Աղատական ցեղին մեծին Հայաստանեայց
Մի միայն ժառանգն ու անդրանիկ որդին ես :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Դուն էլ չե՞ս իմանում , որ ատում եմ և ես
Վատ արանց տէրութեան անիրաւ օրէնքը ,

ՎԱՐՍ

Նոյնպէս և ես նրրանց անարի զօրքն ու դէնքը ,

ՄԱՆԱՃԻՀՐ

Իակ դուք , աղատանի , ի՞նչ յանկի էք խորհում
Միտք ունի՞ք մեզ հետ գընալ Արեաց աշխարհում ,
Դէմ յանդիման կալ Պարսից Յազկերտ արքային ,

ՆԵՐՍԵՋ ԵՒ ՎԱՐՁԱԻՈՐ

Մենք , պատրաստ ենք վաղուց ըստ մեր հարց պատուէրին
Եկեղեցու ուխտին մինչի մահ հաստատ կալ ,
Կեանք , անուն , փառք , պաշտօն նրրա փառայը տալ ,

ԳԱՐԵԳԻՆ

Է՞ր , ուրեմն այդպէս , ո՞վ իմ քաջ նախարարք
Խորհուրդ էք անում այժմ ունայն , աննրպատակ :
Ե՛ս , ի վաղուց անտի իմ մտքումն եմ դըրել
Պարսից չար մոգերին մեր երկրէն դուրս հանել :

Ա՛րդ , երթա՛նք , սիրականք , յաղթենք մենք մոգերին
 Եւ ցոյց տանք աշխարհիս ողջ քրիստոնեայներին
 Մեր սուրբ Եկեղեցուն արիական փառքը
 Եւ՝ մեր Հայաստանեայց յաղթական պըսակը :
 Այո՛ , Ազատանի՛ , իմ կոչումն երկնային է
 Ու չի կատարելն ինձ անհրնարին է :
 Փառք տամ քեզ Տէր Աստուած՝ որ դու ինձ ես ընտրել
 Քո ահեղ թշնամուն չարութեան դէմ դընել :
 Փորձիր իմ հաւատը , զօրացո՛ւ իմ սիրտը ,
 Երկնային սուրբ պսակ կապիր իմ գլխիկը :

ԱՏՈՎՄ

. Գարեգին
 Փորձանք ես պատրաստում դու մեր ազգի գըլխին :
 Թէեւ երկնային լոյսն ու Հայրենեաց սէրը
 Վառելով քո հոգին արել են քեզ քո տէրը ,
 Բայց՝ հոգուդ յուզմանցն ու ազատ կամացդ
 Սանձ ու չափ դիր մի փոքր , նըկատիր դիմացդ ,
 Որ նա ինքն է Յազկերտ մոգերով պաշարուած ,
 Անհամար զօրքերով զէնքը ձեռին կանգնած :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ես , Ատովմ , նուիրել եմ ինձ հոգւով ու մարմնով
 Ձինուոր Քրիստոսի ինձ անել անվրդով ,
 Գընալ Յազկերտին մօտ ու դէմ յանդիման կալ
 Եւ Սուրբ Գիրքը նըրան՝ բաց անել ու կարդալ ,
 Գուցէ ահ կամ թէ մահ , գուցէ հուր կամ թէ թուր ,
 Իմ գըլուխը տանին ու մարմինս անեն կուր :
 Փոքր է , Ատովմ այդ զոհն մեր սուրբ Եկեղեցուն
 Տեառն մերոյ Յիսուսի Որդուն Աստուծուն :

ԱՏՈՎՄ

Վայ՛ , մեր գըլխին կըլնի , թէ՛ դո՛ւ իմ Գարեգին ,
 Այդպէս անվրդով ու այդպէս մոլեգին
 Դէմ ու դէմ կանգնիս դու այն կատղած արքային
 Մոգպետաց , Գենպետաց և Որմըզդայ դէնին :
 Նրանք՝ քեզ պատառ պատառ , այն դազանաց առջեւ
 Ողջ կերակուր կանեն կամ թէ զոհ և պարդեւ ,
 Քաջ արանց բարքն այն է՝ որ իմաստուն լինին
 Ըզդաստ ու խելօք խօսք ու խոհեմ կերպ սորվին :
 Միթէ , դո՛ւ Գարեգին , չես ուղում ինձ լրսել :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛չ, Ատուիմ, ո՛չ, հարկ չէ ինձ ուրիշ կերպ անել,
Այլ, պէտք է, որ դիմեմ այն մեղպետաց յառաջ
Քարբառեմ համարձակ և կամ անդ քաջալանջ :

ՄԱՆԱՃԻՉՐ

Քայց, լաւ է, որ մարդ-ս՝ մի փոքր հանդարտ ու հեղ,

ՎԱՐՍ

Քայց, պարտք էլ է, դիտենանս, դէմ կենալ և մեղ.
Եւ լինել անվեհեր և լինել ախոյեան
Ամեն ֆրիստոնէից մեծի տան թորդոմեան :

ԱՏՈՎՄ

Քայց, մահն էլ պէտք է, որ մենք ոչ ինչ համարինք

ՎԱՐՍ

Ու երկնային թագին այնպէս արժանի լինինք

ԳԱՐԵԳԻՆ

Մենք, միայն նահատակ և միայն քաջ զինուոր
Լինելով մեր ուխտին կը լինինք երկնաւոր :
Տէր մեր ինքն է բացել մեզ երկնից դռները
Տէր մեր ինքն է վարել մեր զգայուն սրտերը,
Թէ սուրբ կրօն, լոյս հաւատ պաշտում ենք ամենքնիս
Յոյց էլ տանք մենք դորժքով համօրէն աշխարհիս :
Ո՛վ որ երկրնչում է վրտանդէն ու մահէն
Վասն ու անարին է նա մեր մէջ ամենէն :

ԱՏՈՎՄ

Թէ քո անդին կենացն ամեն մի բոպէն
Կը բառնաս, Գարեգին, քո հայրենի տանէն .
Մեծ ցաւ է, դիտենաս քո հայրենեաց համար :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ա՛հ արիւնս եմ թափում նրբա կենաց համար :

ԱՏՈՎՄ

Յիրաւի, Գարեգին մահն աչքդ ես առել .
Քայց, ես վախենում եմ դառն տաջանք կըրել :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Մի վախենար Ատուիմ, Տէր Աստուած մեզ հետ է
Նա պաշտպան է նրբանց, որ յոյսը դըրել է
Միայն նրբա վրայ

ԱՏՈՎՄ

Բայց , միթէ՞ , մի քեզ պէս մատաղհաս պատանի
Երբ միայն ինքն իրան գլխին կապատանի
Քաջութիւն կը լինի՞ նրբա այդ արածը :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ատանձ , ցոյց է տալի ինձ քո այդ ասածը ,
Որ քո սիրան ու հոգին սառել է , տառել ,
Բայց , իմ սուրբ ուխտն այն է վութալ ու բշտապել :
Թողենք Տէր Աստուծուն հայր , մայր , քոյր և եղբայր
Թէ լինելն նախարար և թէ տէր , աւագ այր :
Յաւ է ինձ , ո՞վ Ատանձ , ճշմարիտն ասեմ ,
Քեզ այդպէս սաքտափած՝ ու անըզգայ տեանեմ :
Միթէ մենք մըկըրտուած մի սուրբ աւագանում
Մի հաւատ և մի կրօն սրտանց չե՞նք դաւանում :

ԱՏՈՎՄ

Իրաւ է , քո ասածն , ո՞վ Աղնիւ Գարեգին ,
Բայց իմ վիճակըն է կարի շատ ցաւագին :
Շընորհք , սէր և հաւատ , յոյս և մըկըրտութիւն
Տալիս են քո հոգուն մ'անվեհեր քաջութիւն :
Խակ ես , մեղաւորը՝ զուրկ այդ սուրբ շընորհքէն
Տաղնապումէ իմ սիրտ ձեր վրայ ամենքէն :
Երբ մի մեծ , չար դիպուած և ահաւոր արկած
Իմ յառաջն է դալի յանդէտս ու յանկարծ ,
Կարծում եմ դըժուար է ու խիտ անհրնարին
Դէմ դընել ու յաղթել նրբանց չար հարուածին :
Այս , ինձ մի պատիժ է , իմ մեղքերին համար
Որոնցմէ վախում եմ իբրեւ մի մարդ վատթար :
Բայց , Տէր մեր Աստուածըն , որոյ վրայ է իմ յոյս ,
Քեզ օրինակ կարգեց ինձ էլ անտարակոյս :
Հոգի , սիրտ տուիր ինձ , ո՞վ արի Գարեգին
Ըզգում եմ երակումս դեռ արիւնս ուժգին :
Արի գընանք , արի այն անօրէնին դէմ
Եւ ճառ , քարոզ կարգանք նրբա սուտ դէնին դէմ :
Եւ ամեն ազգ ազինք , թող լրսեն խմանան
Եւ հոգւով և մարմնով մեզ հետ դան միանան :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Փառք քեզ Տէր իմ Աստուած , դու մեզ միշտ ողորմիր
Եւ մեր ուխտի վըրայ մեզ միաբան պահիր :

Եւ , Դո՛ւ ո՛վ քաջ Ատուի՛մ վատահ լե՛ր , ինձ լըսի՛ր ,
վեհ հողի , քաջասիրտ ու անվեհեր եղի՛ր . . . :

ԱՄԵՆՔԸ ՄԻԱՍԻՆ

Բաւ է արդ , ո՛վ եղբարք , ժամանակն է եկել
Գրնալ ու մեր ուխտին պատարագն անել
Գրնա՛նք , եղբա՛րք գրնա՛նք , մեր ֆրրիատոնէից
Դրրօշակն ազատենք մեր թըշնամեաց ձեռից .
Գրնանք , քանդենք նրբանց ատրուշանն ու մեհեան ,
Յաղթանակ կանդնեցնենք մեր Տիրոջ սուրբ անուան :

Նախարարներն դուրս են գնում , Գարեգինն առնէն յետոյ դուրս գնալիս՝ փոս
կողի դռնէն իր մայրն ու Բոյրը ներս են մտնում ու կանգնեցնում են իրան :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԳԱՐԵԳԻՆ , ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ , ԵՐԱՆՈՒՀԻ

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

Գարեգին իմ որդեակ , ո՛ւր ես դնում դուն էլ , ո՛ւր :
ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Գարեգին իմ եղբայր , ո՛ւմն ես թողնում քո քուր :
ԳԱՐԵԳԻՆ

Ա՛հ , վարդանոյշ մայր իմ , դո՛ւ , քոյր իմ Երանուհի
Իմ հողուս Պիմ սրտիս դուք էք միայն տիրուհի .
Կամ առէք այս հողիս , կամ վատացրէ՛ք այս սիրտս
Կամ թողէ՛ք , որ գրնամ պաշտպանեմ հայրենիքս :
Ըզգում եմ , որ ես միակ ծընունդ տան Սրուանձտեայց
Պիտ ընիմ ազատիչ աշխարհին Հայաստանեայց :
Ո՛հ աստուած իմ Աստուած քեզ միայն յոյս և հաւատ
Նուիրել իմ սրբտանց դո՛ւ պահիր ինձ հաստատ
Իմ ուխտին , իմ խօսքին և սուրբ Եկեղեցուն .
Արդ , խօսիր այժմ մայր իմ , քո հարազատ որդուն :

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

Ո՛հ , վայ ինձ , որդեակ , վայ ինձ , այդ ի՞նչ ասացիր ,
Հէնց , կայծակ և փայլակ իմ գըլխին շողացիր :
Միթէ՛ ես , քեզ կեանք , լոյս նրա համար եմ տըւել
Որ անըզգամ Պարսիկք կարենան քեզ զոհել :
Տէ՛ր Աստուած , ուխտուն տարի է այս , քեզ համար
Հայոց աշխարհըն զոհ է անում անհամար :

Արշակէն մինչ վերջին Արտաշէս վատ արքայն
Անթիւ նախարարք ու աղատօրեայք կորան :
Բանտերն ու բերդերն մեր պապերով վիացան
Մայրեր ու հարսեր որք սրգաւոր խեղճացան :
Եւ քո հայրն , Գարեգին հէնց եօթ տարի ամբողջ
Բանտերում , աքսորում տանջուեցաւ ողջ ողջ :
Քեզ միայն քեզ իմ որդեակ Աստուած նրուիրեց ինձ ,
Գլխով քո որք քեռ վրայ ու խնայիր և ինձ ,
Դառն արտասունքիս ու ցաւած սրբախ նայիր ,
Աղերս , պաղատանք են քեզ համար , ընդունիր :
Չոհիր կամքդ , զոհիր վառքդ , զոհիր և քո անուն ,
Պահիր կեանքդ , պահիր ցեղդ , պահիր և քո արիւն :
Ո՛հ , դըժբաղդ եմ , դըժբաղդ , դու էիր միայն իմ յոյս
Իմ որդի , իմ հոգի և երկու աչքիս լոյս :
Արդ խորհիր , Գարեգին , որ քո երակներում
Իմ և քո պապերու քաջ արիւնն է եռում :
Ճանաչիր , այդ արիւնն , որ Հայոց մեծայն է
Մեծի տան Սրուանձառեայց վերջին սերունդըն է :
Մեր Հայոց աշխարհն ու մեր սուրբ Եկեղեցին
Յարգ , պատիւ պէտք է տայ քեզ նման մեծ ցեղին :
Ճանաչիր , ասում եմ , քո յանդուգն խորհուրդը
Պահպանիր , խնդրում եմ , քո հոգու յուզմունքը
Ո՛հ , սարսափ և սոսկում ուշքըս , միտքս են շուարում
Երբ աչքիս առաջն այն տանջանքն են երեւում ,
Որ քեզ պէս բիւր քաջեր այն վատ արանց ձեռքէն
Տանջուելով անխընայ զոհ եղան նրանց կրքէն :
Դրանց մէջն էր և քո հայր , ո՛հ , իմ սիրուն որդեակ
Դրանց հետ միասին եղաւ սուրբ նահատակ :
Ի՞նչպէս սիրտ ես անում և դու այդ հասակով
Այն վայրենեաց դէմ կալ միայն քո քաջ սրբատով ,
Նրանք որ հայհոյում են , նրանք որ արհամարհում
Մեր սուրբ Աւետարանն որ լոյս է աշխարհում ,
Պատիժ կրսպառնան քեզ , տանջանք տալ կը տան քեզ
Մինչեւ կրօնդ շուրանաս բնաւ չեն խնայել քեզ :
Ա՛րդ ինչո՞վ իմ որդի կը դիմանաս նրրանց
Կատաղի , մոլեղին ու անօրէն բռունութեանց :
Ոչ դունդ , ոչ զէնք ունիս , ոչ անյաղթ այրուձի
Ոչ մի հզօր զօրութիւն , որ նրանց կիրքը սանձի :
Ե՛կ , իմ սիրուն որդեակ , ինձ լըսիր և հաճիր ,
Սյդպէս յանդըղնութիւն մի դէն դիր , մի՛ անիր :

Բա՛ւ է մեր Աստուծուն մի մեծ համբերութեամբ
Աղօթքով, մաղթանքով և սաղմոսերդութեամբ
Սուրբ երկիրապագութիւն, սուրբ փառաբանութիւն
Երգ, սաղմոս, պատարագ, ջերմեռանդ օրհնութիւն ։

ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւ նրա Աստուածութեան սուրբ մարտիրոսութիւն,
Եւ երկնային անուան քաջ արիւնհեղութիւն ։
Մայր իմ, իրաւ է, ես քո որդին եմ մարմնաւոր
Բայց դիտենա՛ս այժմ, որ Ֆրիատոսի եմ զինուոր ։
Ոչ մի մարմնաւոր սէր, ոչ մի երկնաւոր փառք
Ձե՛ն կարող խափանել իմ խոստմունք և իմ պարտք ։
Իրա՛ւ է դու ես միայն իմ ծընող կենսատու
Բայց ոչ թէ պահանջող քեզ միայն լինել հլու ։
Գիտեմ, որ հողեղէնք միմեանց համար են եղել
Եւ բարեպաշտ ծնողք որդւոց համար են եղել,
Ինչպէս էլ և որդիք իրանց ծընողացն են
Մի միայն մխիթարանք մի միայն ապաւէն ։
Բայց մեր սուրբ կրօնին մէջ, երբ մենք՝ բուն հողեղէնք
Հաւատով ու գործով կը լինինք հողեղէնք,
Տէր մեր Աստուածըն է մեր ամենքին հայրն, տէր,
Տէր մեր Աստուածըն է պահանջող մեր կեանքն ու սէր ։
Ըզգում եմ, մայր իմ ըզգում մի հուր սրտիս մէջ,
Որ գիշեր և ցորեկ վառւում է միշտ անշէջ ։
Այս, մ'երկնային հուր է կամ լուսավառ հողի
Որ ոչ մ'երկրային տարր չէ կարող նրան յաղթի ։
Ի՞նչ կասես, դու քոյր իմ միթէ այս ըզգացմով
Ձի ծընա՞նք, չի սընա՞նք մեր դայեկին ձեռքով
Միթէ դու էլ ինձ նման չե՞ս ըզգում այս սըրտումդ ։

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Ո՛հ, Գարեգին իմ եղբայր, ա՛ռ ինձ քո գրկումդ
Եւ ասա՛ ինձ, մի առ մի ինչ որ կայ քո միտքը,
Կարծում ես թէ վաղուց չեմ դիտել ես քո սիրտը ։
Ոչ եղբայր, դու չես քննել իմ սըրտի խորունկը
Որպէս զի դրաւէիր իմ ներքին խորհուրդը ։
Ահա՛, այժմ, Աստուծոյ և առաջն իմ ծնողաց
Խոստովանում եմ, թէ և զուրկ եմ սուրբ շնորհաց,
Որ նուիրել եմ ես էլ իմ կեանք, իմ կոյս հասակ
Մեր հայրենեաց համար անել ողջ նահատակ ։
Վաղուց եմ հրաժարուել թագէն ու պըսակէն

Գրաւուել է իմ հոգին երկնաւոր սուրբ փառքէն ,
 Թող սուր ինձ էլ մայր իմ , թող որ Եկեղեցուն
 Դրօշակը ցոյց տամ ես ամեն Հայաստանցուն :
 Սուրբ քարոզ կարգամ ես մեր տիկնաց տիրուհեաց ,
 Ասեմ պատրաստ լինին զ'ահա՛ ժամն է հասած
 Մեր աշխարհը պաշտպանել և մեր կրօնն ազատել
 Մեր մարմնաւոր կեանքը նրբանց համար զոհել :
 Մի վարանիր մայր իմ , մի յուսահատիր այդպէս
 Ջրկայ աշխարհիս մէջ Աստուծոյ սիրուն պէս :
 Այս , մի երկնային հուր է , որ Աստուած նրան կը տայ ,
 Որ մի սուրբ եռանդով իրան կը հաւատայ :
 Միթէ՞ ես ու Գարեգինն մի մեծ մեղք ենք դործել
 Որ Աստուծոյ սիրով մեր սիրտն ենք սընուցել :
 Դո՛ւ ես մայր իմ , դո՛ւ ես մեզ այսպէս զարգացնողն
 Մեր հայրենեաց համար մեզ այսպէս պատրաստողն :
 Ա՛րդ մեր Եկեղեցին մեր հայրենեաց դրօշը չէ՞ :
 Երբ այն վրտանդումն է մեզ ազատել պարտք չէ՞ :
 Իրա՛ւ է , որ ես քո միակ կոյս աղջիկն եմ
 Բայց իմ սեռին մէջ ես ամենէն կրտրիճն եմ :
 Կը գընամ եղբօրս հետ Յազկերտի դիմացը
 Կը վարուիմ հակառակ նրա անօրէն կամացը :
 Եթէ հուր և ջուր մեզ պաշտել տալ կամենայ ,
 Եթէ ահ և մահ էլ մեզ համար ըսպառնայ :

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

Ա՛խ , Տէր իմ Աստուած , այս ի՞նչ ժամու հասուցիր ինձ ,
 Քո աղախնուն հոգին արիացո՛ւ , վայ ինձ :)
 Չեմ կարող էլ կռուիլ իմ հոգուս յուզմանց դէմ
 Չեմ կարող դէմ դընել մայրական սիրուս դէմ :
 Իմ պապերն ու իմ տէրը քո անուան համար Տէ՛ր ,
 Իրանց կեանքն ու փառքը զոհ արին քեզ միայն Տէ՛ր ,
 Կոյս էի ծնողազօւրկ դու մխիթարեցիր ինձ ,
 Նախարարն Սըրուանձտեան Տէ՛ր և այր արիւր ինձ ,
 Օրհնեցիր մեր սէրը , նուիրեցիր մեզ միմեանց
 Փառք տալով քեզ միայն սիրեցինք մենք միմեանց :
 Օրհնեալ է , գովեալ է քո անունն Տէ՛ր , իշխան
 Շնորհեցիր ինձ որդի , իմ անտէր տան իշխան :
 Օրհնելով իմ որդին պատուիրեցիր նրբան
 Հետեւիլ իր հօրը հարազատ լինել նրան :
 Քեզ միայն պաշտելու քեզ միայն սիրելու
 Եւ ըստ քո պատուէրին հայրենիք սիրելու :

Նա՛ իր մահուան ժամուն պատուիրանք տրւաւ ինձ
 իմ որդին քեզ զոհել ուխտ և պարտք անեմ ինձ :
 Նա միշտ գրկին առած՝ իր միակ սիրուն որդուն
 Ասում էր անդադար թէ նրման քո որդուն
 Պատարագ անեմ նրան մեր հայրենեաց համար ,
 ինչպէս որ դու արիր մեր փրկութեան համար :
 Ահա՛ քեզ , Աստուած իմ , ես մատաղ եմ անում
 ինչպէս որ Աբրահամն իր որդին քեզ անում :
 Սա , իմ հանգուցեալ տիրոջ և իմ արիւնն է
 Մեր Հայոց աշխարհին ազատութեան յոյսն է :
 Պահպանիր դու սրբան ամեն փորձութենէ
 Դեւի սատանայի մոլար փորձութենէ :
 Զօրացո՛ւ սրա հողին , արիացո՛ւ սրա լեզուն
 Որ ափ ի բերան անի քո թըշնամու լեզուն :
 Գնա՛ , դու որդի՛ , գնա՛ , Աստուած միշտ քեզ հետ է
 Նրա ապաւինողին նա ինքը միայն տէր է :
 Իսկ դո՛ւ , իմ սիրական դուստր Երանուհի
 Դո՛ւ էլ ես կամենում լինել իսկ Սրբուհի ,
 Ո՛չ , այդ յանդգնութիւն է և ոչ նահատակութիւն
 Պարտ է քեզ լինել ինձ մօտ մխիթարութիւն :
 Եւ իմ տըխուր կենաց վերջին սեւ օրերում
 Պահպանես ինձ քո ժիր և հրգօր թեւերում :
 Մինչ հողիս Աստուծոյ ձեռումը յանձնեմ ես
 Դու պէտք է իմ մահուան սեւ քողը վրաս ձգես :
 Ես կը մեռնիմ մին օր և դու այն ժամանակ
 կերթաս քո եղբօր մօտ կը լինիս նահատակ :
 Իսկ այժմ պէտք է մնաս դու իմ մօտ ըստփիւն
 իմ տըրտում և տըխուր օրերին մխիթարիչ :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Մօլլ ծընկէն ընկեալ)

Ո՛հ , մայր իմ , մայր . . . տուր ինձ աջդ համբուրեմ . . .

ԵՐԱՆՈՒՀԻ (Նոյնպէս լալագին)

Ուրախ կաց մայրիկ իմ , ես միշտ քո մօտն եմ . . . :

Մի՛ լար , մայր իմ մի՛ լար . . .

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ (Թոռլայած)

Ո՛հ , որդեակ . . . որդեակ , ի՞նչպէս դիմանամ ես . . . ,

Դու , միայն Տէր , դու միայն իմ յոյսն ու կեանքն ես :

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Տեսարանն է ի Տիարօն, Պարսկական ճարտարութեամբ շինուած մի ապարանի դահլիճն, որոյ սիւնաղարդ եւ դմբեթաւոր լուսամաներէն երեւում է քաղաքն ու ապարանը: Դահլիճի մէջ տեղն է մի արքայական դահ, որոյ պատուանդանն երեք աստիճանով յատակէն բարձրացած է եւ երկու կողմէն թեւեր ունի թեւաւոր չորքոտանի կենդանիք, դահի ամպովանին է մի սիրամարդ թռչուն, որ փետրաղարդ տառնով ծածկել է դահի վրան, երկու կողմերէն կանգնեցուցած են մեծ դրօշակներ որոնց վրայ նկարուած են արեգակն ու թեւաւոր վիշապ: Տիգաւոր եւ դրահաւոր զօրականք կամարների տակովը ման են դալի: Սրինդների ու թմբուկների ձայնն երգողների ձայնի հետ խառն ու միաբան իմաց են անում թագաւորի դալուստը:

ՏԵՍԻԼ Ա.

Մէ գոանդը զբահասոր և պիգասոր զինասորնէր երգելով գալիս են:

Կեցցե՛ս դու, մեր արքայ զօրաւոր,
Տէր ե՛ս դու անարեաց հեռաւոր:
Բարձր ես դու, երկրաւոր տէրերէն,
Ծնունդ ես դու, երկնաւոր տարերէն:

Մէ դաս պսակակիւր և սպիտակազգեստ ճոգեր նոյնդէս երգելով ներս են ճարտար:

Բարի է, քո դալուստ, Տէր արքայ
Դու որդի, Սասունծուն Որմըղդայ,
Իշխե՛ս դու աշխարհի ողջ ազանց
Օգնութեամբ մեր դենի մաղդեղանց:

ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԳՈՒՆԴԸ

Կեցցե՛ս դու մեծ արքայ Սասանեաց
Հրամայիր, մենք յաղթենք անարեաց,
Մեր դենին օրէնքը նրբանց տանք
Լոյս, արեւ, հուր և ջուր պաշտել տանք:

ՄՈԳԵՐԻ ԳՈՒՆԴԸ

Բարի է, քո դալուստ քաջ արքայ
Դու, որդի լուսավառ Որմըղդայ
Պատուէր տուր քրիստոնեաց ողջ ազգին
Հնազանդիլ, մեր դենի օրէնքին:

ՋԻՆՈՒՈՐՆԵՐԻ ԳՈՒՆԴԸ

Կեցցե՛ս դու, քաջ արքայ արքայից
Մեծ ես դու արեաց մէջ ամենից,

Տէր ես դու երան և տաներան
Նրմանն ես մեր մեծի Որմըղդան

ՄՈԳԵՐԻ ԳՈՒՆԻԸ

Բարի է քո դալուստ , Տէր արքայ
Գու որդի քաղցրաբուր Որմըղդայ ,
Արեւու նրման ես լուսավառ
Աստուծոյ , անմահից հաւասար :

ՏԵՍԻԼ Բ.

Մոգերն ու դիւանորդ բանի երկու կողմերը կանգնում են : Թագաւորը մոգակրան մոգ-
ակրին դէմակրին հետ զբառն գալիս ու իր բանի վրայ բազմում :

ՅԱԶԿԵՐՏ

Ես , Յազկերտ , արքայն արքայից , մեր Աստուածոց մեծ օգնութեամբ
Վեր կացայ , գընացի Մըծբին անյաղթելի մեծ զօրութեամբ :
Մի ձեռիս հուր , մին ձեռիս թուր Յունաց աշխարհն դողացուցի
Արեաց ու անարեաց ազգերն իմ անունով սարսեցուցի :
Իմ շանթանման յարձակումէն Մեծ թէողոս կայսրն Յունաց
Իր երերուն դահին վըրայ ահն ու սարսափ սրտում մընաց :
Մեծ ասպատակ սրիւնեցի ես նըրա ամեն դաւառներում ,
Մեծ դանձ , մեծ աւար թողի ես իմ զօրականաց ձեռներում :
Ըսպարապետն Անատոլ Յունաց թէողոս թոյլ կայսեր
Անդէն կատարեց իմ ահեղ և անդըրդուելին իմ պատուէր :
Մոլար Պարսիկ ոմանք , որոնք կայսեր քաղաքն էին անցել ,
Հրաման արի նըրան բըռնել և իսկոյն իմ ձեռին յանձնել :
Այսպէս , իմ մոգակետք և դէնակետք դուռում դոչում տարածեցի
Քրիստոնէից տիրոջ ճակատն դետնի հետ հաւասարեցի :
Ի՞նչ էք ասում , իմ անունէն քրիստոնեայքը չե՞ն սարսափում ,
Իրանց ուխտէն այս դէնն ու այն դէն անօգնական չե՞ն սասանում :
Ես եմ ձեզ հետ խօսողն այս տեղ , իմ պաշտօնեայք ձախակողմեան
Ականջ դըրէք , ի՞նչ է ասում , ձեր մեծ արքայն դու Սասանեան :
Ե՛ս , հաւասար մեծ Աստուածոց , ես դիւցազանցն եմ դիւցազն .
Փառք և պարծանք և վեհ անուն պահանջում է իմ մեծ ազգն :
Իմ նախահայր Շապուհ արքայն Աստուածներէն խիստ սիրուածը ,
Յըղացել էր մի նըպատակ ըստ Որմըղդեան օրինացը ,
Որոյ համար Որմիղդըն մեր արեաց ազգին մեծ Աստուածը
Ութսուն տարի կեանք նըուիրեց որ կատարէ իր ասածը :
Նա՛ երկրիս վրայ դիցն օգնութեամբ շատ բան շինեց , շատ բան արաւ ,
Բայց անմահից դասն անցնելով՝ շատ բան թողեց , շատ բան չարաւ .

Այլ թող տըւաւ կըտակագորով իրմէն սերւող վեհ սերընդին
 Գըլուխ տանել ամեն դաւով, տիրապետել տիեզերքին :
 Ահա՛ ես եմ այն սերունդը իմ դիւցազըն նախահօրը
 Թուրն ու հուրը ձեռներումբս, նրրա կամքը կատարողը :
 Այո՛, ես եմ այն վիշապը, որ Արեւելքումն եմ ծընում
 Ողջ Ասիան, ողջ Եւրոպան իմ տաների տակն եմ ձըգում :
 Ո՛վ կարող է իմ դէմ խօսել, ո՛վ կարող է ինձ դէմ ելնել,
 Սարսափում են Հռոմայեցիք, չեն յանդըդնում ինձ դէմ դնել :
 Արդ՝ ուստի որ կասկածն ունէի ահա՛ աներկիւղ եմ անտի
 Զօրք ժողովենք ու գունդ կազմենք, տիրենք ամեն երկրի, ազդի :
 Զընջենք ազգերն ու ազինքը, շընջենք կրօններն ու լեզուներն
 Սըրիւենք մեր դենի մազդեզը հաստատենք մեր դենն ու զէնքերն :

ՄՈԳՊԵՏԱՆ ՄՈԳՊԵՏԸ

Քաջ խօսեցա՛ր, դո՛ւ, մեր արքայ, վեհ դիւցազըն քաջազն Արեաց,
 Անխոյթ եղի՛ր, քո կամքն արա՛, օգնում են քեզ Աստուածք Արեաց,
 Ինչպէս որ մեզ երեւում է, թէ վարուխ դու ըստ օրինաց,
 Կը կատարուին քո խորհուրդքը, ըստ մեր դիտման և քո կամաց :
 Մեր Աստուածքը, մեր պաշտպանքը տուել են քեզ մեծ տէրութիւն,
 Պարգեւում են քեզ յարդ, պատիւ, յաջող փառք ու մեծ յաղթութիւն
 Արդ կատարի՛ր, դու նրանց կամքը, բարձիր ամեն ազգ, տէրութիւն,
 Զի մարմնաւոր բանի նրրանք չունին բընաւ կարօտութիւն :
 Եթէ դո՛ւ, մեր վեհազն արքայ, մեր այս խնդիրը կատարես,
 Քո տէրութեան ազգն ու ազինքը ի մի օրէն թէ դարձունես,
 Ամեն աշխարհ մոգպաշտութեան ատրուշաններ էլ հաստատես,
 Այն ժամանակ մեր Աստուածոց կարօտութիւնն կատարած ես :
 Ա՛րդ, լըսիր ինձ, մեր քաջ արքայ, ասեմ ես քեզ, թէ ինչպէս դու,
 Մեր Աստուածոց, քո նախահօրն կըտակագիրն կատարելու
 Ի՞նչ որոգայթ, ի՞նչ նենգութիւն պէտք ունիս դու գործածելու,
 Որ վախճանիդ ճարտարութեամբ կարող լինիս լինել հասու :
 Նախ, պէտք է որ, զօրք դումարես, խաղաղ դընաս անդ ի Գուշան
 Գունդ կազմելով այրեւձիէն նախարարաց ազատազնեան
 Տանես, փակես Պահ դըռնէն ներս ամեն զօրքն ու ազգ և իշխան
 Մինչեւ որ Յոյնք սարսափելով, քեզ ճանաչեն իրանց իշխան :
 Այսպէս, երբ դու ամեն երկրի նախարարքը և իշխանքը
 Կառնես կերթաս պատուէր տալով նրրանց կենալ այն աշխարհքը,
 Կը կատարուին քո խորհուրդքը և Աստուծոց օրհնեալ կամքը,
 Վերանալով վերջն ու վերջը Քրիստոնէից թիւր հաւատքը :

ՅԱԶԿԵՐՏ

Քաջ իմացայ, խոհեմ մոգպետ, խիստ հաճոյ է ինձ քո խորհուրդ

Քեզ եմ ասում, իմ զօրապետ, դընա՛ խակոյն կազմիր մեծ դուռնդ, Եւ դո՛ւ դենապետ դրիչ առ ձեռքդ, մի մագաղաթ սլափափափիր ։
 Ի՛նչ որ ասեմ, շուտ ըշտապիր, և մի առ մի արձանագրիր ։
 Ասա՛ ։ « Արեւոյ և Անարեւոյ և այն ամեն ազգաց ազանց, ։
 » Որ տէրութեանս մէջ են ասորում, չըլնին երբէք օրինազանց ։
 » Եւ ես նրանց ահա՛ կը տամ իմ ողջոյնը մարդսիրութեամբ, ։
 » Թո՛ղ ողջ լինին, և ես ողջ եմ միայն անսահ դիցն օգնութեամբ ։ » ։
 Ասա, « Ես նրանց առանց աշխատ և ներութիւն մի առնելու ։
 » Ելայ, դնայի Յունաց աշխարհ առանց արիւն մի թափելու ։
 » Սիրով, յարգով նուաճեցի այն երկիրն ուր, ես ոտք դրրի, ։
 » Պատուով, փառքով, խաղաղութեամբ իմ երկիրը յետ դարձ արի ։
 » Ա՛րդ, դուք այժմ միայն բարին մշտածելով՝ ուրախ եղէք, ։
 » Եւ իմ ասած այս մեծ սլափափոցն անմիջապէս կատարեցէք ։
 » Ես մշտքումս եմ դըրել արդէն, խաղալ, դընալ դէպ ի Բուշան ։
 » Սպասով եմ դից օգնութեամբ, լինիմ ես նրանց տէր և իշխան ։
 » Իսկ դուք, խակոյն, երբ այս թղթովս իմ սլափափորը քաջ կխանար ։
 » Վաղ այրուձի կը դումարէք, յՍպար աշխարհ յառաջ կերթաք ։ » ։
 Արի՛ այս տեղ, դո՛ւ, զօրապետ, վեր կա՛լ այս իմ հրրովարտակ իմ տէրութեան մարդպանաց դըրկիր շուտով մի սուրհանդակ, ։
 Ասա՛, նրանց խնայ անեն ազգաց ազանց իմ նրապատակ, ։
 Որոնք իմ մեծ տէրութեան մէջ քրիստոնեաց են և հրապատակ ։

ՄՈԳՊԵՏԱՆ ՄՈԳՊԵՏԸ

Այո՛, այդպէս, մեր քաջ արքայ, պէտք է վարուիս ըստ մեր դենին Տարագրելով քրիստոնեացքը իրանց ուխտէն պէտք է դըրդուին ։
 Ոմանք պէտք են կամ կապանքով, կամ տանջանքով անդ վախճանուին ։
 Ոմանք պէտք են կողոպտուելով անարգանքով խիտ չարչարուին ։
 Հըրամայիր զօրապետացդ պընդադեսպան վաղ յուղարկել ։
 Հայոց, Վըրաց, Լըվնաց կորդուաց աշխարհներէն զօրք դումարել ։
 Քրիստոնեացքն իրանց ուխտէն միանգամայն դըրդուել, քանդել, ։
 Եւ քաջ մոգպետ յուղարկելով՝ նրանց միջում մեհեան կանդներ ։

ՅԱԶԿԵՐՏ

Անհող եղէք, դուք իմ մոգպետք կը յաջողինք մենք անպատճառ կը հալածենք քրիստոնեացքը, կը կործանենք նրանց տաճար, Միայն թէ մենք սպարտական ենք ի դործ ամել մի կեղծ հանճար Մողորելու ոսկով, խօսքով մի մեծ իշխան ազգավաճառ ։
 Ես, այս մասին սլափափրել եմ Միհրընեբուհ մարդպանին, ։
 Որսալ, դրաւել փառքով, սլափափով Հայոց, Վըրաց իշխաններին, ։
 Եւ այժմ, գիտեմ, մեր կողմէն է փառամուրըն վասակ Սիւնին Հայաստանի մարդպանն ու նախարարաց երեւելին ։

Այս խօսութեան ասելէն յետոյ ըստաւորը քանիւն իջնում է և իր մտապետներին և զբան-
կաններին ողջունելով քնում է : Զօրականս և մոգերը պեղ են բաց անում նրան , լիմ-
բուհ և սրինգ ածառում են , պատկառոյ մոգերն ու զբանաւոր զբրտերն փոփոխակի երգե-
լով պեսարանէն քաշում են :

ՄՈԳԵՐԻ ԴԱՍԸ

Սրի ես , Սր.քայ քաջ Սասանեան
Ծընել ես ձիրքերով Որմըզդեան ,
Աստուածք քեզ տուել են տէրութիւն
Մարդկանց մէջ սրիութլու մողութիւն :

ԶՕՐՔԵՐԻ ԳՈՒՆԴԸ

Հըղօր ես , մեծ արքայ արքայից
Հաւասար նրման ես անմահից ,
Աստուածք քեզ տուել են զօրութիւն
Որպէս զի կանգնես դու յաղթութիւն :

ՄՈԳԵՐԻ ԴԱՍԸ

Գընա՛ դու , արքայ քաջ , մեր երան
Տիրէ՛ դու աշխարհին տաներան ,
Կատարուին քո խորհուրդ վառաւոր
Գործ դրուին քո պատուէր ահաւոր :

ԶՕՐՔԵՐԻ ԳՈՒՆԴԸ

Գիմէ՛ դու , մեր արքայ քաջ , զօրեղ
Եղիր դու թշնամուն շատ ահեղ
Նուաճիր , Ֆուշանայ աշխարհքը
Բարձիր քրիստոնէից աղանդը . . .

ՄՈԳԵՐԻ ԴԱՍԸ

Կեցցե՛ս դու , մեծ արքայ Սասանեան
Դու պաշտպան մեր դէնին Որմըզդեան ,
Ըսպխտակ ցուլերով զոհ արա՛ ,
Գիտաւոր նոխազով զոհ արա :

ԶՕՐՔԵՐԻ ԳՈՒՆԴԸ

Կեցցե՛ս դու , մեր արքայ անվեհեր
Հաստատիր մեր դէնին մեհեաններ ,
Մողպետքը , դենպետքը մեծարիր
Պըսակով և սլատուով վարձատրիր :

Տեառանը փոխում է և ներկայացնում թէ քարափն որոյ սորոստին թէ թէ զքան պէտք է լինի :
Վրանի ետեւէն պէտք է երեւայ Պահակ դուռը , կարասանը և արտանական բնակութիւնը :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԳԱՐԵԳԻՆ ՄՈՒՇԵՂ

Մուշեղ Ս. Գրող է զբաղուած , Գարեգինը զրանն է ճարտար :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛վ հայրիկ իմ Մուշեղ , ո՛ւր են մեր սուրբ հարքը

ՄՈՒՇԵՂ , (Որտե՛ղ քայ հանգնելով և զարմանալով)

Մի՞թէ Ատուկմանց վրանն ուր տեղէն ես դալիս
Չե՞ս տեսել նրանց այն տեղ սուրբ պաշտօն անելիս :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Տիրապէն)

Ո՛չ , հայրիկ իմ Մուշեղ , չը տեսայ նրանց այն տեղ :

ՄՈՒՇԵՂ

Կարելի է , որդի , դընայել են մի տեղ .
Քայց , ինչո՞ւ , ասա՛ ինձ , որդեակ իմ Գարեգին
Քո սիրտն անհանգիստ է և դէմքըն ցաւաղին :
Չընի թէ մեր տէր հարց քեզ մինակ թողելը
Քո մրտքին ձրդեցին քո դառըն վիշտերը :
Տե՛ս , որդի ան արեւն իր մօրն է մօտենում
Եւ մեզ Աստուծոյ վառք տալ է իմաց անում :
Ուր որ են մեր սուրբ հարք կըշտապեն աստ կը՛ղան
Երեկոյեան աղօթքն էլ մեզ ասել կը տան :
Ահա՛ Ատուկն ու վարս , Մանածիհրն , վարձաւոր
Այս տեղն են դալի , որ այս ժամուս անաւոր
Երեկոյեան պաշտօնն ու երգ սաղմոս , մաղթանք
Ամենքըս միասին առ Տէր Աստուած կարդանք :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԳԱՐԵԳԻՆ , ՄՈՒՇԵՂ , ԱՏՈՎՄ , ՄԱՆԱԾԻՀՐ , ՎԱՐՍ , ՎԱՐՉԱՒՈՐ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Արի՛ք , իմ սիրելիք , ազատ ազատ՝ որդիք
Եւ սուրբ Եկեղեցուն հաւատարիմ որդիք ,

Երգ ու սաղմոս ասենք ամենքըս միաբան
Մինչեւ որ մեր սուրբ հարք կարաւանէն դառնան

ՆԱԽԱՐԱՐՔ ԵՒ ԱԶԱՏԱՆԻՔ (Աճեւել Գրք)

Միթէ մեր սուրբ հարքը կարաւան են գնացել

ՄՈՒՇԵՂ

Ինձ թուի թէ՞ տեարք իմ, անակընկալ արդեւ
Ըստիպած լինի իրանց կարաւանում մընալ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւ մի կարեւոր բան մեր մասին խմանալ

ԱՏՈՎԹ

Ի՞նչ կարեւոր բան, իմ սիրելի Գարեգին՝
կարելի է յուսալ օգտակար մեր մասին :
Երկու տարի է ահա՛ Հոնաց աշխարհում
Անդադար կըուում ենք, անդադար աշխատում
Ու դեռ եւս Յազկերտ՝ մեր բըռնաւոր արքան
Մի քաղցր աչք լինի չը դարձուց մեր վրան :
Շատ մարդկանց արձակեց, շատ մարդկանց վարձատրեց
կարծեմ՝ մեզ քրիստոնեայքս այս երկրումս բանտարկեց :
Կը տեսնեն Գարեգին, որ անշուշտ մի գուժկան
Մեր սուրբ հարք, կարւանում, մեզ համար խմացան :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի՞նչ, իբրեւ թէ մենք միշտ այս տեղ էլ կը մընանք :
Ուրեմն, պէտք է որ նորէն մենք արիանանք
Եւ յանուն Յիսուսի թըշնամուն դէմ կենանք :

ՆԱԽԱՐԱՐՔ ԵՒ ԱԶԱՏԱՆԻՔ (ՄԷ...)

Բայց մեր հայրենիքն էլ մեր մըտքումս ունենանք

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ա՛հ, իմ Մուշեղ, Մուշեղ, արդեօք ի՞նչ տաղնապում
Իմ մայրն ու քոյրն ինձ համար են գտանում
Ոչ մի լուր, ոչ մի թուղթ և ոչ մի լաւ համբաւ
Չըստացան ինձմէն որ ըստիտի իրանց ցաւ :

ՄՈՒՇԵՂ

Աստուծով, Գարեգին ուշ կամ վաղ վերջապէս
Կը գընաս դ՛ու ինքըդ նրանց վիշտը կըստիտիս :
Ահա՛, տեսէք տեարք իմ, մեր սուրբ հարք գալիս են

ԱՏՈՎԾ

• • • • • Ո՛ւր են , մեզ տեսնում են

ՄԱՆԱՃԻՀԻ

Ս՛յ , ես տեսնում եմ նրանց , տխրադէմ և տրտում ճեպելով , ըշտապով դէպի մեզ են դիմում :

Տեսնում ես , Գարեգին , Սուրբ Գիրքը ձեռներնին , Որ պարըսպի դռնէն դէպի մեր կողմը կանցնին :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ա՛հ , արդեօք , ի՞նչ դառն ու բուռն հրաման կը բերեն

ԱՏՈՎԾ

Ո՛ւր տեղէն , Գարեգին , մեր Հայոց աշխարհէն

ՎԱՐՍ

Ո՛չ , ճանապարհն անանց է • • • • •

ԱՏՈՎԾ

• • • • • Ուրեմն կարաւանէն

ՄՈՒՇԵՂ

Շատ կարելի է , որ անօրէն արքայէն

[ՏԵՍԻԼ Ե՛

ՂԵՒՈՆԻ , ԽՈՐԵՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆՆԵՐԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛ւր տեղէն էք դալիս , ս՛վ սուրբ հարք պատուականք Մեր երկնաւոր հովիւք և հրեշտակ պահապանք :

Գալուստ ձեր բարի է , անշուշտ մի նոր համբաւ

Մեր սուրբ ուխտի մասին ձեր ականջին հասաւ :

Բայց , այդ ի՞նչ եմ տեսնում ձեր լոյս դէմքին վրայ ,

Ձեզ տեսնողն ս՛վ հարք սուրբ կը ցաւի և կողբայ :

Այդ արատունք ձեր աչքին այդ ցաւն ձեր դէմքին վրայ

Ցոյց են տալի մեզ թէ՛ որ անշուշտ մի բօթ կայ •

Ասացէք , ի՞նչ որ է ձեր արտմութեան պատճառ

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԻՑ

Ա՛խ , որդեակք , մեր շարեաց ո՛չ տեղ կայ և ո՛չ ճար :

Է՛լ ողբանք մեր վրայ , զի մեր անբաղդ ազգին

Օրհասն եկել է ու տառապանքըն վերջին :

Կարաւանումն էի , որդեակք իմ սիրականք ,
 Ուր տեղ մոգք և մոգպետք և արեաց զօրականք
 Քարոզ էին կարդում ամեն քրիստոնէից
 Աստուածամարտ մոգուց և Յազկերտի կողմից :
 Նրանք , որ ասում էին Հայոց , Վրաց , Աղուանից
 Ծոզէից , Կորդուաց ու Լըփնաց աշխարհներից
 Եկել են ծառայել Ռումըղդեան արքային ,
 Պէտք է նորէն կրուսին ընդդէմ Հոնաց ազգին :
 Կամ յաղթեն , ասում էին , կամ յաղթուին նրանցմէ
 Կամ թէ ոչ այս տեղ մնան և տանջուին մեզմէ ,
 Այս հրամանն որդեակ իմ , թագցընում է իր տակ
 Մի դաղանի որոգայթ և մի չար նրպատակ :
 Նրանց յատուկ դիտմունքը , նրանց առաջին կամքը
 Բանտարկել է այս տեղ ամեն քրիստոնէայքը ,
 Մինչեւ որ վերջապէս , տանջուելով անընդհատ
 Կամ լինին սպառնալուս կամ լինին յուսահատ ,
 Այնպէս որ իրանք մեզ , ասեն , այն ժամանակ
 Ուրանալ մեր կրօնն ու պաշտել և արեգակ :
 Ահա՛ ձեզ , որդեակք իմ , ի՛նչ լուր եմ խնայնում :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Այդ լուրն է , ուրեմն ձեր սիրտը ցաւայնում
 Տէր հայր իմ , իրաւ է , ցաւ է մեզ այդ լուրը ,
 Բայց նաեւ դեռ եւս չէ շիջել այն հուրը ,
 Որ իմ սիրտն է վառում երեք տարուց հետէ
 Համբերել տանջանքի , չերկրնչիլ Յազկերտէ :

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԷՅ

Տէր Աստուածն է խօսում քո սրբախն Գարեգին
 Նա պարգեւ է քեզ մեզ և մեր անբաղդ ազգին :
 Բայց և այնպէս պէտք է մեզ յիշենք մեր հայրենիք
 Պաշտպանենք և նրբա տարադիր խեղճ որդիք :
 Արդ արիք , որդեակք իմ , աղերսենք Աստուծուն
 Որ ինք տայ փրկութիւն իր աւրբ Եկեղեցուն :

ԽՈՐԷՆ ԵՐԷՅ

Այո՛ , հայր իմ Ղեւոնդ , առ Աստուած մենք կարդանք
 Ծընրադրութեամբ աղօթք և օրհնութեան մաղթանք ,
 Որպէս զի վաղուան օրն՝ թէ Յազկերտ մեզ կանչէ
 Եւ մոգպետաց առաջն մեզ փորձէ ու տանջէ ,
 Տէր Յիսուս Քրիստոս մեզ օգնական լինի
 Եւ Հոգուն սրբոյ շնորհք մեր հոգւոց մէջ շընջի :

ԳԱՐԵԳԻՆՅ

Միթէ՞, հայր իմ խորէն և այդ մասին անգամ
Իմաց անել տուաւ այն անօրէնն անդգամ,
Որ կարծում է իրան հողուոյ տէր և Աստուած
Իր ասածն անողոք, հրամանը կատարուած :
Ուրեմն ես՝ հէնց էդուց այն դիւայ արքային
Եւ խաբէբայ մողուց դիւական ատենին
Յառաջը պիտ' ելնեմ, բարբառեմ քաջականջ :

ԱՏՈՎՄ

Դ՛ն և Տէր իմ Աստուած, դ՛ն ցոյց տուր մեզ քո ըսքանչ,
Եւ ազատիր մեզ քո չար թշնամիներէն :

ՄԱՆԱՃԻՉԻ

Ես, սպասում եմ, եղբարք, մի փորձանք Յաղկերատէն
Թէ որ մենք վաղուան օրն նրա առաջն որ ելնենք :

ՎԱՐՍ

Ո՛հ, Աստուած իմ Աստուած, ի՞նչպէս նրա դէմ դընենք
Եթէ չար քեզ համար խօսելու որ լինի :

ՎԱՐՁԱԻՈՐ

Հապա մեզ մեր կրօնէն դարձունել յանդրդնի
Ու լուսնին, արեւուն մեզ բըռնի պաշտել տայ :

ՄՈՒՇԵՂ

Դ՛ն միայն Տէր, դ՛ն միայն մեզ նայիր ու դ՛թա՛ :

ՂԵՒՈՆԻ (Արիւնեամբ)

Մի՛, որդեակք իմ, որդեակք, մի՛ վհատիք այդպէս
Չըկան կարաւանում անլախ հողիք ձեզ պէս,
Չեզ է հիմա մընում մեր ուխտը պաշտպանել
Եւ պահակումն եղած Հայոց զօրքն ազատել :
Քանի անգամ է որ կռիւներում էք մըղում
Եւ նրանց հետ յաղթելով՝ մեծ փառք էք ձեռք բերում :
Ո՛վ էր ձեր պաշտպանը, Տէր Աստուած ինքը չէ՞ր,
Չեր հողուն բարբառին նա ինքը լըսում չէ՞ր :
Ա՛րդ, արիք իմ որդեակք, նորէն նրան մենք դիմենք
Մեր աղօթքն ու աղերսն բարձրաձայն նրան ուղղենք :

Առնելը զբանն ծնկան վրայ ընկնելով Բաղկասարած և Գլխաբաց սկսած են աղօթել
անել երգելով :

Ո՛վ Տէր մեր Աստուած, երկնի և երկրի,
Լէ՛ր մեզ ողորմած և յոյս մեր սրբախի :

Գու , լոյս ես լուսոյ և շնորհք շնորհաց
Գու մեզ զօրաց կալ ընդդէմ չարեաց :
Ո՛վ Աստուած սիրոյ քեզ ենք աղաչում
Ուժ տուր մեր հոգւոյ կա՛լ պինդ մեր կրօնում
Փրկենք հայրենիքն ու Եկեղեցին ,
Որ քո թրշնամիք ողջ կեղեքեցին :
Աստուած , մեր Աստուած , Տէր ես դու տէրանց
Լուր մեր ըզգացում , Տէր կայ հայկազանց
Մենք աստ ենք եկել մեր հայրենիքէն
Տանջանք , ցաւ կրելք քո ոտխներէն :
Ո՛վ տէր Աստուած մեր ամենակարող
Տուր մեզ մի սուրբ տէր մեզ միմեանց կապող ,
Տուր խաղաղութիւն ազգաց և ազանց
Եւ աղատութիւն ազգին հայկազանց :
Ո՛վ հայր երկնաւոր ողջ տիեզերքին
Գու լեր դատաւոր մեր հալածողին :
Գու տուր յարութիւն հայրենասիրաց
Աղաակել մեր տուն թրշնամու ձեռաց :
Ո՛վ տէր զօրութեան դէտ հոգւոյ , մխաաց
Տնս մեր գերութեան և լեր մեզ գըթած
Բայց մեզ երկնից դուռն ու բաշխիր մեզ տէր
Որ վերկենք մեր տունն ու մենք լինենք տէր :

ՂԵՒՈՆԻ

Ա՛րդ , բաւ է , որդեակք խմ , դընանք էլ մեր վըրան
Աստուած , որ յերկինս է կընայի մեր վըրան .
Գընանք ու մի վոքր կանգ ու հանդիստ առնենք
Սուրբ գըրքով մեր հոգին պինդ անվհեր անենք :
Եւ թէ որ Յազկերտ ինքն էգուց իր ատենում
Նորէն Յիսուսի դէմ էլ լինի դանդաչում
Տանք , որդեակք խմ նրան մի արի պատասխան
Գուցէ մեզ աքսորէ ի թուժ կամ Սաղաստան :

ԱՄԵՆՔԸ ՄԻԱՍԻՆ

Այո՛ , հայր մեր Ղեւոնդ , այժմ գընանք մեր վըրան
Աղաչենք Աստուծոյ որ լինի մեզ վահան ,
Երբ էգուց Յազկերտին կըլնինք մենք ներկայ :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Ինքն էրան)

Ի՞նչ որ պիտ' ասեմ ես այս սըրտումս պատրաստ կայ :

Ա՛նէք իրասին քընտած են :

Տեսարանը քննադատ է և ներկայացնում անաբան լարագրություն զարդարած մե
սրան, երկու կողմն անենալով քոտրիկ և ցածր դռներ, սար պեղն ճոճերը պիտի է
ներս ճոճեն, հեղ պեղն է մի երեխոսանի լատարան, որոյ հեղ մի կարծիք քոյ է քլեղ-
լած անդադար, պատերի վրայ նկարուած են զբարաշրտական դեմի նշաններ, վեշապներ,
հրեշներ, գառներ, արեւ և լուսին եւայլն :

ՏԵՍԻԼ Զ.

ՄՈԳՊԵՏԱՆ ՄՈԳՊԵՏ, ԴԵՆՊԵՏԻ ԵՒ ՄՈԳԻ (Մեւեր հագած արածայր ցրտահներով)

ՄՈԳՊԵՏԱՆ ՄՈԳՊԵՏԸ

Արիք, մեր անմահ դից խնամտուն պաշտօնեայք
Մի խորհուրդ անենք աստ դեռ եւս չեղած այդ .
Ձի արարիչըն մեր հրրամախիւռ արեգակը
Ուր որ է, ցոյց կը տայ իր հրախայլ կերպարանքը,
Եւ մեր քաջազն արքայն, ինչպէս իր սուրբ պարտքն է
Ուր որ է կը շտապի կը դայ պաշտօն կանէ .
Գիտաւոր նոխազներ և ըսպիտակ ցուլեր
Տիեզերաց լուսին կը մատուցանէ զոհեր :
Ա՛րդ, ժամէ հէնց այսօր ասել մեր արքային,
Որ ըսկսի աշխարհ յայտ առնել բանակին
Թէ ինքն այսուհետեւ ամեն առաւօտեան
Ձոհ պիտի նուիրէ լուսնին, արեգական :
Ուստի իրանք էլ շուտով թո՛ղ հիմա պատրաստուին
Սմենքը միասին մեհեանում հաւաքուին
Հայք, Վիրք, Ծօղեայք, Աղուանք, Լըվինիք, Կորաիք և Գուտք
Երան և տաներան ամենքն էլ միագունդ
Գան ու մատուցանեն մեծ պաշտօն կըրակին
Եւ հաստատուն մընան մեր ճշմարիտ դենին,
Մուանան իրանց կրօնն ու մուանան իրանց աշխարհքը
Որպէս զի վերանայ քրիստոնէից աղանդը :
Է՛, ի՛նչ կասէք դուք, ո՛վ Որմըղդայ պաշտօնեայք .
Միթէ ժամ չէ՞ հիմա հալածել քրիստոնեայք :

ՄՈԳՊԵՏԱՅ ՄԻՆԸ (Մինչեւ քեպին խոնարհելով)

Քո խորհուրդը շատ քաջ է, ո՛վ տէր մեր քըրմապետ
Միայն թէ հարկ է որ խորագէտ մի դենապետ
Նուրբ, ճարտար դիտութեամբ համոզէ մեր արքան,
Թէ քրիստոնեայքն ու թէ ամեն տաներան

Մերթ երեսպաշտութեամբ պաշտպանէ , պարզեւէ
 Մերթ բրունարարութեամբ չարչարէ անարդէ :
 Մինչեւ որ վերջապէս ժամանակ չանցկացած ,
 Եւ այս աշխարհներում տարագիր բանտարկուած ,
 Կամայ կամ ակամայ դաղտնի կամ համարձակ
 Պաշտեն ջուր և կրրակ , պաշտեն և արեգակ :

ՄՈԳՊԵՏԱՅ ՄԻ ՈՒՐԻՇԸ

Ես իմ վիզն եմ առնում այդ նրան խօսելու
 Ինչպէս որ միշտ էլ ես էի նրան խորատառու :
 Քաջ դիտեմ , ինչ պէտք է ասել մեր արքային
 Եւ վարուիլ տալ նրան ըստ մեր գաղտնի դաւին :
 Բաւ է նրան համոզել թէ ինքն անմահից է ,
 Մարդկային բնութենէն գերադոյն էակ է :

ՄՈԳՊԵՏԱՆ ՄՈԳՊԵՏԸ

Ժամէ , արդ , ժամէ , ո՛վ իմ դենպետք և մողպետք
 Զի անա՛ այդ եղաւ Աստուածոց զոհ են պէտք :
 Գընանք դէպի մեհեան մի պաշտօն կատարենք
 Եւ մեր դիտման համար դից պարզեւ նուիրենք :

Այս միջոցին յասկարծ լե՛քի՛ և սրնօքի յայնքն իսաւն երգեցողներէ յայնի հետ մոգպետն
 ու դենպետքը կը շտապեցնեն , որոնք ասորոշանին վարագործները Բաց անելով կը տես-
 նեն արեգական ծագումը լեւներէ Կամակին : Ասորոշանն որ խորհրդաստան էր Ե-
 ղած կը լինի մի ընդարձակ դահլիճ տեւապարտ և գո՛թե՛լեաւոր , լեափասորը զօրականներէ
 և նախարարներէ ընկերութեամբ յիստ վրայ նստած գալիս է , զինորներէ գունդը նոյն
 երգն են երգում , որն որ առաջին տեսիլին մեջ երգում էին : Մոգպետն նոյնպէս իրանց
 կանգնած տեղէն նոյն պատասխանը կը տան : Յետոյ մոգպետն և դենպետք իրանց երեսը
 դէպի արեգական դարձումնելով՝ սկսում են իրանց գլուխը գետին զարնել և երկերայագել
 արեգական , լեափասորը դահլիճն է մտնում , երգերը շարունակում են նոյնպէս լե՛քու-
 ներն ու սրնօքներն էլ ածում , մոգպետն ու դենպետքը փոքր ժամանակ անշարժ են
 մնում , լեափասորն էլ նոյն արարողութեանը կատարում է և յետոյ գնում իր գահին վրայ
 նստում է :

ՏԵՍԻԼ Է.

ԱՌԱՋԻՆՔ , ՅԱԶԿԵՐՏ , ԶՕՐԱԿԱՆՔ , ԶՕՐԱՎԱՐՔ ԵՒ ՀԵՌՈՒԱՆՅ ԿԱՐԱԻԱՆԸ

ՄՈԳՊԵՏՆ ԽՐԱՏՏՈՒ

Արքայ քա՛ջ , դո՛ւ անմահ որդին մեր Որմըղդայ
 Ներիր ինձ , պատմեմ քեզ թէ ի՛նչ երազ տեսայ :

Տեսայ , որ քաջ արքայ , դու սպիտակ ձիու վրայ
Աստ և անդ լուսնի մէջ՝ անու՛մ էիր ելեւէջ
Մի սպիտակ աղաւնի վրնջաւոր գլխանի
Կանգնեց քո ձիու գլխին , թըռ-թըռաց պաշեց ձին
Կանքնեց և քո ուսին , դըրաւ և քո գլխին
Մի ակնեղէն պրսակ , որ էր դից անմահ թագ :
Այս էր քաջ արքայ իմ , տեսած երազըն իմ
Եթէ քեզ փափաք է իմանալ թէ ի՞նչ է
Պարտ է ինձ ասել քեզ թէ դու անմահից ես
Ծնունդ նուիրական , մեր դիցն անմահական :
Ա՛րդ , դու ո՛վ արքայ քաջ , երան և տաներան
Ասա՛ քրիստոնէից իրանց կրօնն ուրանան :
Զի ահա մեր դենում դու այնպէս ես երեւում
Մեծ յաղթող մեծ իշխան մեր բոլոր աշխարհում .
Յունաց զօրութիւնը քո առաջն ընկճեցաւ
Հոնաց թագաւորը նեղ վիճակումն ընկաւ :
Հուռմք սարսափում են քեզմէն ո՛վ քաջ արքայ
Խայլընդուրք դողում են երեւիլ ի ճորայ :
Ո՛չ ապաքէն արքայ , այդ յաղթանակները
Քեզ են միայն պարգեւում մեր տէր աստուածները :
Արդ ժամանակն է այժմ առիթը մի՛ վատներ
Ամեն քրիստոնէից տնր քո ահեղ պատուէր :
Որ անդէն այսօրէն հէնց քեզ հետ միասին
Այն ամեն քրիստոնեայք որք են քո բանակին
Զիաւոր , հետեւակ զօրականք , զօրավարք ,
Աղատ , աղատորդիք , ոստանիկ , նախարարք
Գնան ամենք , միասին կրրակին զո՛հ անեն
Ընդունեն մեր օրէնքն ու մեր դէնը պաշտեն :

ՅԱԶԿԵՐՏ

Ես անմահից կարգից և արքայ արքայից ,
Դիցն օգնականութեամբ յաղթեցի քաջութեամբ
Հայոց , վըրաց և Վրինաց , Աղուանից և Կորդուաց :
Յունացմէ ուխտ առի , Հոնքն էլ նեղում դըրի ,
Տէրութիւնս խաղաղ է՝ յաղթութիւնս կատար է ,
Փառքն իմ է երկրնքից և ազգն իմ դիւցազնից :
Արդ ուրեմն ո՛վ մոգպետք և դուք իմ , ո՛վ գենպետք ,
Այժմէն պատրաստ կացէք , դից զոհեր մատուցէք
Ահա՛ ձեզ նըշաններ , դոհարեաց պրսակներ
Զեզ համար պարգեւներ , աստիճան պատիւներ :

Հընչուին սրինգները , թո՛ղ ածուին թըմբուկները ,
 Նախարարք , զօրականք , այրուձի հետեւակք
 Ամենքն էլ միասին թո՛ղ այս աեղ խումբ լինին ,
 Ըսպիտակ ցուլերով , գիաաւոր նոխազով
 Յաճախուին զոհերը , պաշտուի մեր դէնը :
 Մեր ամեն ատրուշան և ամեն մեր մեհեան
 Կատարեն մեծ պաշտօն և պահեն այսօր տօն .
 Աւեաիք զրկուի և իմաց թող արուի
 Արեաց և անարեաց քրիստոնեայ ազգաց :

Թագաւորի այս հրամանի վրայ երգեր ասելով և սրինգներն ածելով Բուր արեաց և անարեաց նախարարտ և զօրաւարտ գրեթէ աճ Բողջ , Ժրիստոնէի կարաւանն էլ երանց խաչերով և դրօշներով ասենքն էլ ներս են մտնում , որոնց մէջ նաեւ Գարեգինն , Ասովճ , Վարս , Մանածիկըն եւայլն նոյնպէս Ղեւոնդ և Խորեն երեցիները :

ՅԱԶԿԵՐՏ (Շարունակելով եր խօսքը)

Ձեզ եմ ասում ո՛վ Հայք , ձեզ եմ ասում Աղուանք
 Ձեզ , Վիրք և Կորդեայք կամակոր քրիստոնեայք
 Մինչեւ ե՛րբ դուք այդպէս մոլորուած մարդկանց պէս ,
 Գընում էք ետեւէն խորշերով մեր դէնէն
 Մի տանջուած և խաչուած , մի մեռած և թաղուած
 Լոկ մարդու աղանդին ու մոլար խրրատին :
 Ինչո՞ւ դուք միշտ այդպէս խուլի և կուրի պէս
 Ձէք լրսում , չէք տեսնում , որ երկնում և երկրում
 Նա , որ չի սընանում մաղդեղանց օրէնքում
 Հարամանէն խաբուած ու բաժին է դիւաց :
 Սուտ է , որ ասում են թէ Աստուած երկրնքէն
 Այս աշխարհս եկաւ և կընոջմէ ծընաւ :
 Սուտ է , սո՛ւտ այն ասածն թէ մարդկանց Աստուածն
 Տանջուելով է խաչուած , մեռնելով է թաղուած :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Բաղճոտեան մէջէն դուրս գալով)

Արքայ քաջ , սրխալ ես , չե՛ս գիտում ի՞նչ կասես ,
 Ուստի՞ ես իմացել մեր Տիրոջ վրայ խօսել
 Այդպիսի ծուռ բաներ , որ քեզ բնաւ չեն վայելը :

ՅԱԶԿԵՐՏ (Արհամարհութեամբ)

Իմ առաջն կարդացին ձեր մոլար կըրօնին
 Գիրքն ու

ԳԱՐԵԳԻՆ (Համարյակութեամբ)

Ո՛վ արքայ , ինչո՞ւ միայն կարդալ տուիր տեղն այն
Փոքր յառաջ կարդալ տո՛ւր լըսիր նրա հրաշարուր
Յարութիւնն ու յայտնումն , վերն երկինք վերացումն
Նստելը Հօր աջ կողմումը նորէն դալու խոստումը
Առնելով ամենուն հրաշալի յարութիւն
Արդար իրաւունք և համառօտ հատուցումնք

ՅԱԶԿԵՐՏ (Բարկութեամբ և հեգնութեամբ)

Այդ ամեն սրտութիւն է և այդ արածդ լրբութիւն
Ի՞նչպէս , դու պատանի , որ մի Հայ ես անարի
Յանդըղնում իմ առաջը

ԳԱՐԵԳԻՆ (Առանց շփոթելու)

. Քարողել նրա սքանչը
Այո՛ , կը յանդըղնիմ ես , թէ դու հաւատում ես
Միայն նրա տանջանքին և ո՛չ ահեղ դալըստին :

ՅԱԶԿԵՐՏ (Բարբոտելով)

Այ , դո՛ւ ծնունդ Հարամանու . . .

ԳԱՐԵԳԻՆ (Քաջութեամբ)

Հաւատա՛ և դու . . . Որդուն Աստըծու :

ՅԱԶԿԵՐՏ (Կարապետութեամբ)

Ո՛վ դահիճք և զինուորք , կապեցէք դրա ձեռն ու ոտք

ԳԱՐԵԳԻՆ (Զոտարեգին)

Փառք քեզ Տէր իմ Աստուած , եղիցին կամք քո . . . :

Դահճին թնջ նրա բերնին և դալի

ՂԵՒՈՆԻ ԽՈՐԵՆ (Մօտենալով Գարեգինին)

ՂԵՒՈՆԻ

Լեր որդի նահատակ , այժմ՝ երկնից հրեշտակք
Երկնաւոր պըսակին

ԽՈՐԵՆ

. Արժանի քեզ արին
Կեցցես դո՛ւ Գարեգին

Մէ շինասար սարէ շողացնում երեցնեքէ քնին

ՅԱԶԿԵՐՏ (Մ. Է. Գ. Է.)

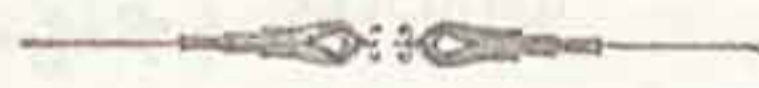
Չինուորք, մերկացուցէք դրան հայրենի տէրութեան
Փառքէն ու պատուէն ու ծիրանի վերարկուէն :

ԱՏՈՎՄ, ՎԱՐՍ, ՄԱՆԱՃԻՀՐ

Ե- Բոլոր բնութեանց սարսափած իրանց երեսը թէ կողմ շուտ քալով ինքնիննում են :

Վայ մեր դրլխին, Գարեգին, ի՞նչ տանջանքներ դառնադին
Պատրաստ արիր մեզ համար :

ՎԵՐՁ ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՍՆ ԵՐՐՈՐԴ

Տեսարանն է մի ահագին եւ անառիկ բերդի մէջ, մի մութ եւ տը-
խուր բանտի խոռոչը, ուր տեղ Գարեգին ձեռն ու ոտքը շղթայակապ եւ
վրան դլուխը պատուած մի փթտած անկողնու առջեւը ընկած, մերթ հա-
ռաչում է խորոց հանելով, մերթ մխիթարում իրան փառք տալով Աստու-
ծուն: Բանտի խորշածեւ ձեղունէն մի լուսոյ սիւն Գարեգնի, ճակատն ու
լանջքը լուսաւորում է: Բերդապահն զօրականի հագուստով դէպի մի ան-
կիւն կանգնած ապուշ ապուշ նայուածքով հիանում է Գարեգնի վրայ ու
ինքն իրան էլ փնթփրնթում:

ՏԵՍԻԼ Ա.

ԳԱՐԵԳԻՆՆ ՈՒ ԲԵՐԴԱՊԱՆՉ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ողորմիր ինձ Աստուած, տո՛ւր ինձ համբերութիւն
Որ քո փառաց համար տանիմ այս նեղութիւն:
Այս բանան ու այս շղթայն, որ ինձ պատիժ են տուեր,
ինձ համար, դիտենան, պարգեւ են ու նուէր:
Այո՛, պարգեւ են, պարգեւ, և պատիւ և պարծանք
Քեզ համար Աստուած իմ, մեռնել կամ կրել տանջանք:
Սիրել քեզ, ո՛վ Տէր իմ, սիրել և հայրենիք,
Սիրել ազգ և ընկեր, սիրել և ընտանիք,
Քո առաջին պատուէրն է առաջին օրէնք
Տո՛ւր ինձ այդ կատարելու քո շնորհք և օրհնենք:
Տո՛ւր ինձ, տէր իմ, տո՛ւր ինձ քո շնորհ և օրհնենք.
Որ քո թըշնամու դէմ ինձ անեմ մ'օրհնեալ զէնք,
Զի ահա՛ այս բանատումն ու իմ այս վիճակումս
Փորձում են իմ հոգին իմ սուրբ լոյս հաւատումս:
Թէ դուցէ ուրանամ ես քո սուրբ անունը
Թէ դուցէ մոռանամ ես քո ահեղ դալուստը,
Թո՛ղ թափեն իմ արիւնը, թող հանեն իմ հոգին
Թո՛ղ լինիմ ես մի զոհ իմ տարաբաղդ ազգին
Միայն թէ, դու, Տէր իմ պահիր իմ հայրենիք
Քո սուրբ Եկեղեցին և իմ միակ խեղճ մայրիկ
Ահ և իմ խեղճ քուրիկ:

ԲԵՐԴԱՊԱՆՆ (Առանձին)

. Գրթացէք սրան ո՛վ Դիք:
Զ'ահա երկու տարի է, որ այս պատանին

Չուրկ լուսնէն , արեւէն , եղել է խաւարին
 Կենդանի նահատակ և շքնջաւոր հողի
 Մեզ համար նախատինք և արեաց մեծ աղղի :
 Ի՞նչ բաներ են սրանք , որ Յազկերտն է անուամ
 Միթէ՞ մեր Դիք այսպէս զոհեր են կամենում :

Տոյց արարչի Գարեգինի , որ գլխաւոր Ռեւի լրաց Ռեհն յիմա : սրբաւոր է Ռաֆում :

Այսպէս մի պատանի , որ կարծես հրեշտակ է ,
 Պէտք է որ այս բանտում այսպէս մի կեանք վարէ ,
 Ա՛հ երկնային հողի ի՞նչ էր քո մեծ յանցանք
 Որ տալիս են քեզ մի այդպիսի դառն տանջանք :
 Միթէ՞ այդ վեհ հողին , որ դու քո մէջն ես կրում
 Քեզ կարող էր դըրդել , որ դու այս մեր երկրում
 Չար խօսում , վատ դործում լինէիր այն մարդկանց
 Որոնց համար աղօթք ես անում առ Աստուած :
 Միթէ՞ դու , ո՛վ մատղաշ և անուշ պատանի
 Դիքն որք արել են քեզ ըզգայուն , լեզուանի
 Մի վատ բան խօսեցար մեր արի արքային
 Եւ մեր դից պաշտօնեայ մողպետան մողպետին ,
 Որոնք քեզ այդ կերպով շարաշար տանջում են :
 Ասա՛ ինձ , պատանի ինչո՞ւ քեզ զըրկում են
 Լուսնէն և արեւէն . . . վա՛հ , ահա՛ զարթեցաւ

ԳԱՐԵԳԻՆ (Աստուծոյ գեանալու Բերդապանին)

Վայ ինձ . . . քանի՛ դառն է . . . այս իմ ցաւ
 Դառն է , դա՛ռն , այս բանտում յիշեմ ես իմ մայր , քոյր
 Լաց լինիմ անդադար և վրնատեմ իբրեւ կոյր .
 Աչքիս լոյս , հողուս ուժ և մարմնուս օգնութիւն
 Մօրս էլ յոյս իմ վերայ և ազգիս փրկութիւն :
 Դառն է դա՛ռն , այս մըթին խարխափեմ աստ և անդ
 Եւ բռնեմ ամեն օր մ՛երկաթեայ պարաւանդ ,
 Որ ձեռներս կապկրպած , ոտներս են պատատած
 Ինձ անշարժ պահելով մեռցրնում են քաղցած :
 Դառն է դա՛ռն , ո՛վ մայրիկ այս մութն ու խոր բանտումս ,
 Ողջ գիշեր և ցորեկ արտասուօք միշտ աչքումս
 Վիշտ , տանջանք կըրելով հայրենիքս միտս ածեմ
 Չարաշար մեռներով մայր ու քոյր միշտ յիշեմ :
 Դառն է , դառն , Տէր Յիսուս այս բանտում ես փակուած
 Ոչ տեսնեմ պատարագ , ոչ կարգամ սուրբ գրուած ,
 Եւ մեռնիմ զրկուած երեցու աղօթքէն

Եւ մնամ այս բանտում մուցուած իմ ազգէն :
Դառն է դանն 'ի վերջոյ , ո՛վ Սատուած սղորմած ,
Թէ Յազկերտ արքային չես տալ դու մի սուրբ դարձ
Որ այսպէս կուրօրէն քանդելով մեր ուխտը ,
Ձնջէ նա մեր ազգը և քո ժողովուրդը :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ (առանջին)

Արի , մարդ կղիք դու և տե՛ս այս սլատանուն
Դառնն վիճակին ու վրսեմազգած հոգուն ,
Եւ գիմացիր դու մարդ , եթէ ունիս մի սիրտ ,
Որ ըզգայուն լինի թէքւ կարծուի բիրտ :
Ս'հ ի՞նչ անեմ ես այժմ , գնամ արդեօք իր մօտը
Կտարատեմ շրջթաներն արձակեմ ձեռն ու ոտը :
Թէ ոչ , ասեմ իրան , որդի ահա քեզ կը թողնեմ
Թէքւ ես այս տեղ քեզ խիստ սրահելու պարտ եմ :
Գնա՛ , ուր որ կամք է քեզ քո աշխարհ , հայրենիք
Պաշտիր դու քո կրօն վայելիր և մայրիկ :
Ի՞նչ կ'ասէք դուք ո՛վ դիք , արդեօք այս բանն անեմ ,
Եթէ ոչ այսպէս մի տեսարան միշտ տեսնեմ ,
Որ իմ սիրան ու հոգին հալումաց է անում
Այս խաւար ու խոնառ քարապատ խոր բանտում :
Արի գնամ , մի փորձեմ , տեսնեմ ի՞նչ է ասում
Վեր կաց , վեր , քրիստոնեայ :

Բերդաւան Տօթենալով Գարեթին , խորը ճորձում է և սկսած դողդողալով
չրա շղենները արձակել :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Գլուխը վեր առնելով)

. Ո՛վ մարդ , ի՞նչ ես անում ,
Միթէ ժամն է հասել իմ նահատակութեան :

ԲԵՐԴԱԿԱԼ

Ո՛չ , որդի ս՛չ , այլ քո անձին ազատութեան

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ի՞նչ է քո միտքը , ո՛վ մարդ ես քեզ չեմ հասկանում

ԲԵՐԴԱԿԱԼ

Սրձակել քո ձեռն ու ոտք ու տալ քեզ ազատում :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Օրհնուի այն ձեռքը որ ինձ պիտ' ըսպաննէ
Որ իմ հոգին այս մարմնէս վերջապէս ազատէ ,

Չ' այս երկու տարի է , որ տանջանք եմ կրում
Որպէս զի իմ հողին վեր գնայ երկնքում :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ (Ինքնիրան)

Չարմանք բան , ես նրան բանտէն եմ ազատում ,
Նա իրան թող մարմնոյն ըսպանումն է խնդրում :
Ի՞նչ հողի ունին այս Հայկազն քրիտոնեայք
Մարմնով հեղ , համբոյր են , բայց հողւով քաջ հսկայք :

(Գարեգին)

Որդնոտի այն ձեռն որ քեզ պիտի սպաննէ
Եւ աշխարհդ տեսնելուց քեզ պիտի միշտ զրկէ :
Որդի , այն ձեռն իմ չէ և ես այդ մարդը չեմ
Որ քեզ քո մօրմէն և քրրոջմէն բաժանեմ :
Ե՛լ , վեր կաց , ահա՛ դու արձակ ես այս բանտէն
Կապանքէն , տանջանքէն ու ամեն դառն պատժէն :
Գնա՛ քո աշխարհը , գնա քո հայրենիքը
Վայելիր կեանք և վառք , և յիշիր ինձ քո միտքը :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Կը յիշեմ ես քեզ իմ առաջի Աստուծոյս ,
Որ երկնից վերեւէն քո հողուն տայ իր լոյս ,
Որպէս զի դու այդ սրտով սիրես նրան քան ըղբեղ
Եւ հաւատարով նրան քո հողին ազատես :
Բայց այժմ կաց հաւատարիմ Յազկերտ արքային
Եւ վարուիր իմ հետ միշտ ըստ նրա հրամանին :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ

Միթէ քո Աստուածը , որդի , և ինձ Աստուած չէ՞ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Այո՛ , իմ Աստուածն ամենուն Աստուածն է
Եւ մանաւանդ նրանց որ նրան կը պաշտեն
Իրանցմէ աւելի սրտանց նրան կը պատուեն :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ

Եւ ես որդի , քեզ պէս սիրում եմ և պատում
Այն Աստուածքն որք երկնից միշտ մեզ են խրնամում
Իրանց լուսավառ և հրասփիւռ ճաճանչներովը :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Մոլորում ես ո՛վ մարդ զի նրանց ճանաչողը

Չէ հաւատող մի միայն ճշմարիտ Աստուծու ,
Որ Տէրն է Տիեզերաց և ստեղծիչ մարդու :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ

Հապա արեւն ու լուսինն աստուածք չե՞ն մարդու :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛չ , տարերք են նրանք , արարածք Աստուծու :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ

Հապա , հուրն ու ջուրը՝ աստուածք չե՞ն մեզ համար :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛չ , տարերք են և նրանք մարդու և կենաց համար :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ

Ա՛րդ , ցոյց տուր ինձ , որդի , ո՞ւր տեղ է քո՛ Աստուածդ
Որ տեսնեմ , իմանամ , թէ իրաւ է ասածդ
Հաւատամ ես նրբան ու երկիրպագանեմ
Եւ քեզ էլ այս բանտէն դուրս թողնեմ , արձակեմ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Թէ հաւատաս դու , մարդ , ճշմարիտ Աստուծուն
Եւ նրա սուրբ Հոգուն և Միածին որդուն ,
Որ աշխարհըս եկաւ մեզ մեզքէ փրկելու •
Կաղաչեմ ես նրբան ինձ այս տեղ թողելու
Մինչեւ որ ինձ և քեզ միասին իրան կանչէ :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ (Լնտնիբան զարմանալով)

Չ'աղաչում , որ իրան այս բանտէն ազատէ
Ու

Այս ղեկն յանկարծ զի Ժանի անգամ որսէն Բաղխում են : Բերրա՛ւալը սարսափած
Գարեգին ճարն է զաղում , նրա յետին ու ոտքը նորին կապում : Գարեգինը հա՛
րարտ ու հեղ լնոյլ է րաւի նրան ինչ որ կուգէ անէ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Մի վախի՛ր , եղբայր իմ , Հոգին սուրբ քեզ կ'օգնէ :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ

Ի՞նչպէս չվախեմ , որդի , նոյն ինքը մօզպետն է ,
Որ գալիս ամեն օր , քեզ մահ է ըսպառնում :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ա՛հ , ո՛ւր է , ես էլ իմ մահն եմ միշտ ըստասու՛մ

Այ՛ս ԲՆԵՂԻՆ ԿՐԻՍՏՈՍԻՆ Ե ԴՐՈՍ ԲԱՊԵՆԷՆ :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Ա՛հ որդի՛ , որդի . . . կանչի՛ր քո Տէր Աստուածդ ,
Որ օղնէ ինձ այս ժամուս :

ԳԱՐԵԳԻՆ

. կատարուի թո՛ղ ինդքուածդ :

Բերդակալը քնում է և քանոթի դուռը բաց անում անո՞ղ և դողո՞ղ : Բայց քնեանայ
ճո՞ղեպին՝ պե՛տնում է թէ ալեւոր ծերունի ծփնաորական հագոսարո՞ղ , յե՛տն թէ
քաապան , որ դողդըղալով ներս է մտնում : Բերդակալը շտարած քանոթի դուռը
կողքում է և սկսում ծերունուան ոտնէն ցլլախ զննել , նա առանց այլայլախեան
քանոթի դեպի խորը քնալով , ցլլախը վեր է բարձրացնում , դեռ ու դէն ճան է ա-
ծում երեքալով և քանոթի խորն է նկատում Գարեգինը քնորելու :

ՏԵՍԻԼ Բ.

ԾԵՐՈՒՆԻ ԿՐՕՆԱԽՈՐԸ , ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ ՈՒ ԳԱՐԵԳԻՆԸ

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Ո՛վ դու ծերունի , ի՞նչպէս համարձակ ,
Եկար մտար դու այս բանտ ամրափակ ,
Չե՞ս դիտեր , որ այս երկիրն աւերակ
Մահապարտաց է միայն խռժ բընակ :
Չե՞ս խնայել դու , խեղճուկ ծերունի
Այն հրամանն որ իր վրճիւն ունի
Թէ Արեւելքէն ո՞վ որ միտք ունի
Արեւմուտ անցնիլ ճանապարհ չունի :
Ո՞նց յանդըզնեցար դու այդ հասակովդ
Անանց ճամբայէն անց կենալ օտովդ
Եւ դալ բանտի դռան բաղխել այդ փայտովդ
Հիմ , կը տեսնես դու՝ ո՞վ է քո պատժողդ :

Բերդակալը դուրս է քնում :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԾԵՐՈՒՆԻՆ (Գլլախը դեռ ու դէն ճան ածելով)

Ո՛ւր ես Գարեգին , իմ սիրուն որդեակ ,

Մի , մօտըս արի , ցոյց տուր քո վիճակ ,
Չի ես եկել եմ այս հեռու դըրդեակ
Տեսնել քեզ աչքովս ու կալ քեզ պահակ :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Տիրաֆէն)

Ահա՛ , այս տեղն եմ , իմ ծերուն հայրիկ
Ասա՛ , ինձ խնդրեմ , թէ որ հայրենիք
Թողել ես եկել տեսնել մի խեղճիկ
Որ կորուսել է իր անտէր մայրիկ
Եւ իր :

ԾՆՐՈՒՆԻՆ (Լաւաֆէն)

Ե՛կ , մի համբուրեմ , իմ քաջ պատանեակ
Քո ոսկի բերան , քո ճակատ լուսնակ
Եւ դըրկուճա առնեմ քո արի հասակ
Ասեմ , Յիսուսի է և այս նահատակ :
Այո՛ , Յիսուսի , դո՛ւ իմ Գարեգին
Չոհեցիր այժմէն քո կեանք թանկագին
Թողեցիր մայր , քոյր սրգւոք վըշտագին
Եւ Հայոց աշխարհըն ի ժամ թըշուառին :
Ես , քեզ եմ եկել Հայոց աշխարհէն ,
Համբաւ եմ բերել քո հայրենիքէն
Եւ Հայոց մեծաց ուխտի վիճակէն
Եւ Արտաշատու Սուրբ հարց ժողովքէն :
Ա՛հ , եկել եմ եկել , մինչ այս բանտ անել ,
Սար ու ձոր , հովիտ ոտով անց կացել ,
Քեզ , որդեակ իմ , քեզ , սեւ իմաց անել
Թէ քո ընկերաց արխնն են թափել :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Չարհո-բեւժ)

Ի՛նչ , իմ ընկերացս , արիւնն են թափել ,
Ի՛նչ ես ասում , հայր , ի՛նչ բօթ ես բերել ,
Միթէ իմ ուխտակից եղբարքս են մեռել :
Ասա՛ ինձ հայրիկ , ես դեռ չեմ լըսել :
Ա՛խ Տէ՛ր իմ Սատուած և այն քաջ եղբարքս
Ներսէ՛հ վարձաւ որ իմ Ստովինն ու վարսս
Ընկերով միասին կռուելով ընդ Պարսս
Նահատակեցան յանուն և ի փառս
Սուրբ եկեղեցուն Հայոց աշխարհին :

ԾՆՐՈՒՆԻՆ

Ա՛խ , ո՛նց պատմեմ քեզ , որդեակ Գարեգին

Մ.յն տեսիլքն որ՝ նոյն ժամուն ահագին
 Երեւեցաւ իմ անարժան աչքին ,
 Առանց սրտիս մէջ մի թունտ ըզգալու
 Եւ զուարթ արտասունք աչքէս թափելու :
 Միթէ՞ , քեզ , որդեակ , ըզգում ես հուժկու ,
 Ընկերացող մահուան գուժը լըսելու :

ԳՍԲԵԳԻՆ

Պատմիր , իմ հայրիկ , պատմիր ինձ խնդրեմ
 Քո տեսիլքն այն ահեղ ու վրսեմ .
 Ես արդ պատրաստ եմ , ասա՛ որ լըսեմ
 Թէ եւ այդ բօթն ինձ դառն է , նսեմ :

ԾՆԲՈՒՆԻՆ

Երբ , քաջ Ատուլմեանք , որդեակ ցաւակից ,
 Տեսան՝ որ Յազկերտ քեզ զոհեց իր կրից ,
 Մառած , սարսափած , սրբուերում կսկիծ
 Փախչում են դաղտնի նրա պիղծ ձեռից :
 Բայց , Յազկերտ արքայն , այդ որ կը լսէ
 Իսկոյն զայրացած , մի մարդ կը զըրկէ
 Եւ պատուէր տալով նրբան այս կասէ
 Որ սուտ մուտ խօսքով , նրանց յետ բերէ :
 Ուստի այդ մարդը նրանց քամակից
 Դիմում է շուտով աշխարհէն Պարսից
 Եւ համում նրբանյ , լինում խօսակից
 Ըստ այն պատուէրին , որ էր Յազկերտից :
 Ատուլմ , Մանածիհր ընկերովք հանդերձ
 Երբ տեսնում են որ վտանգն է խիտ մերձ
 Ասում են , մարդուն թէ այդ պատուէր կեղծ
 Յազկերտի ձեռքէն մեզ չի անել զերծ :
 Արդ , գնա՛ դու բանդ և թող մեզ արձակ
 Գնանք մենք մեր աշխարհ , լինինք համարձակ ,
 Զի այդ հրաւէր է մի պատրուակ
 Մեզ աքսորելու ի դուռն անդ պահակ :
 Այս կերպով , որդեակ , քո քաջ ընկերներ
 Իրար սրտակից իրար անձնուէր
 Մնցնելով թագուն սարեր ու դաշտեր
 Գնում են մանում մեր աշխարհ աւեր :
 Իսկ Յազկերտ արքայն զայրոյթը սրբաին
 Վճռում է իսկոյն թէ սըրով կորչին ,
 Եւ պատուէր տալով իր զօրաց գընդին

Ղրկում է յեանէն Ատուլմանց խրմբին :
 Այսպէս , իմ որդեակ , երբ ես միայնակ
 Ման էի գալի , դիշեր ժամանակ ,
 երբ երկնից աստղունք և փայլուն լուսնակ
 Անում են մեր դաշտ ճրդնողաց բընակ ,
 Յանկարծ երկընքէն մի էսկ թըռաւ
 թըռ-թըռաց , ճօճաց և դէպ ինձ եկաւ ,
 Ասաց , ծերունի , ահա՛ մահն հասաւ
 Ատուլմանց գընդին , որ քեզ մօտ իջաւ :
 Վեր կաց , տար շուտով այս լուրն Ատուլմանց
 Որք գեգերում են մերձ Անձեւացեաց
 Որպէս զի գտնեն մ'անապատ անանց
 Թագչելու համար Յաղկերտի ձեռաց :
 Ես էլ , իմ որդեակ , ահն ու վախ սրտումս
 Օրհնութիւն սաղմոս գողգողան բերնումս
 Ըշտապով գնացի տեսնել Սուրբ Ատուլմս
 Եւ պատմել դրան թ' ինչ տեսաց աչքովս :
 Իսկ նա՛ Սուրբն Ատուլմ , իր ընկերներով
 Ծընկի վըրայ ընկած , ջերմեռանդ հողւով
 Պատմում էր նրանց մեծ ահ ու գողով
 Թէ յերկինս է տեսել մի կամար լուսով ,
 Որ ամբողջ գընդին և զօրախաբաց
 Եղել հովանի երկընքէն ձրգռած
 Եւ մի լուսէ մարդ իր ձեռին բըռնած
 Վարդազարդ պըսակ բաշխում էր իրանց :

Այս զեջին , որ ծերունին զ յեռը Գարեգինն ուսի վրայ դրած , զիս յեանով
 էլ էր ցէին վրայ թեկն ընկած ոգեւորուել և աչքերէն լոյս , բերնէն հոտը արձակե-
 լով : Իր տեսիլն ու Ատուլմանց ճարտիրոսութիւնն էր պատմում նրան , բերդակալը
 շղթայները յեռին փոյն է անում բանտին դուռը բաց անելու , բայց դարձան է
 արանում երբ բանտի դուռը բաց է գտնում և կարծելով , որ ծերունին ու Գարե-
 գինը բանտին փախել են , զի փոքր ժամանակ շրջլուած յիմարի նման դէս ու դէն է
 ման ածում էր աչքերը , յետոյ տեսնում է ծերունւոյն , որ զի բան է ասում Գա-
 րեգինն . Գարեգինն էլ յեռնէրը կապած մտիկ է անում ծերունւոյն : Մի ապիտակ լու-
 սոյ ցուլացումն երկուսին էլ դեմքը յեան նման լուսաւորուելէ , այնպէս որ կարծեա
 երկնային եակներ լինին . բերդակալը նախ ասանց նկատելու այս տեսարանը , ճօ-
 րտնում է ծերունւոյն շղթայով կապելու . նա անտարբէր թոյլ է տալի նրան իր
 կամայը , բայց բերդակալը յանկարծ իտելաբերում է և շղթայները յեռտէն գեղին է
 թողնում և պատանձուած յիմարի պէս մտիկ է տալի ծերունւոյն և պատանւոյն :

ՏԵՍԻԼ Գ.

ԾԵՐՈՒՆԻՆ, ԳԱՐԵԳԻՆՆ ՈՒ ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

ԲԵՐԴԱԿԱԼԻ (Դնին իրան խօսածը)

Ո՛հ , ինչ յիմար է այս ծեր ըրիտոնեան ,
 Որ յանդգնում է մըտնել այս զընտան
 Արհամարհելով մեր Յազկերտ արքան
 Եւ այս ահագին երկաթէ շրղթան :
 Կը տեսնես հիմի , դու խեռ ծերունի
 Որ ոչ ոք բաց ինձ իրաւունք չունի . . .

Յանկարծ տեսնելով վերեւ նկարուած պատկերը .

Վայ , այս ի՞նչ եմ տեսնում . . . բնակիչք լուանի
 Եթէ ոչ պատկեր աէրունի :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ (Շարունակում է առանց այլայլելու)

Հէնց՝ երբ այդ ժամուն , որդի Գարեգին ,
 Ատուլմն ու իր գունդն աղօթք կանէին
 Կատաղի Պարսիկք զօրքով մուկին
 Սուր , թուր նետ նրբանց թափեցին դըլխին .
 Բայց կրկին Աստուած , երկնից վերեւէն
 Պահպանեց նրբանց Պարսից նեմերէն
 Յոյց տալով նրանց մ'էակ լուսեղէն
 Որ բաշխում էր իրանց պրսակ վարդեղէն :
 Երբ տեսաւ սուրբ գունդն այս երկնից հրաշք ,
 Մուսայալ իրան , մուսայալ աշխարհք ,
 Վար թողեց իր զէնք , նուիրեց իր կեանք
 Եւ ուրացաւ ոչ իր սուրբ լոյս հաւատք :
 Ա՛խ , ո՞նց պատմեմ քեզ , որդի , այս սրտով
 Թէ ինչպէս Ատուլմ իր որդին վարտ
 Մատուց նրանց առջեւ անել մարտիրոս
 Եւ յետոյ ինք էլ գնտով եղաւ որս :
 Նոյն այս ժամանակ մի Պարսիկ զինուոր
 Տեսնելով երկինք այն մարդ լուսաւոր
 Հաւատաց անդէն մեր Աստուծոյ Հօր
 Եւ գլուխը տուաւ , եղաւ երկնաւոր ,
 Իսկ Մանածիհր իր փոքր գնդով
 Երբ անց էր կենում Ռչտունեաց ճամբով
 Անօրէն Պարսիկ նրանց էլ դաւով
 Արիւնն են խրմում սըրով ու թըրով .

Եւ ինձ ծերունոյս յայտնեց տէր Աստուած
 Այն սրբոց արիւնն ուր որ էր թափուած
 Որ երթամ հողամ, որ մի օր չանցած
 Նրանց մարմինն էլ լինի նուիրուած :
 Արդ բաւ է, որդեակ, քեզ պէտք չէ քարոզ
 Ձի ահա և դու ինչպէս սուրբ վարոս
 Եղել ես այս տեղ մի ողջ մարտիրոս
 Ես էլ, որդի աստ եմ մինչ իմ վերջին օրս :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ (Ծերունոյն որդին ընկնելով)

Ո՛վ իմ ծերունի, խնդրեմ, ասա՛ ինձ
 Մի՞թէ՞ դու իջել լուսաւոր երկնից
 Եկել ես առնել այս դառն ինձնից
 Խնդրեմ քեզ, ասա՛ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

. Ո՛վ մարդ լրսիր ինձ,
 Հաւատա՛ դու աստ Յիսուս Աստուծոյն
 Հօր ամենակալ և Աստուածորդւոյն
 Որ շնորհք տալով քեզ՝ իր Եկեղեցւոյն
 Հարազատ որդի անէ քեզ խելոյն :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Եթէ հաւատամ, կապրիմ ես ձեզ հետ
 Թէ ոչ, այս բանտում կըլնիմ ես միշտ դէտ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Տէրն ինքն է միայն մարդուս վերջին դէտ
 Թէ հաւատաս դու քեզ այլ ինչ չեն պէտ
 Բայց միայն յոյս, սէր և մի լոյս հաւատ
 Ընծայել ի Տէր և կալ միշտ հաստատ
 Այն եկեղեցւոյն որ առնէ ազատ
 Քո հողի, քո կեանք քո կամօքն ազատ :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Տամ քեզ, ծերունի, իմ հողի և կեանք
 Թէ թողնես այս տեղ այս իմ դառն որդեակ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Ազահով կայց, մարդ, մենք աստ կը մեանք
 Մինչեւ որ մեր կեանք Տէր Աստուծուն տանք :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Դու, աստ կը մընաս, այս խաւար բանտում :

ԾԵՆՈՒՆԻՆ

Այն , կամ այս տեղ , կամ քո գղեակում :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Հաճոյ եմ հողւով , ես էլ կը թողնում
Այս գառն որդիս , որ հալում է , մաշում
Գայ մեզ հետ միասին լոյս , արեւ տեսնէ :

ԾԵՆՈՒՆԻՆ

Ոչ , նա պէտք է որ միշտ բանտում ճրգնէ
Մինչեւ որ երկնից մի հրեշտակ իջնէ
Եւ նրա գլխին լոյս պսակ դրնէ :

Ծերունին ու բերդակալը խօսելիս մի ղենուոր ներս է մտնում բանտի դռներն և խորխորեւով բերդակալն է փորձում : Բերդակալը բուլբուլին ինքնիրան գործ էլած յանկարծ տեսնում է նրան և բարկութեամբ հարցնում ինչ է նշ է կատնում :

ՏԵՍԻԼ Ե.

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐՆ ՈՒ ԶԻՆՈՒՈՐԸ

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ (Ձենուորին)

Ո՞նց ես յանդգնել դու այս ժամանակ
Թողնել գրղեկին դուռըն անպահակ
Եւ դալ ինձ

ԶԻՆՈՒՈՐԸ

. Տէր իմ , բաղխում եմ մեր գղեակ
Մի խումբ ձիաւոր մի գունդ հետեւակ :

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ (Ինքնիրան զարմանալով)

Մի խումբ ձիաւոր , մի գունդ հետեւակ ,
Ի՞նչ է արդեօք տէր իմ , սրբանց նպատակ ,
Գրնա՛ դու , զինուոր , արա՛ քո պահակ
Թուրըն ՚ի ձեռին , աղեղն ՚ի գամակ :

Դեպ ՚ի ձերանայն դառնալով :

Ո՞հ , վայ ինձ , հայրիկ , այս ի՞նչ վրտանդ է ,
Մնշուշտ ինձ համար այս մի գուշակ է
Որ վրհուկ մոգպետն ինձ պիտի պատժէ
Ասա՛ , հայրիկ , ասա՛ , մի՞թէ այսպէս չէ՞ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Թէ հաւատ ունիս Աստուծոյ վրայ
Նա կ'ազատէ քեզ, մի՛ վախիր, յուսա՛ :
Արդ, դու ըշտապիր, շուտով դուրս գընա
Եւ մի՛ վարանիր դուռը բաց արա՛ :

Բերդահալը որսիս է քնած :

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԳԱՐԵԳԻՆՆ ՈՒ ԾԵՐՈՒՆԻՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Դուն էլ, ո՛վ հայրիկ, խոյս տուր այս տեղաց,
Որ չի տեսներն քեզ իմ մօտս կանգնած :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Միթէ՞ Գարեգին, ես վանքէն եկած,
Քեզ նրբանց ձեռին առանձին թողած,
Պէտք է որ գընամ, հեռանամ քեզնից
Եւ տեսներմ ոչ քո լոյս պըսակ վարդից :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Կայց, հայրիկ, այս տեղ, լե՛ր ինձ կարեկից
Ձի դու հրեշտակ ես ուղարկուած յերկնից :

Բերդահալն որսիս որսի ներս է ճարձած :

ՏԵՍԻԼ Է.

ԱՌԱՋԻՆՆԵՐՆ ՈՒ ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Աւետիս տամ քեզ : Աստուած մեզ վրկեց
Եւ իմ խնդրածն իսկոյն կատարեց
Ձի ահա՛ ձեզ աստ եզբայրները զըրկեց :
Արդ, զուարթ լե՛ր որդի քեզ էլ ազատեց :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Զաւարճաբէն)

Ո՛վ տէր իմ Աստուած, ցոյց տուր և այս տեղ
Որ ողորմած ես դու միշտ ամեն տեղ :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Մի ծերունի կայ նրբանց հետ մէկտեղ

Որ ասում է թէ՛ անունն է Մուշեղ :
Չընի՞ թէ ծանօթ է քեզ իմ որդեակ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Տէր Աստուած , Մուշեղն ինքն է , իմ դայեակ :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

Ասեմ , ուրեմն , մրտնեն այս դըղեակ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Փութա՛ , խընդրեմ նրան և արա՛ տեղեակ
Թէ ես ողջ եմ տակաւին :

Քերտակաւն հայի՛ ընէ բանսին դրամն է հանում , Մուշեղը , Երանուհին դրամ
հասոր նոյնպէս և թ զքրական ներս էն ճարում :

ՏԵՍԻԼ Ը.

ԱՌԱՋԻՆՅ, ՄՈՒՇԵՂ, ԵՐԱՆՈՒՀԻ, ԶՕՐԱԿԱՆՆ ՈՒ ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

ՄՈՒՇԵՂ (Տերագին)

Ուրախ լեր Գարեգին , ահա՛ մեր քաջ արքան
Շընորհեց մեզ քո կեանք և ներեց քո խօսման :
Վեր կաց , վեր , որդեակ իմ և լրսիր այն շնորհն որ
Մեր Յազկերտ մեծ արքայն արաւ քեզ այսօր :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Յաագին)

Ո՛հ , հայրիկ իմ Մուշեղ , եկ իմ մօտ ձայնդ լրսեմ
Եւ իմ ջերմ համբոյրը քո շըրթանց վրայ դընեմ :
Ուրախ և զուարթ , վառք կը տամ Աստուծուն
Որ ինձ իմ հայրենի :

ՄՈՒՇԵՂ (Գարեգինն խօսը կորելով)

. Տէր , կարդա՛ իմ որդուն
Մեր քաջ արքային տուած ազատութեան թուղթը :

ԶՕՐԱԿԱՆԸ

Պատրաստ եմ կատարել ես նըրա խոստմունքը :

Չօրականը ծոցին թ ըսողն է հանում և դեպ թ Գարեգինն ու Քերտակաւն
դրամալով կարդում է այս թուղթը :

« Մենք , մեծ հազարապետ արքունի պահ դրան
» Բերդակալիդ յայտնենք այս արքունի հրաման .

“ Մեր արքայից արքայն աստուածոց սիրելին
 “ Հաճեց ներում շնորհել Սրուանձտեան Գարեգինն :
 “ Արդ արձակիր դու նրան տանջանքէ , կապանքէ
 “ Եւ տուր ազատութիւն դուրս գընալ այդ բանտէ :
 “ Եւ դու միշտ յիշելով մեր բարերար արքայն
 “ Կաց մեր դէնում ամուր և հաւատարիմ ծառայն ” :

ԹԻՆՆԵ ԲԵՐԴԱԿԱԼԻՆ ԴԱԼԻՉ

Ա՛ն այս թուղթը բերդակալ և տուր ազատորդուն
Որ համբուրելով դըրան գըրպունէ իր գլխուն :

ԲԵՐԴԱԿԱԼԻՉ

Պատրաստ եմ կատարել , քո հրամանն ո՛վ իմ տէր :

ԶՕՐԱԿԱՆԸ

Ես գընամ ուրեմն և դու միշտ առողջ լե՛ր :

Զօրականը քնած է , բերդակալն էլ նրա էպէտն

ՏԵՍԻԼ Թ.

ՄՈՒՇԵՂԸ , ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ , ԾԵՐՈՒՆԻՆ ԵՒ ԳԱՐԵԳԻՆԸ

ԳԱՐԵԳԻՆ

Մուշեղ , ասա՛ խնդրեմ , ո՛վ է այդ զօրականը

ԵՐԱՆՈՒՀԻ (Ծերունուն աչքերին նայելով)

Ես եմ , Գարեգինն , ես քո սիրականը :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Զարմանալով)

Դո՛ւ ես , Երանուհի , դո՛ւ իմ քոյր

Իրար գրկած են :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

. Այո՛ , իմ Գարեգինն

ԳԱՐԵԳԻՆ

Փառք քեզ Աստուած իմ , փառք , որ այս ժամուս անդին
Հասուցիր ինձ առողջ որ գըրկեմ իմ քոյրը :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Կաց , տամ քեզ եղբայր իմ և ես իմ համբոյրը :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Տուր ինձ Երանուհի ,քո համբոյր սիրանոյշ
Եւ առա՛ թէ ի՞նչպէս մեր մայրը վարդանոյշ ,
Թողեց քոյր իմ քեզ պէս մի սիրարփեաց կուսի
Լինել կոյս նահատակ մեր տիրոջ Յիսուսի :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ (Շէ՛նիւլ և ցաւաքին)

Երբ Ատովմեանք եղբայր , դարձ արին Հայաստան
Եւ մարտիրոս եղան անդ 'ի վասպուրական ,
Մի ճրգնող ծերունի Աստուծմէ յայտնուած
Ինքն Արտաշատ դալով՝ իմացուց մեր սուրբ հարց ,
Թէ Ատովմանց մահը թէ քո բանտ մտնելը
Եւ թէ նախարարաց Յազկերտի կանչելը :
Սրդ երբ այս դուժ լըսեց մեր մայրը , Գարեգին ,
Ահն ու սարսափ դրաւեց նրա սիրտն ու հողին ,
Այնպէս որ վերջապէս այս բօթը միշտ իր մրտքում
Նրա ծերուկ օրերն արաւ սուգ և տրտում ,
Այնքան , որ եղբայր իմ , ցաւ ցաւերի վըրայ
Մնդադար դիպուէ լով նրա սրտի վըրայ
Ձի կարաց դէմ դընել նրանց բուռն հարուածին
Ցաւադար , յուսահատ նա ընկաւ անկողին :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Արդաստուն աչքին)

Վայ մեզ Երանուհի . . . ո՛հ մայրիկ , մայրիկ :
Ո՛ւմ թողեր . . . քո հարազատ որդիք
. . . . Եւ փոխեցար առ Աստուած :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Ի գիրկս Եկեղեցւոյ 'ի խնամս հայրենեաց :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Մի լար , մի լար , եղբայր իմ Գարեգին
Գեռ այս աշխարհումն է մեր մօր բարի հողին :

ՄՈՒՇԵՂ

Եթէ կարծում ես դու , որդի՛ , թէ Երանուհին
Քո մօր մահէն յետոյ զէնք պիտ առնէր ձեռին ,
Եւ թէ ի՞նչպէս հիմա նրա կամքին հակառակ
Եղել է հայրենեաց ախոյեան , նահատակ ,
Փարատիր այդ կարծիք , որդեակ իմ Գարեգին ,
Ձի նա ինքն մայրըդ դըրաւ նրա կոյս գըլխին

Այդ սխալտակ փեռտուրով փալիւրլուն սաղաւարանն
Որ տեսնում ես այժմ նրա դլխի փառազարդն :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ուրեմն Երանուհի, կենդանի՞ է մեր մայրը :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Թէ ընդունի, եղբայր, մեր երկնաւոր հայրը
Նըրա վերջին ուխտն որ նա արաւ քեզ համար
Երբ այն գուժըն առաւ թէ դու այս բերդ մըտար :
Այս էր նրա սուրբ ուխտը, իմ հողի Գարեգին,
Որ ինձ գրկումն առած՝ արաւ տէր Յիսուսին :
Ասաց, « Տէր իմ Յիսուս, կը նուիրեմ քեզ այս կոյս
Միայն թե շունչ տաս ինձ և աչքերիս լոյս,
Որ մի վերջին անգամ իմ որդին ես տեսնեմ
Եւ գըրկումըս արած, վերջին անգամ օրհնեմ :
Եւ ասեմ, Գարեգին, քո հայրենեաց համար
Զոհիր քո փառք, քո կեանք, զոհիր և քո հանճար :
Թէ եւ քո հայրենիք քեզ ապերախտ լինի
Մի լինիր դու նըրան մի հայրատեաց որդի :
Այլ թափիր քո արիւն, ու վատնիր քո հանճար
Մինչեւ որ կանգնուի մի ազատ սուրբ տաճար,
Ուր տեղ, որ ամբողջ ազգն միաբան ուխտ արած
Սիրտ սըրտի յարելով և ձեռք ձեռքի տուած,
Ազատէ հայրենիքն ու սուրբ Եկեղեցին
Այն խուժ գուժ ազգերէն, որ եկան գերփեցին :
Արդ և ես եղբայր իմ, լըսելով այս ուխտը
Ողբ ու կոծ անելով շարժեցի նրա գուժը,
Մինչեւ որ վերջն ու վերջը հաճեցաւ ինձ թողնել
Սաղաւարտ գըլուխս և թուր ձեռիս առնել,
Եւ գալ Մուշեղի հետ նախարարաց ատեան
Ասել նրանց յատուկ, որ քեզ ազատել հողան » :
Այսպէս, իմ Գարեգին, Աստուած օգնելով մեզ
Ազատեց քեզ բանտէն և մեր մօր նուիրեց քեզ :
Արդ փութանք գընանք էլ, մեր խեղճ մօր գըրկումը
Եւ փարատենք նըրա մահատու տըրտումը :

ԾԵՆՈՒՆԻՆ

Ո՞վ օրհնած, որդեակք իմ և դու եղբայր Մուշեղ
Փութանք գընանք Հայաստան ամենքնիս միատեղ,
Զի ահա ժամն հասաւ, որ Յիսուս երկնքէն

Փրկէ Եկեղեցին Յազկերաթի ժանա ձեռքէն ,
վարդանեանք , եղբայր իմ , վաղուց եմ իմացել
Արքունի պահ դռնէն Հայաստան են գնացել :
Փութանք , գընանք և մենք , որդեակք իմ Գարեգին
Եւ կապուինք սուրբ սիրով Եկեղեցու ուխտին :

ՄՈՒՇԵՂ (Ինն էրան)

Տէ՛ր Աստուած , ո՞վ է այս ծերունի ճգնաւորը

Դաւանալով դէպի նրան

Ասա՛ , ինձ ծերունի , դո՞ւ ես այն կրօնաւորը ,
Որ եկաւ Արտաշատ իմացուց մեր սուրբ հարց
Ատուկմանց սուրբ գընդին և նրբա ընկերաց
Նահատակութիւնը :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

. Այո՛ , ես եմ Մուշեղ ,
Որ յետոյ այն տեղէն եկել եմ և այս տեղ
Իմ Գարեգին որդուս լոյս պըսակը տեսնել
Ըստ այն պատուէրին որ Աստուած ինքն էր յայտնել :

ՄՈՒՇԵՂ

Տէ՛ր Աստուած ողորմած , անբաւ է բարութիւնդ

ԵՐԱՆՈՒՀԻ (Ծերունուն)

Ո՞վ հայր իմ շնորհալի և ինձ տուր օրհնութիւնդ :

ՏԵՍԻԼ Ժ.

ԱՌԱՋԻՆԻ ԵՒ ԲԵՐԴԱԿԱԼԸ

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ (Ուրախ և զլաւբն)

Ա՛րդ , արի՛ք փութացէ՛ք հարք իմ և իմ որդեակք
Պատրաստեն ձեզ համար զինսուորք և զօրականք .
Որ եկել են այս տեղ Հայոց մեծաց կողմէն
Առաջնորդ լինել ձեզ անանց ճանապարհէն
Դէպի ձեր հայրենիք :

ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ (Գարեգնի յետին բռնելով)

Ե՛կ , գնանք , Գարեգին ,

ԳԱՐԵԳԻՆԸ (Բերդակալին նայելով)

Ո՞վ , Տէ՛ր իմ , դու փրկիր և սրա անմեղ հողին :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ ԷԼ

Յանձնեմք քեզ Աստուծու, որ ցոյց տայ քեզ իր փառքը,
Լոյս տալով քո հոգուն ազատէ քո կեանքը: (Գնում էն)

ԲԵՐԴԱԿԱԼՆ (Ինքնիշխան)

Հաւատացի քեզ ես, ո՛վ Աստուած քրիստոնէից,
Լոյս տո՛ւր դու իմ հոգւոյն այդ անհուն երկրնքից
Որ սրբանց պէս և ես հոգի հեզ ունենամ
Եւ այս կեանք վըշտալի ես տանել կարենամ:

ՎԵՐՋ ԵՐՐՈՐԴ ՄԱՍԻՆ

ՄԱՍՆ ԶՈՐՐՈՐԴ

Տեսարանն է Գարեգնի դահլիճը ինչպէս առաջին մասին մէջ :

ՏԵՍԻԼ Ա.

ՎԱՐԳԱՆՈՅՇ

Տէր , այս քանի՞ հարուած և քանի պատուհաս ,
Միշտ այսպէս անխընայ մեր երկրին դու կուտաս :
Մինչեւ երբ քո ցատում մեր վըրայ պիտ' ըլնի
Եւ թըշնամեաց ձեռին միշտ այսպէս մեզ յանձնի :
Բա՛ւ է արդ , խնայիր մեզ , ներիր մեր յանցանքին
Եւ տո՛ւր մեզ զօրութիւն դէմ կալ նրանց հարուածին :
Այս երկու տարի է , որ որդիս ինձ ես տուել
Երկու տարի է և նա , որ կըռուում է մըղուել :
Վըրայ երեք պիտ' ըլնի և այս անգամ իմ տէր ,
Թէ դու տաս նրան նորէն քո անհրնարին սէր ,
Որ երթայ վերըստին Եկեղեցւոյդ համար
Թըշնամեաց դէմ դընէ և կըռուի արիաբար :
Տո՛ւր , Տէր իմ , տուր որդուս քո ըյսն ու քո սէրը
Որպէս զի ցոյց տայ նրանց , որ դու ես մեր Տէրը ,
Որ մեզ կը պաշտպանես , երբ պատուէրդ կը պահենք
Եւ մեզ կը շարշարես , երբ օրէնքդ զանց կառնենք :
Բայց , ո՛չ , ես այս անգամ ըստ իմ հաստատ խոստման
Անըզգայ պիտ' ըլնիմ իմ սըրտի բուռն յուզման :
Մի դէն պիտի թողնեմ իմ մայրական դու թը
Եւ բոլոր սըրտովս կատարեմ իմ ուխտը :
Պիտ' ասեմ , որդեակք իմ , ահա՛ ես իմ ձեռքով ,
Թուր և սուր տալով ձեզ կուղարկեմ ձեզ զօրքով :
Ընդ դէմ այն ուխտադրու ժ անըզգամ վասակին ,
Որ յայտնի , համարձակ եղել է մեր ազգին
Մի ուրացող Յուդայ , եղբայրասպան կայէն
Գաւաճան հայրենեաց , երկպառակ , անօրէն :
Այո՛ , Տէր , թող զընան իմ երկու որդիքը
Նըրանք են քեզ համար իմ միակ նուէրքը :
Արդ , սի՛ Տէր Աստուած իմ , ահա՛ ես ձեր առաջ ,
Արտասուք աչքերումս ու սըրտիս մէջ հառաչ ,
Գողալով ծունր կընկնիմ կազերսեմ քեզ սըրտանց ,
Ըր որդուս արիւնով նուիրես Հայկազանց :

Իրանց բուն հայրենիքն ու սուրբ Նկեղեցին
 Որն որ մեր Սուրբ Նախնիք իրանց արեամբ գընեցին :
 Այն, Տէր, մեր աշխարհն այն դրախտ աշխարհն է որ
 Դու ինքըդ շնորհեցիր մեր Հայկոյ նախահօր :
 Որպէս զի անդ սիւռէ մի աղատ քաջ սերունդ
 Քեզ համար լինելու հարազատ ժողովուրդ :
 Բայց աւանդ այդ ազգը մոռացաւ քո անունդ,
 Ու եղաւ այլոց պէս մի օտար ժողովուրդ :
 Մինչեւ որ 'ի վերջոյ Միաժին քո Որդին
 Իջնելով երկրնքէն աւետեց մեր սրբախն,
 Որ մենք քո անդրանիկ հարազատ որդիքն ենք
 Դրրախտում բընակող Ադամայ թոռունքն ենք :
 Բայց, ողբամ մեր վրայ զի ահա չար ազգեր
 Բըռնանում մեր վրայ անում են մեզ աւեր,
 Չեն ուզում, որ այսօր քո անուն, Տէր Յիսուս,
 Լինի մեր աշխարհին ապաւէն, անմահ լոյս :
 Ա՛րդ, մի թողիր, Տէր, նրանց, որ ջնջեն քո լոյսը,
 Մեր արիւնն ըմպելով կործանեն մեր յոյսը :
 Արիացո՛ւ մեր ազգը, զարթեցո՛ւ նրա հողին
 Որ հաստատ սուրբ սրբառով միանան քո ուխտին :
 Բայց, ո՛վ է նա՝ որ դալիս է առանձին . . .

ՏԵՍԻՎ Բ.

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ԵՒ ԴԱՅԵԱԿԸ

ԴԱՅԵԱԿԸ

. Տիրուհի
 Երանիկն ուղում է դայ ու աջդ համբուրի
 Թէ հաճոյ կըլնի քեզ

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

. Ո՛վ, իմ Երանուհին
 Իմ փառքն ու պարծանքը, Հայոց դիւցազնուհին,
 Ասա՛, նրան, իմ դայեակ, որ աստ ես պատրաստ եմ
 Եւ նրրա աչքերէն պաշելու ծարաւ եմ :
 Բայց, ո՛ւր է, իմ որդին, քաջասիրտ Գարեգինը,
 Հայաստան աշխարհի հարազատ որդեղիբը .

ԴԱՅԵԱԿԸ

Ահա՛ դալիս է և նա Մուշեղի հետ միասին :

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

Արի.ք . որդի.քս , արի.ք , և ես աստ առանձին
Ըսպասում եմ ձեզ , որ

ՏԵՍԻԼ Գ

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ , ԴԱՅԵԱԿ , ԵՐԱՆՈՒՀԻ , ԳԱՐԵԳԻՆ , ԹՈՒՇԵՂ

ԳԱՐԵԳԻՆ (Սրբազան Երանգոզ)

. Մայր , նախ աջդ համբուրեմ
Եւ ասրա մի առ մի համբաւ մեծ քեզ պատմեմ :

Գարեգինը սաղաարդն գլխին հանելով Երանոսոսոյն հետ իրանց ճորը կը ճօթենան և
աջը կը համբուրեն , ճայրն էլ նրանց ճակոթին վայ մի համբոյր դնելին յետոյ նրանց
գլխին վայ յետով կը խաչակնիտ : Մուռիցը խորը ճարձմանց մեջ մի դէն կանգնած
ինքն իրան աղբիս կը բնութենայ , նոյնպէս դայեակն էլ Երանոսոսոյն իրախոյս :

ՅԱրտաշատ էի , մայր , ուր տեղ քաջըն վարդան
Ողջ նախարարքն Հայոց համադունդ , միարան
Ժողովել էր այն տեղ իրանց քաջ զօրքերով
Իսկ այժմէն անելու մի մեծ զօրաժողով ,
Այն տեղն էին մայր իմ , Ներշապուհ Սրժութունին ,
Խորէն խորխուռունին և Սրտակ Պալունին :
Վահան Ամատունին , գունդն վահեւունեաց
Արշաւիր Արշարունին , Թաթուլ Դիմաքսեաց :
Սրանց ամենք միասին և այլ մեծ նախարարք
Ազատօրեացք , սեպուհք , արքունի աւագարք
Համամիտ միութեամբ իրանց զօրքով հանդերձ
Բազմել էին անդ , ուր Յոգնէփ , Ղեւոնդ երէց
Եւ պաշտօնեացք ամբողջ եկած էին ՚ի տես
Եւ անել սուրբ ուխտով հետ հողեւոր սուրբ հանդէս :
Երբ ըսպարապետն մեր , արին ու քաջաբան
Ըսկրսաւ խօսել անդ նախարարաց համայն
Ասաց . « Ո՛վ եղբարք իմ և քաջ նիզակակից
" Կ'աղաչեմ ձեզ սրտանց՝ որ ականջ գընէք ինձ :
" Գիտէք , որ շատ անդամ ես և դուք միասին
" Պատերազմ ենք մըտել ու յաղթել թըշնամին :
" Թէ որ նրանք երբեմն յաղթող են երեւել
" Բայց , այն է շատ անդամ , մենք ենք որ նրանց յաղթել :
" Բայց , սրանք , ո՛վ քաջ եղբարք , մարմնաւոր են պարծանք

- ” Եւ անցաւ որ արքայի բռնաւոր են հրամանք :
- ” Բայց և այնպէս նրանք , որ ընդդէմ այդ հրամանին
- ” Պատերազմի գաշտում գարձնելով քամակնին
- ” Թողնում են ու փախչում իբրեւ մի վատ դինուոր
- ” վատ են ու անարի , մահապարտ , յանցաւոր :
- ” Իսկ նրանք որ քաջութեամբ նեւն ու աղեղը ձեռին
- ” Իրանց կուրծք ցոյց տալով՝ կրուում յառաջ կ’անցնին
- ” Բաջ անուն , մեծ պարգեւ անցաւոր արքայէն
- ” Իբր վարձ իրանց համար կ’առնեն ու ժառանգ են :
- ” Գրանց պէս և մենք եղբայրք , իբրեւ քաջ զօրական
- ” Շատ վերքեր ենք առել , շատ պարգեւ մարմնական
- ” Բայց անարդ համարիմ , անօգուտ , զուր վաստակ ,
- ” Այդ ամեն պարգեւներն ու ամեն յաղթանակ
- ” Որ մի մահկանացու և օտար արքայի
- ” Փառամալ կամայր միմիայն ծառայի :
- ” Թողենք այսուհետեւ մարդկանց ծառայելը
- ” Եւ նրանց կամքերը կուրօրէն կատարելը ,
- ” Այլ անմահ արքային , որ վերեւն է , երկնում
- ” Եւ մեր բուն հայրենեաց , որ ունինք այս երկրում
- ” Միայն նրան ծառայենք , նա է տէր ողջ մարդկանց
- ” Եւ միայն որան թիրենք , սա է երդ հայկազանց :
- ” Ո՛վ քաջ նախարարք , դուք որ ինձ , ձեզ համար
- ” Ձեր յօժար կամքովը բնարեցիք զօրավար
- ” Լըսելով այս խօսքերս դրոշմեցէք ձեր սրբում
- ” Եւ սէրն հայրենեաց վառեցէք ձեր հոգւում
- ” Մի՛ խորանիք վախելով հեթանոս արքայէն
- ” Եւ նրա ահագին մահացու բանակէն :
- ” Տէր Աստուած մեր կողմն է կը տայ մեզ օգնութիւն
- ” կը ցրուենք մենք նրանց մարդկային զօրութիւն :
- ” Եղբայրք , ճշմարտութիւնն անմահ է ու անյաղթ
- ” Բրունակալին զէնքը նրա դէմ է դժբաղդ :
- ” Զուր տեղը թագաւորք փող , այժ են դործածում
- ” Ոչուփուչ անելու հընարք են ըստեղծում :
- ” Նա՛ միշտ ձեռին բրունած Արդարութեան կշիռը
- ” կը շռոււմ է ու դատում նրանց ամեն կրոնիք :
- ” Արդ , մենք էլ սուրբ մահով անմահ ճշմարտութեան
- ” Մեր աշխարհում կանգնենք մի անմտաց արձան :
- ” Մեռնինք մենք արութեամբ , թափենք մեր արիւնը ,
- ” Թողնենք մեր սերընդոց մեր անմահ անունը :
- ” Զի փոխենք մեր Աստուածն այլոց աստուածոց հետ ,

- ” Չի խառնենք մեր արիւնն այլոց արեանը հետ ,
” կը կայ մի ժամանակ , մեր թափած արիւնէն
” կենդանի հոգիներ կը ծաղկին այս երկրէն :
” Մի՛թէ՞ մենք արդէն այս մի քանի կռիւներում
” ֆաշու թեան , արու թեան անուն չենք վայելում :
” Մենք չէի՞նք այն քաջերն որ Տիրոջն օգնութեամբ
” Արքունի զօրքերն անհրնարին զօրութեամբ
” Չարաչար զարներով՝ Նարդեցինք , ցրուեցինք :
” Մեր հայրենի երկրէն դուրս արինք , վանեցինք :
” Մենք չէի՞նք , մենք եղբարք , որ զարդին մոգերը
” կործանելով իրանց ճենճերտա զոհերը
” Սատակեցինք անխնայ , վանելով մեր երկրէն ,
” Որք այս տեղ ու այն տեղ կանգնել էին մեհեն ,
” Այն մենք էինք մենք , ո՛վ քաջ գահակից ,
” Որ իրար հետ կապուած , միաբան , սրբաակից
” Անօրէն , բռնաւոր , անաստուած արքային
” Խռովայոյզ հոգւոյն ու չարակամ հրամանին
” Դէմ առ դէմ դընելով մեր թեցինք քաջութեամբ
” Ռաի տակ առինք այն՝ ջնջեցինք արութեամբ :
” Իսկ նա՞ որ հիւսիսի քամու պէս բռնացած
” Եւ ծովու ալեաց պէս կասաղած , փրփրած՝
” Ամպերի բարձրէն էր դուռում ու օրոտում
” Եւ կայծակ և փայլակ մեր վրայ էր վայթեցնում
” Քի՛թը կաղ , սև երես յաղթուելով մեր խօսքից
” Հուրն ու թուրը արդ ձեռին լինում է խօսակից ,
” Որպէս զի մեր վրայէն իբրև մի վերարկու ,
” Քրիստոսի սուրբ կրօնը փոփոխէ , վեր առնու :
” Բայց , թող քաջ դիտենայ , որ մեր հարց սուրբ կրօնը
” Մեր հոգւոյն և մտքին թէ լոյսն է , թէ յոյսը :
” Ինչպէս որ կարող չէ մարմնոց գոյնը փոփոխել
” Նոյնպէս մեզ կարող չէ յաւիտեան այլայլել :
” Մեր կրօնի հիմունքը , հաստատուն , անասան ,
” Ոչ թէ այս երկրիս վրայ , այլ յերկինս է ապաստան :
” Ուր տեղ ոչ անձրեւներ և ոչ բուռն քամիներ
” Ոչ հեղեղ , ոչ մրրիկ երբէք չեն յարուցեր :
” Ա՛րդ և մենք թէպէտ և մարմնով այս երկրումն ենք
” Բայց յուսով հաւատով վերելք երկնումն ենք :
” Ուրեմն , ո՛վ քաջեր կացէք միշտ հաստատուն
” Յիսուսի Քրիստոսի մեր հօր զօրազլխուն ,
” Որ երկնէն տեսնելով մեր նահատակ կեանքը

" Երբէք անաւս չարաւ , կատարեց մեր կամքը :
 " Թէ որ մենք թըշնամիք ցիրուցան ջարդելով
 " Աստուծոյ օրէնքին համար միայն կրուելով
 " Քաջանուն մեզ համար իրաւամբ ըստացանք
 " Եւ սուրբ Եկեղեցուն թողեցինք վառք , պարծանք ,
 " Աստուած է , որ միայն մեր վարձուց անմահ վառք
 " Փոխարէն պիտի տայ թէ վարենք մի սուրբ վարք :
 " Արդ , արիք , դնանք ամենքս կամ մեռնինք կամ յաղթեն
 " Եւ Եկեղեցու խաչն մագուց ձեռնէն թափենք :
 " Այս կոչում , ո՛վ քաջեր , պէտք է քաջ դիտենաք
 " Տէրն ինքն է մեզ անում , որպէս զի պատրաստ կանք
 " Արդ ուրեմն էլ բաւ է , չը լինինք ազգատեաց ,
 " Այլ ըստ օրինակին մեր քաջադն նախնեաց
 " Լինինք տէր և պաշտպան մեր սուրբ Եկեղեցուն
 " Ար է դրօշ փրկութեան հայրենեաց որք որդուն :
 " Բաւ է , բաւ , ո՛վ Հայեր , որ մենք մինչեւ այսօր
 " Մոռացած մեր նախնեաց քաջութիւնն մեծազօր
 " Մնաէր ու անպաշտպան իբր անըզգայ դեղջուկ
 " Ամբարիշտ ազգերին լինինք մենք միշտ ըստրուկ :
 " Ահա այսօր , ո՛վ քաջեր ժամանակն է եկել
 " Մեր հայրենեաց դրօշը 'ի տես մարդկանց հանել
 " Մինչ այսօր ճընշուած աքրտում ու մունջ էինք
 " Հայրենեաց համար էլ խորթ որդի , տար էինք :
 " Արդ այժմէն ըսկրսած ամենքս ըզգաստանանք :
 " Եւ հողւով և սրբտով զուտո՞թ , զարթուն կենանք :
 " Խըլենք մեր սրբտերէն և մեր մշաքի մէջէն
 " Այն փրթած երկիւղն որ ջընջել է մեր սրբտէն
 " Թէ հայրենեաց սուրբ սէրն թէ մարդկութեան սրտաքերը
 " Եւ թէ մեր տիրատուր ազգային վառքերը :
 " Լինինք աստուածապաշտ , լինինք հայրենասէր
 " Չի մենք ենք միմիայն Հայաստանեայց բուն տէր :
 " Այս խօսքերն էին , մայր , որ արին մեծ վարդան ,
 " Խօսեցաւ վեհ հողւով այն ամեն բաղմութեան :

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

Ուրեմն , որդեակ իմ , մօտեցաւ այն ժամը ,
 Որ Հայոց աշխարհին ազատանու դասը
 Ամենքը միասին սիրտ սրտի հետ կապուած ,
 Հայրենեաց որդիքը քնէն զարթեցուցած
 Պիտի ազատեն մեր հայրենիքն ու ազգը

ԳԱՐԵԳԻՆ

Այդ խընդիրը , մայր իմ , միայն Արտազու դաշտը
Կարելի է վըճուէ թէ կամք է Աստուծուն :

ՎԱՐԳԱՆՈՅՇ

Ե՛րբ Գարեգին , ասա՛ , էգուց առաւօտուն

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛չ , մայր իմ , այդ բանը , գաղտնի է քո որդուն

ՎԱՐԳԱՆՈՅՇ

Ա՛րդ , պատրաստիր Մուշեղ , իմ սիրելի որդուն
Սաղաւարտն ու թուրը , որ հէնց այժմէն օրհնեմ :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Մայր իմ , մի՛ մոռանար , որ ես էլ պատրաստ եմ

(Գառնալով զեպի դայեկին)

Արի՛ , դայեակ խընդրեմ , տո՛ւր իմ աղեղն ու թուրը
Սաղաւարտն ու զըրահ և նիզակն ու սուրը :

ՎԱՐԳԱՆՈՅՇ

Այ՛ո՛ , Երանուհի և քեզ պարտ եմ շըրկել
Եւ արտազու դաշտում իմ ազգին նուիրել ,
Տէ՛ր , դու որ լըսեցիր իմ ջերմեռանդ ուխտը
Այժմ ընդունիր խընդրեմ և իմ միակ դուստրը :
Արի՛ք , մօտս գառնուկներս , որ տամ ձեզ իմ համբոյր
Եւ ասեմ Աստուծոյ ասա՛ եզբայր և քոյր ,
Որ սուրբ Եկեղեցուն և իրանց հայրենեաց
Ազատութեան համար զո՛հ են անում իրանց :

ՏԵՍԻԼ Դ

ՂԵՒՈՆԴ ԵՐԷՅ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆՔ

ՎԱՐԳԱՆՈՅՇ

Ո՛վ է նա , Գարեգին , որ հէնց այս ժամանակ
Գալիս է քո դահլիճ , այսպէս համարձակ :
Ո՛վ եմ տեսնում , Աստուած , Ղեւոնդ երէց ինքն է :
Ո՛վ հայր սուրբ , դո՛ւ ես . . . կաղաչեմ ինձ ներէ՛ ,
Բայց , այդ ի՛նչ եմ տեսնում , Տէ՛ր , քո դէմքի վըրայ
Ասա՛ , խընդրեմ , ասա միթէ՞ մի նոր բան կայ :

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԷՅ

Ո՛հ , վարդանոյշ , լըսիր , ասեմ քեզ ինչ հարուած
 Այսօր ըսպառնում է մեր ուխտին հայրենեաց :
 Ուրացողն վասակ և Մուշկանն Նիւսալաւուրտ
 Ամեն դաւ են փորձում կործանել մեր սուրբ ուխտ :
 Թէ Արտազու դաշտում տէր Աստուած երկնքէն
 Օգնութիւն տալով մեզ ազատեց նրանց ձեռքէն ,
 Կ'ազատուինք , վարդանոյշ և մենք այն ժամանակ ,
 Եթէ ոչ ամենքս էլ կը լինինք նահատակ :
 Զի ահա՛ Յազկերտ ինքն ահագին բանակով
 Մուշկան Նիւսալաւուրտ դաւաճան վասակով
 Կ'ուղարկէ մեր վըրայ Զարեւանդի դաւառը
 Վերն ու վար անելու ողջ Հայոց աշխարհը :
 Արդ այժմ ամբողջ ազգն անդ Արտազու դաշտում ,
 Միագունդ զինուորուած վարդանայ քաջ ձեռում
 Դէմ ու դէմ դու Պարսից բիւրաւոր բանակին
 Կանդնած է պատրաստի խաչն ու սուրը ձեռին .
 Թէեւ վասակ Յազկերտէն հրաման է ընդունել
 Բոլոր քրիստոնեայքը թըրէ անց կացունել
 Թէ որ կրկին նոյնպէս իրանց ուխտին վըրայ
 Հաստատուն մընալով պիտի լինին վըրկայ :
 Ահա՛ այս հարուածն է , որ այսօր վարդանոյշ
 Ըսպառնում է մեր :

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ (Թուականով)

. Տէր , ըսպառեցաւ և իմ ոյժ :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ (Ինքնիրան)

Ո՛վ Աստուած , մի՛ թողիր մեզ վասակայ ձեռին

ԳԱՐԵԳԻՆ (Յառաջին)

Տէր , թէ դու չես պաշտպան մեր Հայոց աշխարհին
 Ո՛վ պիտի լինի մեզ ազատարար իշխան :

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԷՅ

Մի՛ վախենաք , որդեակք , Աստուած է մեզ պաշտպան

ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ

Այո՛ , Աստուած է մեզ պաշտպան և ապաւէն
 Բայց Հայոց աշխարհն անդոր է ու անդէն :
 Ի՞նչպէս մենք , իմ սուրբ հայր , մեր փոքրիկ բանակով

Պատրիարք սլիաթի յաղթենք դէմ առ դէմ կռուելով
Նրանք Մատենան դունդ ունին և զինակիր փրղեր
Անհամար այրուծի և բիւրաւոր զօրքեր :
Որոնք ամեն կողմէն ահագին յարձակմամբ
Կարող են մեզ ջընջել անհնարին կատորմամբ :

ՂԵՒՈՆԴ Ե՛ՒՅ

Միթէ՞ մենք , վարդանոյշ , պէտք է սիրենք մեր կեանք ,
Երբ մեր Եկեղեցին և հայրենի աշխարհք
Անդարման կորստեան վտանգումն է տապալում ,
Մի վայրագ թըշնամու ձեռքով է կործանում :
Ոչ երբէք վարդանոյշ , սիրենք ոչ այս կեանքը
Այլ մահուան դիմելով որոնենք մեր փառքը :
Ձի Աստուած երբ երկնէն խօսում է մեր սրբախն
Նա կըլնի անպատճառ և պաշտպան մեր ազգին :
Չերկնչինք , վարդանոյշ , մահկանացու մարդէն
Եւ նրա անցաւոր ըսպառնացող պատժէն :
Ի՞նչ կարող է անել հողեղէն բռնաւորը
Երբ պաշտպան է մեզ մեր երկնաւոր Թագաւորը :
Չուր տեղը գործ կ'ածէ իբ ամեն բռնութիւն
Երբ Աստուած ցոյց կը տայ իր անհուն զօրութիւն :
Ձի Նա երբ միայն խօսի ամենքը պիտուցան
Սպառսպուռ անհետ կը ջնջուին անձայն :
Նրա ձեռին , վարդանոյշ , ծով երկիր և երկինք
Մեծամեծ թագաւորք , հողեղէն ողջ մարդիկ
Տիեզերքն ամբողջ և ամեն կենդանիկ
Չընչին արարած են աննըչան խաղալիկ :
Արդ մեր անցաւոր կեանքն որ մենք վարում ենք այսօր
Մերը չէ վարդանոյշ այլ տէր Աստուծոյ հօր :
Եւ թէ որ մեզ այսօր պատերազմ է մղում
Անշուշտ մեր ազգն ու ուխտն սրահպանել է ո՛ղում :
Կարի քաջ դիտենա՞ք , դուք , ո՛վ Հայկազն տիկնայք
Որ մեզ Հայաստանեայցս միմիայն քրիստոնեայք
Տէր Աստուած է ընտրել ամբողջ Արեւելքում
Որ իր Եկեղեցին սրահպանենք մեր միջում :
Արդ , Հայք , այս աշխարհում մի ուրիշ փառք չունին
Բայց միայն Քրիստոսի ողջ նահատակ ըլնին :
Այս է եղել մեր հարց նախնի կեանք ու վիճակ ,
Այս է նաեւ այժմ մեր ներկայ հանգամանք ,
Այս պիտ' ըլնի նաեւ մինչեւ այն ժամանակ ,

Որ Հայկայ սերունդէն մի աղատ քաջ ժառանգ
 Աղատէ մեր աշխարհն ու մեր Եկեղեցին ,
 Որ անաստուած իշխանք աստ և անդ զրուեցին :
 Բայց թէ որ այժմ Աստուած թողնում է վասակայի
 Որ այսպէս մեր աշխարհն անէ տակնուվրայ ,
 Անշուշտ նրա կամքն է , որ մեր եռանդը փորձէ
 Եւ մեր աշխարհի մէջ ըսքանչելիք գործէ :
 Նա կարէ վասակին ոչուփուչ անելով ,
 Փրկել Եկեղեցին մեր անկարող ձեռքով :
 Թէ որ մենք , վարդանոյշ , այս յուսով և հողւով
 Չենք դիմել պատերազմ ողջ ազգով և որդւով
 Կը կորչի մեր ազգը , կը վերնայ մեր աշխարհ
 Եւ յաւիտեան կը լինին օտար ազգաց աւար :
 Ա՛րդ , դ՛նանք Գարեգին , զի էգուց վաղ այգուն
 Մեծ հանդէս պիտ' ըլնի Արտազու մեծ դաշտում :
 Զօրականք և զինուորք ամենքը միատեղ
 Աղօթքով , սաղմոսով պիտ' հաղորդուին այն տեղ :

Վ.ԱՐԴԱՆՈՅՇ

Ճշմարիտ են խօսքերդ , ըզգում եմ ես , հայր սուրբ ,
 Որ քեզ խօսեցրնտոյն նա ինքն է Հոգին սուրբ :
 Ա՛րդ , Նա մեր մահը սուրբ , արդար թող անէ ,
 Եւ արդարոց մահուան հաւասար թող դասէ :
 Միայն թէ մեր արիւնք հաճելով Տէր Աստուած
 Մեր սուրբ Եկեղեցուն թոյլ տայ ոչ տան հարուած :
 Ահա՛ ես այս ժամուս իմ երկու որդիքներս
 Քեզ եմ յանձնում , հայր սուրբ , զի սրանք են զոհերս :
 Ա՛րդ , արի՛ , Գարեգին , և դու Երանուհի
 Տամ ձեզ վերջին համբոյրս և օրհնենք մայրունի :

Գարեգինն ու Երանուհին իրանց Տօշն առաջը ծնկան վրայ ընկնելով նրա աջն են համբարում : Վարդանոյշը արցասն քեզն աչքերում , «իբր խոնոր ելած նրանց եւ բեաները պաշարելով շրմում է :

Գլնացէ՛ք , իմ որդիքս հեթանոսաց ձեռնէն
 Աղատեցէ՛ք սուրբ ուխտան քրիստոնէից ամեն :
 Պատարագ մատուցէ՛ք առաջի Աստուծոյ
 Չեր արիւն թափելով յանուն Եկեղեցւոյ :
 Տէրն օրհնէ այն հողն որ ձեր արիւն տի ծրծի :
 Տէրը տայ , որ այն հողն նորէն ձեզպէսներ ծրնի :
 Տո՛ւր , Մուշեղ , ինձ այդ թուրը , որ ես ինքս իմ ձեռքով

Գարեգնիս մէջն ամեմ ուրախ ու զուարթ սրբաով ,
Եւ դու , դայեակ , իմ քոյր , տո՛ւր այդ սաղաւարան
Որ ես ինքնս իմ դասեր գլխին անեմ անմահ զարդն :

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԻՅ

Հերիք է , վարդանոյշ , ահա՛ ժամն է եկած
Եւ այս գիշեր ահաւոր իր կէսէն է անցած
Արիք , գընանք որդիքս 'ի դաշտ անդ Արտազու
Եւ էգուց վաղ այգուն աղօթենք Աստուծուն :

ԳԱՐԵԳԻՆ (Երանուհու յետէն բռնելով)

Արի , Երանուհի , էգուց արշալուսին
Պատարագ անենք մեզ մեր տիրոջ Յիսուսին :

ԱՌԷԻՆ ՏԻՍԻՆ ԳՆԱՄ ԷՆ

Տեսարանը փոփոխուած է և ներկայացնում հետուանց Արտազու դաշտը և որդնոր
գետը : Հետաւոր սարերի Կամակին երեւում է արեւոս ծագումը : Տեսարանին բեմն
է մի քարձրաւանդակ , որոս վրայ է կանգնեցուցած Գարեգնի վրանը : Տեսարանի խո
րանկին երեւում են ընդարձակ և հետաւոր հովիտներ և դաշտեր , որոնք երբեմն
ամպով կամ լիճ փոշուով իբրեւ լիճ երեւան և աներեւան են լինում :

ՏԵՍԻԼ Ե

ԵՐԱՆՈՒՀԻ ԵՒ ԴԱՅԵԱԿ

ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ (Սպասարտ գլխին և լուրն ու վահան յետին)

Չուարթ եղիր , դայեակ իմ , ահ արեւն աւետեց ,
Որ Աստուած երկընքէն մեր աղերսն ընդունեց :
Ո՛վ երկին և երկիր , ո՛վ լերինք , դաշտօրայք
Դուք եղէք մեզ այսօր ականատես վրկայք :
Ահա՛ թուրն 'ի ձեռին մենք 'ի մահ ենք գիմում ,
Որ Քրիստոսի խաչը պաշտպանենք մեր երկրում :
Եւ դուք ո՛վ քրիստոնեայք , խմացէք , որ մենք , Հայք ,
Իշխանք և նախարարք , սեպուհք , աղատօրեայք ,
Գիւղականք և հովիւք և մինչեւ խաչնարած ,
Ամենքրս միաբան հողւով մարմնով զինուած
Դէմ առ դէմ կրուում ենք Չըրադաշտայ դենին
Եւ յաղթում ենք նորանց գիււահար մողերին :
Թող գիտենան նաեւ հայրենեաց մեր որդիք ,
Թէ այսօր մենք եւս , թէ կանայք թէ աղջիկք
Ամենքրս միասիրտ , միաբան միագունդ
Մեր Տիրոջ Քրիստոսին եղել ենք զինադունդ :

Այո՛ , մենք հայրենեաց լինելով նահատակ
 թողնում ենք նրանց այսօր մի այնպէս յիշատակ՝
 Որն որ դարէ 'ի դար և սերընդէ սերունդ
 լինի նրանց օրինակ , ազատութեան սրնունդ . . . :
 Այս ի՞նչ ձայն է դայեակ , որ դալիս է հեռուանց
 խընդրեմ , դնա՛ նայիր ու տե՛ս , լըսիր վերեւանց :

Երանուհին ուշադրութեամբ ահանջ է դնում հեռուանց եկած ձայնին , որն որ քա-
 նի քնում , ճօթնում է : Դայեակը քնում է ու վրանի բարձրէն նկատում օրհասանի
 խորը , որ օրհեզը զօրտերի ձայնն է քալի :

ԴԱՅԵԱԿ

Արի՛ , Երանուհի : Գարեգինն է զօրքով ,
 Որ դալիս է դէպ 'ի մեզ օրհնութեան երգերով :

Երանուհին խիոյն քնում է դայեակի ճօթ և այն բարձր օրհեզն ճօթի է փալի Գարեգ-
 ինն և նրա քնորին՝ որոս օրհեզն սիրորը շարժելով ծնկան վրայ է ընկնում դայեակի
 հեթ փասին և յետտերինն իրար փալով ու իրանտ էլ երբեք չապաստանում են զօր-
 տերին :

Գարեգինի զօրքնորին հեռուանց երգած երգը :

ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԸ

Արի՛ք մանկունք մեր հայկազունք
 կանք մենք պաշտպան եկեղեցեաց :
 Արի՛ք զինուորք , վեհ քաջազունք
 կանգնենք դրօշակ մեր հայրենեաց

ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ ԵՒ ԴԱՅԵԱԿ (Միասին)

Ո՛վ տէր մեր Աստուած
 Քո ողորմութեամբ ,
 Դու տուր մեր զօրաց
 լինել քաջութեամբ
 նահատակ հրզօր
 Մեր սուրբ հարց ուխտին :
 Ախոյեան զինուոր
 Հայոց աշխարհին

ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԻՆ

Արի՛ք , մանկունք մեր հայրենեաց
 Մենք ազատենք մեր հայրենիք
 Արի՛ք կրտրիճք Հայոց մեծաց
 Արտաքս վանենք մեր թըշնամիք

ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ ԵՒ ԴԱՅԵԱԿԸ

Ո՛վ տէր մեր Աստուած
 Տո՛ւր մեզ քո շքնորհք ,
 Որ մեր հայրենեաց
 Լինինք քաջ զինուորք •
 Զի ահա Պարսիկք
 Անօրէն ազգեր
 Անում են սաստիկ
 Մեր երկիրն աւեր :

ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԻՆ

Արի՛ք մանկունք մեր հայրենեաց
 Ամենքս հողւով մենք միանանք
 Արդ այսօր է մեր օր վառաց
 Լուսով , սիրով մենք զարդանանք :

ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ ԵՒ ԴԱՅԵԱԿԸ

Ո՛վ տէր մեր Աստուած ,
 Դու մեր Հայ ազգին
 Դարձո՛ւ քո նայուած
 Սրա՛ նրա հողին ,
 Հայրենեաց սիրով
 Վառուն վառվրաուն
 Աստուծոյ լուսով
 Փայլուն վարվրլուն :

ԶՕՐԱԳՈՒՆԴԸ

Զարթի՛ք մանկունք արդ Հայկազունք
 Մեր աշխարհը լուսաւորենք
 Յիշենք , որ մենք Հայկայ թուունք
 Արեւելքում ազնիւ ազգ ենք

ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ ԵՒ ԴԱՅԵԱԿԸ

Ո՛վ տէր մեր Աստուած ,
 Դու մեր աշխարհին
 Սրա՛ քո սուրբ այց ,
 Օրհնէ մեր ազգին :
 Տո՛ւր մեզ զօրութիւն
 Որ արիանանք
 Յաղթենք թըշնամուն
 Եւ ազատանանք :

ՏԵՍԻԼ Զ.

ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ , ԴԱՅԵԱԿԸ , ԳԱՐԵԳԻՆՆ ԻՐ ԶՕՐԱԳՆԴՈՎԸ

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Արի . . . արի . . . եղբայր իմ , Գարեգին
Յոյց տուր ինձ , ո՛ւր է մեր անօրէն թըշնամին

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ահա , Երանուհի , Աւարայրի գաշտը ,
Ուր սեպուհն Արանձար և իր զօրեղ վաշտը
Զարկին , սատակեցին Յազկերտի գընդերը ,
Որ տեղ են և հիմա Մուշկանի խումբերը :
Ահա և քաջ վարդանն իր քաջագուն գընդով
Արշաւում է գէպ 'ի Տըղմուտի այս կողմով :
Ես էլ իմ գընդովը յարձակում եմ ահա ,
Օգնական լինելու մեր մեծին վարդանայ :
Ա'րդ , ըշտապիր , քայր իմ , վեր ա՛ռ քո զէնքերը
Զի ինձ են ըսպասում իմ կըտրիճ զօրքերը :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Գնա՛նք , եղբայր իմ , գընանք , բայց ո՛ւր է քաջ Մուշեղ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Նա գընդի գլուխն անցած , դիմեց գէպի այն տեղ ,
Ուր որ քաջըն վարդան նըշանակեց նըրան ,
Որ Սըրուանձտեան գընդով օգնական ըլնի իրան ,
Պարսից Մատեան գունդը միասին ցըրուելու :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Դիմե՛նք մենք էլ եղբայր , այդ փառքին հասնելու :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Յառաջ բերէ՛ք զինուորք , ճերմակն իմ երիվար : (Երանուհայն)
Երանուհի , արի՛ դիմե՛նք արիաբար ,
Ահա փողերն հնչում , թըմբուկներն են ածում

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Ա՛հ , եղբայր իմ , եղբայր կըռւում են կըռւում :

ԳԱՐԵԳԻՆՆ ՈՒ ԵՐԱՆՈՒՀԻՆ (Միասին)

Ա՛հ , դայեակ իմ , դայեակ արի՛ իրար համբուրենք

ԴԱՅԵԱԿԸ (Թե-երը քաց անելով)

Եկէք, որդեակք իմ, եկէք իրար ողջագուրենք

ՏԵՍԻԼ Է

ՄԻ ՔԱՆԻ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՎ, ՄԻ ԶՕՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆՔ

ԶՕՐԱԿԱՆԸ

Տէր, քաջ արին Մուշեղ զօրագլուխն մեր
 Եւ արին մեծ վարդան ըստարապետն մեր,
 Ընդդէմ Արեաց Մատեանն մեծամուր, հզօր դընդին
 Բոլոր զօրագլխաց հետ յարձակում արին:
 Պատերազմն ըսկըսաւ և յանդուգն յարձակմամբ
 Միմեանց հետ բախուելով անհնարին բռնութեամբ
 Մեծ տաղնապ, մեծ սարսափ միմեանց են ըստանում
 Եւ երկու կողմերէն շատ զօրքեր են ըստանում:
 Ա՛րդ, ըշաապիր, տէր, դի արին մեր վարդան
 Բոլոր զօրագլխաց արձակեց խիտ հրաման,
 Որ հէնց իսկ այս ժամուս և մենք միահամուռ
 Յարձակինք և քակտենք Մատեանն այն մեծամուր:
 Այս հրամանն է, տէր իմ

ԵՐԱՆՈՒՀԵ

. Ա՛րդ դընանք, Գարեգին

ԳԱՐԵԳԻՆ (Գայեգին)

Օրհնէ՛, դայեակ, օրհնէ՛ քո Գարեգին որդին
 Եւ մի վերջին անգամ

Ահադ ժամին գընամ են երգելով զբաբըդի երգը, քաց դայեակը յեմերը դուռէ
 երկնք քարձրացունելով ասում է:

. Գու, օրհնէ՛ սրանց Աստուած
 Եւ սուր քո զօրութիւն յաղթել քո թըշնամեաց:

ՏԵՍԻԼ Ը

ԴԱՅԵԱԿԸ (Աստուծին ու պիտաբին զի գոտը կանգ առնելին յետոյ)

Այս ի՛նչ տաղնապ ահեղ, այս ժամուս ահաւոր,
 Մեր աշխարհն է սարսում, ո՞վ Աստուած երկնաւոր,
 Ա՛րդ, քաց արա՛ մեզ քո երկնային դընները

Եւ ընդունիր մեր զօրաց նահատակ սրբաբերը :
 Յուզարկիր մեզ երկնէն մի բանակ հրեշտակաց
 Օղնական լինելու մեր քաջասիրտ զօրաց ,
 Որ հէնց մի յարձակմով Պարսից Մատեան գընդին
 Մի հարուած հասցունեն և տասրայլեն գետին :
 Ընդունէ , ո՛վ իմ Տէր , այս աղերսն իմ առանձին
 Եւ մի տար մեր զօրքերն նրա ուժգին հարուածին :
 Թէ միանգամ այն գունդն իր մէջ տեղէն քակուի
 Պարսից զօրքն անպատճառ մեր զօրքէն կը յաղթուի . . . :
 Բայց այս ի՞նչ աղաղակ երկինք երկիր է բռունել . . . :
 Գնամ , գիտեմ միանգամ , թէ կարող եմ տեսնել :

Գայեակը գնում է ու վրանի կտրի Բարձր տեղէն դաշտն է նկատում :

Ո՛հ , ի՞նչ սարսուռ է այս , որ սրբաբեր եմ ըզգում ,
 Ի՞նչ ահեղ տեսարան ես աչքովս եմ տեսնում :
 Սմայ , արեւ , հողմ փոշի մարդկանց հետ կատաղած
 Իրար են ջընջելու կարծես պատրաստուած :
 Սաղաւարտներն ամեն կայծ ու բոց են ցայտեցնում
 Սըրերն ու թըրերը կայծակներ շանթեցնում :
 Ո՛հ , տաղնապ ահաւոր , ո՛հ , աղէտ ահռելի
 Երկինք երկիր կատղել իրար են կուլ տալի :
 Ի՞նչ յանգուգն յարձակմով միմեանց եմ կոտորում ,
 Որ սարերն ու դաշտերը թողում են , որոտում :
 Վայ ինձ , Հայոց գընդին ձախակողմը շարժեց ,
 Ահա մեծ վարդան ինքն իր գունդն առաջ մղեց :

Գայեակն անկարող պատերազմի դաշտը դիտելու , իր եկած տեղն անշարժ և լռու
 է մտած թէ Իսրայիլ յեպոց նորէն վեր է կենում ու ալեբըրը դեպի երկինք է բարձր
 բացնում :

Տէր , թէ որդուս արիւն քեզ պատարագ եղաւ
 Ազատիր աղաչեմ , գէթ մեր Եկեղեցին . . . :
 Ի՞նչ է այս , մեր զօրքերն են , թըշնամին ցրբուեցի՞ն . . . :
 Հապա ո՛ւմ ձայն է այս , որ ահանջս է գալի :

Ո՛ր Իսրայիլի միջոց տկամ լի գնում :

Վայ ինձ , լաց են լինում , վայնասուն են տալի :
 Տէր Աստուած , Գարեգինն է :
 Վիրաւորուած . . . այո՛ . . . իմ որդին է :

ՏԵՍԻԼ Թ.

ԳԱՐԵԳԻՆ ԵՐԱՆՈՒՀԻՈՅ ԳԸՐԿՈՒԾ, ԴԱՅԵԱԿԸ ԵՒ ԶԻՆՈՒՈՐՔ

ԳԱՐԵԳԻՆ շնչասպաս

Ա՛հ քոյր իմ, մեռնում եմ, մահացու է իմ հարուած :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ հեծեծալով

Դու հասիր օգնութիւն . . . ողորմած իմ Աստուած :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Փանք քեզ տէր Աստուած իմ, որ արժանի եղայ
 Մեր սուրբ Եկեղեցւոյն լինել անմահ վրկայ .
 Մինչդեռ շէն և պայծառ քո սուրբ Եկեղեցին
 Առաքինի վրկայք հաստատուն պահեցին
 Ահա և ես Տէր իմ ըստ երկնաւոր կոչման
 իմ արիւն թափեցի քո փառաւոր անուան .
 Արդ , ընդունիր այժմ իմ արիւն և իմ մահ
 Եւ նահատակաց մահուան հաւատար արա՛ :
 Ազատիր մեր ուխտը , այս դառըն հարուածէն
 Պաշտպանիր մեր աշխարհ դաւաճան վասակէն
 Մի՛ տար , Տէր , մի՛ տար մեր ազգին վասակներ ,
 Որ սյսպէս չարաչար հասցունեն վրնասներ :
 Այլ դու միայն , դու , լէր միշտ ապաւէն
 Եւ վերացու մեր մէջէն իշխաններն անօրէն :
 Դու միայն մեր ազգին շընչիր քո անմահ լոյս ,
 Որ իր ազատութեան լինի մի արդար յոյս :
 Ահա , ես իմ հողին . . . քո ձեռն եմ աւանդում
 Տո՛ւր , աղաչեմ քեզ Տէր , իմ ազգին ազատում . . .
 Ներիր դրա յանցանքին իմ թափած արիւնով
 Եւ նորոգիր նրա կեանք մի սթափած սերընդով . . .
 Ա՛հ , իմ Երանուհի . . . շունչը սպառեցաւ . . .
 Ա՛րդեօք և մեր մայրը . . իմ մահն իմացաւ :
 Արի՛ , դայեակ իմ , արի . . . մօտեցիր իմ մօտ
 Եւ , դնա՛ , ասա՛ իմ վարդանոյշ մօր
 Թէ՛ իր որդին . . . Գարեգին նահատակ եղաւ :

ՏԵՍԻԼ Ժ.

ԾԵՐՈՒՆԻ ԿՐԾՆԱԻՈՐՆ ՈՒ ԱՌԱՋԻՆՔ

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Գարեգին , իմ եղբայր , տես միանգամ ո՛վ եկաւ :

ԾԵՐՈՒՆԻՆ

Եւ դու, Գարեգին, որդեակ իմ, որդեակ,
 վերջապէս եղար ուխտին նահատակ
 Եւ տուիր քո կեանք իբրեւ իսահակ
 Մեր Տէր Աստուծոյն անմահ պատարագ
 Էրնե՛կ քեզ որդի՛, այսօր քո հոգին
 Մեծին վարդանայ և իր սուրբ գընդին
 Հոգւոյ հետ մէկտեղ 'ի մէջ դըրախտին
 Արժանի եղաւ Աստուծոյ փառքին :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Հայր, միթէ՞ և մեր քաջ արին վարդան
 Յարձակելիս ընդդէմ գընդին Մատեան
 Պատարագ եղաւ Աստուծոյ անուան :

ԿՐՕՆԱԻՈՐԸ

Այո՛, Երանուհի և նա այս վայրկեան
 Հայրենեաց ուխտին իր կեանքը զոհեց
 Եւ իր սուրբ արիւնն Աստուծոյ տուեց :

ԳԱՅԵԱԿ

Որդի՛, քո աղերսն ահա Տէրն ընդունեց
 Եւ մեծին վարդանայ քեզ հաւասարեց :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ո՛վ ես դու հայրիկ . . . Աստուած զըրկեց քեզ,
 Որ վարդանայ մահն իմաց անես մեզ
 Ասա՛ ինձ հայրիկ, զի ուրախ եմ ես :

ԿՐՕՆԱԻՈՐԸ

Ես այն ծերուկն եմ, որդի՛ կը յիշե՞ս,
 Որ պահակ դըրան բանտումս եկայ
 Եւ քեզ շրջթայով կապկպուած տեսայ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ա՛հ հայրիկ — ներիր — այժըմ իմացայ,

Գարեգինն ուղտած է ծերունայնն որո՞ւ ընկնել — կարող չեմ ելլել քեզին է ընկնուած

Տո՛ւր աջդ համբուրեմ . . . ո՛հ չեմ կարող մեռայ :

ԿՐՕՆԱԻՈՐԸ

Ո՛վ իմ Գարեգին, սիրելի որդեակ

Ահա՛ երկրնքէն լուսեղէն հրեշտակ
 Գրնում են գըլխիդ վարդենի պրսակ
 Եւ օծում են քեզ Հայոց նահատակ :
 Քեզ պէս , իմ որդեակ , և քաջըն վարդան
 Երբ կործանում էր գունդըն այն Մատեան
 Փոխարէն իր քաջ առաքինութեան
 Ընդունեց պրսակ նահատակութեան :
 Եւ դու Գարեգին , Աստուծոյ զաւակ
 Եղար մեր ուխտին օրհնած զուարակ :
 Ահա և այսօր մեր այս յաղթանակ
 Եկեղեցւոյն է անմահ յիշատակ
 Գրնամ , տօնեմ այս օրըն փառաւոր ,
 Զի և ինձ կանչում է Աստուած երկնաւոր :

ԵՐԱՆՈՒՀԻ

Օգնութիւն հասիր , հայր , իմ խեղճ եղբօր
 Հոգին աւանդում է տէր Աստուծոյ հօր :
 Օրհնութիւն , սաղմոս կարդա՛ առ Աստուած :

ԿՐՕՆԱԻՈՐԸ

Ահա՛ , որդի , քեզ լրսեց տէր Աստուած
 Եւ իսկոյն կատարեց և քո խընդըրուած
 Զի սուրբ երէցներ են դալի աստ :

ՏԵՍԻՎ ԺԱ .

ՂԵՒՈՆԴ , ԽՈՐԷՆ ԵՐԷՑՔ , ՄՈՒՇԵՂ ԻՐ ԳԸՆԴԵՐՈՎ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆՔ

ՄՈՒՇԵՂ

Ա՛հ որդեակ իմ , Գարեգին , և դու ընկա՛ր նահատակ ,

ԳԱՐԵԳԻՆ

Ասա՛ , հայրիկ իմ Մուշեղ թէ տարա՛նք մենք յաղթանակ

ՄՈՒՇԵՂ

Այո՛ , որդի , դու տարար մեր յաղթութեան անմահ թագ
 Եւ մեր Հայոց սուրբ ուխտին այսօր եղար պատարագ
 Տէ՛ր , պարգեւիր մեր ազգին այս սանուս պէս զաւակներ :

ԳԱՐԵԳԻՆ

Եւ Հայկազուն զաւակաց իմ հօրըս պէս դայեակներ :

ՂԵՒՈՆԴ ԵՐԷՑ

Ուրախ եղիր Գարեգին , ահա Աստուած երկրնքէն

Քո ասանջանքին փոխարէն քեզ կոչում է այս երկրէն :

ԽՈՐԷՆ ԵՐԷՑ

Այսօր , արեամբդ Գարեգին օրհնում է մեր աշխարհքը
Նոյնպէս անուամբդ , որդեակ իմ հռչակում է մեր փառքը :

ԳԱՆԵԳԻՆ (Կիսամեր)

Ո՛հ , ո՛վ իմ սուրբ հարք , դուք էք , սուէ՛ք ձեր աջն համբուրեմ՝
Եւ մի վերջին անգամ ձեր օրհնութիւնն ես առնեմ :
Դուք մեր ազգին , սուրբ հայրք իմ , պահապանն էք հրրեշտակ
Մի թողէք որ օտար ազգք մեր ուխտն առնեն իրանց տակ .
Այլ օրն ՚ի բուն ձեր աղօթք մատուցէք տէր Աստուծոյն
Որ նա ինքն ուղարկէ քաջ հովիւներ Եկեղեցւոյն :
Նոյնպէս հարք իմ , դուք եղէք տէր Աստուծոյն աղօթարար
Որ իր շքնչով յարուցանէ Հայոց ազգին ազատարար :
Ահա սրանք են իմ խնդիրք ... արդ ընդունիր տէր Աստուած ...
վայ ինձ ... ընկա՛լ Տէ՛ր իմ հողի ... և ներիր իմ մեղաց ... Ընկա՛մէ

ՂԵՒՈՆԻ ԵՐԷՑ

Ահա՛ այսօր Գարեգին , մի դունդ հրեշտակ երկրնքէն
Իրանց ձեռքով քեզ տուին մի լուսավառ թագ վարդէն :
Դու մեր ազգին զոհեցիր քո վըշտալի դառն կեանքը
Եւ քեզ ժառանգ ըստացար արքայութեան լոյս կեանքը :
Դու ես այսօր Գարեգին , մեր հայրենեաց նահատակ
Դու ես նաեւ Հայկազանց քաջալերող օրինակ :
Քո բարքն ու վարքը , որդեակ իմ , յիշատակ է և նըրանց
Որոնք իրանց արիւնը կը նուիրեն հայրենեաց :
Այսուհետեւ Գարեգին , քո անունը սիրելի
Դարուց ՚ի դար մեր ազգին պիտի լինի տօնելի :

ԽՈՐԷՆ ԵՐԷՑ (Դեպի Ժողովրդեան)

Ահա՛ այսպէս , Հայկազունք , Տէրն յայտնել է իր հըրաշք
Եւ ազատել մեր հարց ուխտն ու մեր Հայաստան աշխարհք :
Արդ , զարգանա՛նք մենք , եղբայրք , մըխիթարուի՛նք Աստուծով
Նա չի թողել մեզ թըշուառ թէ յուսանք մենք հաւատով :
Այսպէս թէ դուք , ո՛վ Արդիք համբեր հողւով դուք միմեանց
կըլնիք սիրող օգնական և միաբան միազգած ,
Այն ժամանակ սուրբ Հոգիք և ամեն դասք արդարոց
Ձեզ օգնական կը լինին կատարելու արդար դործ :
Խոստովանողք , մարտիրոսք մեր Հայաստան աշխարհին
Թող մեզ լինին օրինակ մինչ կատարած աշխարհին :

Նրանց արեամբ Հայկազունք , շողախուած է մեր աշխարհք
 Եւ ամեն տեղ մեր երկրում երեւել է մեծ հըրաշք :
 ԱՒԱՐԱՅՐԻ դաշտն այսօր պայծառացաւ ծաղկեցաւ
 Ձի մեր սուրբ Հարց արիւնով , ոսկորներով ցանուեցաւ :
 Ո՛ւր էք մըշակք Հայրենեաց , արի՛ք գընանք այն դաշտերն
 Հընձենք այն սերմն որ արեամբ ուռողեցին մեր պապերն :

ՎԵՐՁ

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ՍԻԱԼԱՆՔ

Իրէս.	Տող:	Սիււ:	Ուղիղ:
28	4	տիկնաց	տիկնանց
40	2	զօրաց	զօրացո՛ւ
70	10	զարդին	չարդէն
71	8	յաղթեն	յաղթենք
"	10	գիտենք	գիտենանք

ԳԻՆ 6 ՂՏԵ

5574

2013

«Ազգային գրադարան»

NL0313154

